

วารสารไทย

THAI JOURNAL

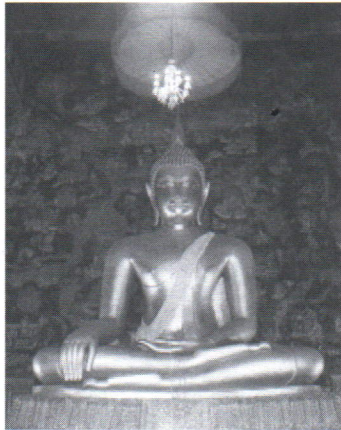
ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๗๓ มกราคม - มีนาคม ๒๕๔๓

“การปฏิบัติงานทุกอย่างของข้าราชการ มีผลเกี่ยวเนื่องถึงประโยชน์ส่วนรวมของบ้านเมือง และประชาชนทุกคน เพราะฉะนั้น จึงจำเป็นที่ข้าราชการทุกคนจะต้องทำหน้าที่ทุกๆ ประการให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ โดยเต็มกำลังสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ เพื่อผลการปฏิบัติราชการทุกอย่างจักได้บรรลุความสำเร็จอย่างสูง และบังเกิดประโยชน์อย่างดีที่สุดแก่ตน แก่น้ำที่ และแก่แผ่นดิน”

พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือน
เนื่องในโอกาสวันข้าราชการพลเรือน พุทธศักราช ๒๕๔๑
พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน
วันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๔๑

ปก : พระศรีศากยมุนี พระประธานในพระวิหารหลวง
วัดสุทัศนเทพวราราม กรุงเทพฯ

ภาพ : อนุตรา หงษ์สุวรรณ

วารสารไทย เป็นวารสารเผยแพร่ข้อมูลความรู้เชิงสารคดี
ที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนชาวไทย
เพื่อสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ที่ปรึกษา

ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิ์กุล ณ อยุธยา

บรรณาธิการ

นายชาคริต จุลกะเสวี

บรรณาธิการผู้ช่วย

นางสาวอนุตรา หงษ์สุวรรณ

กองบรรณาธิการ

นายวิจิตร อวระกุล นายประพัฒน์ ตรีนรงค์
นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา นายเย็นใจ เลาหวณิช
คุณหญิงคณิดา เลขะกุล นายสมบัติ พลายน้อย
นางธัชกร เหมะจันทร์ นายปัญญา นิตยสุวรรณ

ออกแบบรูปเล่ม

นางสาวอนุตรา หงษ์สุวรรณ

ฝ่ายประสานงาน

ร.ต.ต. หญิง เมทินี ศรีรุ่งเรือง นายกิตติ จันทรส่อง

**คณะกรรมการจัดทำวารสารไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ**

อนุกรรมการที่ปรึกษา

ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิ์กุล ณ อยุธยา

ประธานอนุกรรมการ

นายวิจิตร อวระกุล

รองประธานอนุกรรมการ

นายชาคริต จุลกะเสวี

อนุกรรมการ

นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา นายประพัฒน์ ตรีนรงค์
คุณหญิงคณิดา เลขะกุล นายเย็นใจ เลาหวณิช
นายสมบัติ พลายน้อย นายปัญญา นิตยสุวรรณ
นางธัชกร เหมะจันทร์ นายสถิตย์ เล็งไธสง
นางเนาวรัตน์ พลเดช นายสมาน นกายน
นายวิชณุ เอมประณีตร นายพลาตัย ลิทธิธัญกิจ
นางสาวอนุตรา หงษ์สุวรรณ นายกิตติ จันทรส่อง
ร.ต.ต. หญิง เมทินี ศรีรุ่งเรือง

วารสารไทย

เป็นวารสารเผยแพร่เพื่อเป็นอภินันทนาการแก่ประชาชนทั่วไป
ทรงคนละและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในวารสารนี้เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน
ซึ่งไม่จำเป็นต้องตรงกับความเห็นของบรรณาธิการ และคณะผู้จัดทำ

สำนักงานวารสารไทย

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

อาคาร ๑๑ ชั้น ๓ ส่วนการศึกษาโรงเรียนนายร้อย จปร.(เดิม) ถนนราชดำเนิน

โทร. ๒๘๑-๕๕๙๐

เผยแพร่เพื่อเป็นอภินันทนาการ

ห้ามจำหน่าย

พิมพ์ที่ สหมิตรพรินต์ติ้ง ๕๙/๕ ม.๑๐ ต.บางม่วง อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี

โทร. ๕๙๕-๑๘๔๙, ๙๐๓-๘๒๕๗-๘

จากบรรณาธิการ

ในยุคที่ข้อมูลข่าวสารทั้งหลายในโลก ได้เปิดกว้างเสรีมากขึ้นแล้วในปัจจุบันนี้ ได้มีส่วนที่ทำให้เกิดความผันแปรอย่างใหญ่หลวงในสังคมมนุษย์โลก มีทั้งส่วนที่เป็นคุณและเป็นโทษ ทำให้เกิดได้ทั้งความเจริญและความเสื่อม การถ่ายเทเคล้าทั้งทางความรู้และวัฒนธรรมของนานาชาติ มีเกิดขึ้นได้ง่ายและรวดเร็ว จึงทำให้วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของแต่ละชาติ ได้เกิดความผันแปรไปจากเดิมอย่างหน้าเสียตายยิ่ง

วัฒนธรรมอันดีงามที่สืบสานต่อเนื่องมาจากบรรพบุรุษไทยเรา เป็นสิ่งที่พี่น้องประชาชนทุกชีวิตควรพิจารณารักษาไว้ด้วยความรักและห่วงแหนอย่างถูกต้อง “วารสารไทย” เรา ก็ได้พยายามอย่างยิ่งในการทำหน้าที่ส่วนหนึ่ง ในการช่วยปลูกความสำนึกที่ดีให้บังเกิดขึ้นในสังคมไทย เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติของเรา ให้ดีที่สุดในที่สุดด้วยตลอดมา ทั้งๆที่มีกำลังปัจจัยอันจำกัดยิ่งที่รัฐบาลได้หยิบยื่นมาให้ดำเนินการ

แต่ถึงแม้จะขาดแคลนปัจจัยการเงิน แต่ทางด้านพลังน้ำใจของกรรมการ ผู้ร่วมงานทุกท่านยังคงมีอยู่อย่างเปี่ยมล้น ในวารสารไทยเล่มนี้ จึงยังมีเรื่องอันเป็นสาระที่ควรติดตามศึกษาน่าอ่านอยู่หลายเรื่องได้เช่นเดิม

นอกจาก ท่านผู้ทรงสมใจจริง สวัสดิกุล ณ อยุธยา ได้เสนอเรื่อง “พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว” แล้ว ผู้ที่สนใจเรื่องเจ้านายทางเหนือก็มีเรื่อง “พระราชาชายา เจ้าดารารัศมี” เสนอโดยคุณประพัฒน์ ตรีณรงค์ และเนื่องในโอกาสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ไปทรงเปิดสวนสาธารณะ “สวนรมณีนารถ” เมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๔๒ วารสารไทยจึงขอเสนอสารคดีเรื่อง “สวนรมณีนารถ” โดยคุณทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา เรื่อง “ธรรมจักรสัญลักษณ์ของจักรพรรดิ” โดยคุณพลาดิษฐ์ สิทธิธัญกิจ เรื่อง “อาหารและยาธรรมชาติกับวิถีชีวิตที่เข้าถึงสังคม” โดย ศาสตราจารย์ระพี สาคริก เรื่อง “นิทานคำกาศมัยมงคลสูตร ตอนที่ ๖” โดยคุณเนาวรัตน์ (ทองรมย์) พลเดช เรื่อง “วังหน้า...ที่มาแห่งเพลงประสานเสียง” โดยคุณใหญ่ นภายน เรื่อง “ละครลิง” โดยคุณปัญญา นิตยสุวรรณ กับ เรื่อง “เจ็ดวันในอเมริกา” โดยคุณสถิตย์ เล็งไธสง และแถมท้ายด้วยเรื่อง “ทำบุญหมัก ไส้-คอมเพล็กซ์” ของชมรมพัฒนาและพิทักษ์การเกษตรแห่งชาติ เรื่องเหล่านี้ก็มีเสนอให้เลือกอ่านกันได้ตามใจชอบด้วยแล้ว

โปรดอย่าลืมว่า “วารสารไทย” ยังคงรอรับคำติชมจากท่านอยู่นะครับ

ชาคริต จุลกะเสวี

สารบัญ

๕

พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว

๑๑

พระราชชายา เจ้าดารารัศมี

๒๘

สวนรมณีนาถ

๓๔

ธรรมจักร สัญลักษณ์ของจักรพรรดิ

อาหารและยาธรรมชาติ กับวิถีทางที่เข้าถึงสัจธรรม

๓๘

นิทานคำกาพย์มิ่งคลสุตร

๔๙

วังหน้า....ที่มาแห่งเพลงประสานเสียง

๖๐

ละครลิง

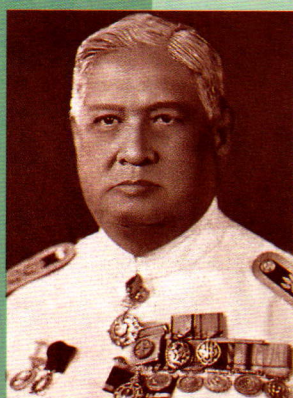
๗๓

ทำบุญหมัก "ไฮคอมเพลกซ์" ใช้เองก็ได้ ประหยัดดี

๗๙

เจ็ดวันในอเมริกา

๘๘

ภายใน "ตำหนักเกรงพระปิ่น" พระราชวังเดิม
ประดิษฐานพระบรมสาทิสลักษณ์ และพระบรมรูปหล่อพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว

ก่านพิทักษ์สมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา

ความตอนหนึ่งในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๔ ของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ มีว่า “ครั้งนี้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณธรรมอันมหาประเสริฐ ทรงพระราชดำริเห็นว่า สมเด็จพระอนุชาธิราชเจ้า ก็ทรงพระปรีชารอบรู้ ในการพระนคร และการต่างประเทศ ขนบธรรมเนียม ต่างๆ และศิลปศาสตร์ในการรณรงค์สงครามเป็นอันมาก พระบรมวงศานุวงศ์ และเสนาบดีข้าทูลละอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อย ก็นิยมยินดีนับถือมาก เมื่อกระทำสัตย์สาบานถวายก็ได้ออกพระนามทั้งสองพระองค์ สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระทัยสนิท เสนหายิ่งนัก มีการรณรงค์คืบขันประการใด จะได้ให้เสด็จไปเป็นจอมพลยุทธยุทธทหารทั้งปวง ปราบปราม บัณฑิตร่ำศึกศัตรู มีพระเดชานุภาพ จะได้เหมือนพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินเหมือนกัน...จึงโปรดฯ พระราชทานให้มียศยัง

ใหญ่กว่าแต่ก่อน ก็ได้จารึกพระนามประดิษฐานไว้ในแผ่นดินพระสุพรรณบัฏ มีพระนามอันวิเศษคล้ายกับพระนามพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบรมวงศานุวงศ์ เสนาบดี ข้าทูลละอองพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อย ก็ได้ออกพระนามว่า พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว รับพระราชโองการทั้งสองพระองค์ ก็ผิดกันแต่คำนำหน้าที่ว่า รับพระบรมราชโองการ และรับพระบรมราชโองการเท่านั้น และซึ่งกระทำการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกนั้น ก็เหมือนกันกับการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก.....”

อนุกรรมการจัดทำเอกสารและบทความสดุดีบุคคลสำคัญของชาติ ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ได้เคยเชิญพระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว มาบรรยายไว้บ้างแล้วโดยสังเขป ตีพิมพ์เผยแพร่ในหนังสือสดุดีบุคคล

สำคัญ เล่มที่ ๒ พ.ศ.
๒๕๒๖

พระบาทสมเด็จพระ
พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้
ทรงสถาปนาขึ้นเป็น
สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ
กรมขุนอิศเรศรังสรรค์
เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๕ ทรงรับ
มอบพระราชภารกิจใน
หน้าที่บังคับบัญชากรม
ทหารปืนใหญ่และกิจการ
ด้านทหารบก ทหารเรือ
กองทหารอาสาต่างๆ เช่น
อาสาญวน อาสาจาม
ฯลฯ ทรงเป็นผู้บัญชาการ
ทหารเรือพระองค์แรก ทรง
เป็นแม่ทัพไปรบญวนเมื่อ

พ.ศ. ๒๓๘๔

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็น
ทั้งกวีและดนตรี โปรดทรงเป่าแคน หมอลำ กลอนแ่ว
ของไทยอีสาน “นิทานนายคำสอน” เป็นพระราชนิพนธ์
กลอนแ่วภาษาอีสานที่มีสาระทางขนบประเพณี คำสอน
คำผญาอันไพเราะ แสดงถึงพระปรีชาสามารถทาง
อักษรศาสตร์และทางวรรณคดีของไทย และของฝรั่งที่
เป็นกวีมีชื่อซึ่งโปรดทรงอ่าน ทรงปฏิบัติพระองค์เยี่ยง
สามัญชนเป็นกันเองกับเจ้านาย ขุนนาง ข้าราชการ
ผู้ใหญ่ ผู้น้อย ดังที่มีเรื่องเล่ายกย่อง พระราชอัธยาศัย
อยู่หลายเรื่อง พระตำหนักสีทา ซึ่งเป็นที่ประทับใน
จังหวัดสระบุรี เป็นถิ่นที่อยู่ของชาวไทยลาวที่มาจาก
เวียงจันทน์นั้น โปรดเสด็จประทับสำราญพระราชหฤทัย
แต่น่าเสียดายที่พระตำหนักนี้ถูกรื้อถอนเป็นที่อยู่ของ
ชาวสระบุรีไปเสียแล้ว

ความต่อไป ขอเชิญพระราชประวัติของ

พระบรมสาทิสลักษณ์
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระ
นั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ใน
ด้านที่ทรงเกี่ยวข้องกับ
ชาวตะวันตก ซึ่งเข้ามาใน
เมืองไทย เพื่อแผ่ศาสนา
คริสต์ก็มี เป็นทูตเข้ามา
ทำสัญญาค้าขายสัมพันธ
ไมตรี และเป็นแพทย์ก็มี
ตลอดจนรับราชการทาง
ฝึกสอนทหารในด้าน
อาวุธยุทธโปกรณ์ฯลฯ มี
ทั้งชาวอเมริกัน อังกฤษ
ฯลฯ ชาวตะวันตกที่เข
ามาเมืองไทยได้บันทึก
เหตุการณ์ตั้งแต่สมัย
อยุธยา ธนบุรี รัตน-
โกสินทร์ บันทึกในสมัย

รัตนโกสินทร์ที่กล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้า
อยู่หัว จะแสดงความนิยมชมชื่นในพระองค์เกี่ยวกับพระ
ปรีชาสามารถรอบรู้พระราชกิจด้านต่างๆ และสรรเสริญ
พระราชอัธยาศัย ซึ่งชาวต่างชาติผู้บันทึกได้ถูกต้อง
หลายข้อหลายประการ

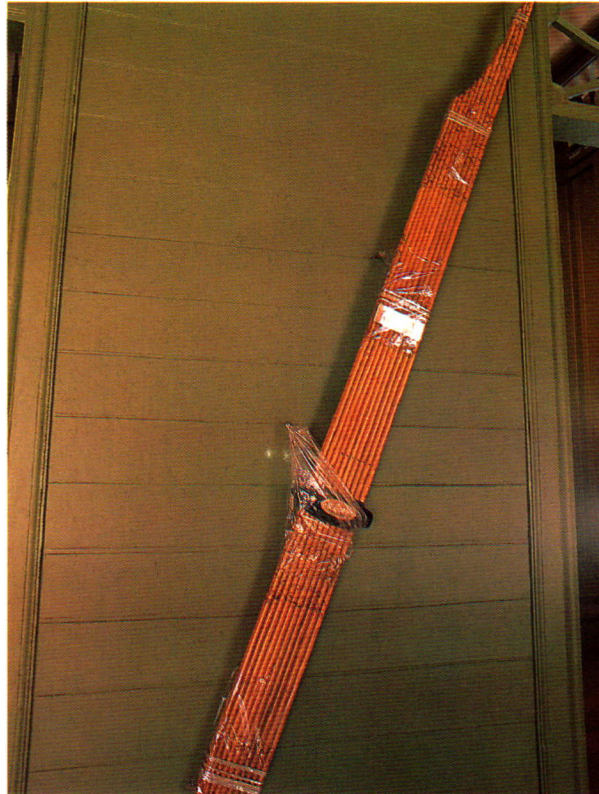
ขอคัดข้อความจากหนังสือประชุมพงศาวดาร
ภาคที่ ๓๑ ซึ่งหลวงบริบาลบุรีภัณฑ์แปลบันทึกของ
หมอบรัดเล คือ นาย ดี. บี. บรัดเล มิซชันนารีมีชื่อ ซึ่ง
ไทยเรียกว่า หมอบรัดเล ก็มี หมอปลัดเล ก็มี นาย
บรัดเลบันทึกไว้เกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้า
อยู่หัวหลายตอน ขอยกมาตอนหนึ่ง ดังนี้

“วันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๗๙ เป็นวันที่
ขณะที่หมอบรัดเล นั่งอยู่ในห้องอ่านหนังสือ มีเสียงร้อง
ทักเป็นภาษาอังกฤษว่า “Hello Doctor ! How do you
do ? เป็นอย่างไร” (หมอสบายดีหรือ) หมอบรัดเลได้
ยินเช่นนั้น จึงหันไปดูทางนอกชานว่าจะเป็นชาวอังกฤษ
ที่ไหนมา เมื่อได้เห็นคนรูปร่างสันทนต์ ผิวเนื้อดำแดงแดง

ตัวเป็นนายทหารเรือ มี กระบี่กะไหล่ทองแขวนอยู่ข้างๆ จึงเดินตรงเข้าไปหา ขณะที่หมอบรัดเลเดินตรงไปหานี้เอง นายทหารเรือผู้นั้นก็อดขันมิได้ หัวเราะออกมาดังๆ อากาการเช่นนี้ทำให้หมอบรัดเลจำได้ว่าไม่ใช่ใครที่ไหนมา คือ เจ้าฟ้าน้อยนั่นเอง พระองค์ทรงเครื่องทหารเรือที่ได้รับพระราชทานเมื่อเร็วๆ นี้ และการที่ทรงเครื่องมาเช่นนี้โดยพระประสงค์จะทรงสรรพยาอกหมอบรัดเลกับภรรยาเล่น เพื่อเป็นการสนุก ซึ่งพระองค์โปรดนัก.....”

ข้อถัดมาอีกตอนหนึ่งที่หมอบรัดเล เล่าถึงพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ในด้านดนตรี บันทึกลงวันที่ ๘ มกราคม พ.ศ. ๒๓๗๔

“วันนีเวลาบ่าย เจ้าฟ้าน้อยทรงส่งเรือมารับหมอบรัดเลกับภรรยาให้ไปเฝ้าสมเด็จพระราชินี (สมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี) พระชนนีของพระองค์ หมอบรัดเลพร้อมด้วยภรรยาจึงได้รับไปเฝ้าตามพระกระแสรับสั่งนั้น สมเด็จพระราชินี เจ้าฟ้าน้อยทรงพาหมอบรัดเลกับภรรยาไปชมเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งเป็นเครื่องลาว (แคน) หมอบรัดเลเคยทราบว่ายี่สิบแปดสาย ใ้ไพเราะนัก อยากจะได้ฟัง จึงถามว่า ใคร ๆ ที่อยู่ที่นี่ เป่าแคนได้บ้าง เจ้าฟ้าน้อยตรัสว่าได้ซิ แล้วพระองค์ทรงหยิบแคนขึ้นทรงเป่า และตรัสถามหมอบรัดเลว่า ต้องการจะฟังแ่ด้วยหรือ เมื่อหมอบรัดเลตอบรับแล้ว พระองค์จึงตรัสเรียกคนใช้ (มหาดเล็ก) เข้ามาคนหนึ่ง คนใช้นั้นเข้ามากระทำความเคารพโดยคุกเข่ากราบ ๓ ครั้ง แล้ว

“แคน” เป็นเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรด ในภาพเป็นแคนจำลอง ที่จัดแสดงภายในตำหนักแก่งพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชวังเดิม

นั่งลงยังพื้น คอยฟัง แคนอยู่ ครั้นได้จังหวะก็เริ่มแ่อย่างไพเราะ ดูเหมือนจะได้ศึกษามาเป็นอันดีจากโรงเรียนสอนดนตรีฉะนั้น....”

ต่อไป ขออนุญาตแปลความเรียงภาษาอังกฤษซึ่งนายลาร์ส แตนสไตน์ ที่ปรึกษาของกรุงเทพมหานครได้เขียนเรื่อง Portrait of Bangkok ในโอกาสงานฉลองสองร้อยปีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องราวเหตุการณ์สมัยพระ

นครศรีอยุธยา ธนบุรี จนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์จากบันทึกของชาวต่างชาติที่เข้ามา กรุงศรีอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ ประกอบกับคำบอกเล่าของเพื่อนทั้งฝรั่งและไทยที่นายลาร์ส แตนสไตน์ ค้นเคย บางบทในหนังสือ Portrait of Bangkok ได้เคยตีพิมพ์มาแล้ว แต่ก็นำมารวบรวมเรียบเรียงใหม่เพื่อเป็นหนังสืออนุสรณ์ของงานฉลอง ๒๐๐ ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ขอเก็บความบางตอนที่บรรยายถึงวังหน้า (พระราชวังบวรสถานมงคล) ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวดังต่อไปนี้

“ประเทศสยามเป็นนี้พระเดชพระคุณแห่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นล้นพ้น ที่ทรงรักษาเอกราชของแผ่นดินสยามไว้ได้ในปลายศตวรรษที่ ๑๙ ในขณะที่ชาติตะวันตกออกหลายชาติแม้แต่จีนต้องตกอยู่ในอำนาจของยุโรปตะวันตก

เหตุการณ์หลายอย่างทำให้ต้องกล่าวถึง

สมเด็จพระอนุชาธิราช
ของพระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็เนื่อง
จากพระองค์ทรงเห็น
ความสำคัญของการ
พัฒนาประเทศสยามให้
ทันสมัยแบบใหม่ๆ
ของชาติตะวันตก ทรง
ศึกษาภาษาอังกฤษ
ทรงอ่าน เขียนและรับสั่ง
ภาษาอังกฤษได้อย่าง
เพียงพอ ทรงใฝ่พระทัย
อย่างยิ่งว่าโลกตะวันตก
ก้าวหน้าไปเพียงใด สน
พระราชหฤทัยที่จะค้น
เคย เข้าพระทัยในชีวิต
ความเป็นอยู่ ความเป็น
ไปของชาวตะวันตก

จึงทรงคบค้าสมาคมกับชาวต่างชาติทั้งยุโรปและ
อเมริกาอย่างกว้างขวางทรงเป็นนักวิทยาศาสตร์
ศึกษาด้วยพระองค์เอง จากตำราของยูคลิดและนิวตัน
รอบรู้พระพุท
ศาสนาดียิ่งเท่าๆ
กับคริสตศาสนา
โปรดอ่านวรรณ-
คดีประวัติศาสตร์
ต่างชาติ ทุกวัน
ทรงวาดภาพ
ศึกษาวิชา คำ-

ถวน ดาราศาสตร์ ธรรมชาติวิทยา การเดินเรือ เป็นการ
เรียนรู้ด้วยพระองค์เอง ได้อย่างน่ามหัศจรรย์ใจ ทรง
คิดทำนาฬิกาและถ่ายทอดวิชาที่ทรงเรียนรู้พระราชทาน
แก่มหาดเล็ก ข้าราชการบริวารของพระองค์ ทรงประดิษฐ์

พระบรมราชานุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว
ในบริเวณโรงละครแห่งชาติ

...ทรงศึกษาภาษาอังกฤษ ทรงอ่าน เขียน
และรับสั่งภาษาอังกฤษได้อย่างเพียงพอ
ทรงใฝ่พระทัยอย่างยิ่งว่า
โลกตะวันตกก้าวหน้าไปเพียงใด

ปืนใหญ่ ด้วยประสพ-
การณ์จากการทดลองของ
พระองค์ได้ผลดี ทรงสร้าง
เรือสำเภาชั้นดี เรือรบแบบ
ฝรั่งก็ทรงทำได้ทุกปี
จะโปรดสร้างสิ่งใหม่ๆ
ตามแบบความเจริญทาง
วิทยาศาสตร์ ตลอดจน
สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม
แทบทุกด้าน

พระบาทสมเด็จพระ
พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
โปรดให้เจ้าฟ้าน้อยรับ
ราชการสนองพระเดช
พระคุณทางด้านการ
ทหาร พระราชทานพระ
เกียรติและพระอิสริยยศ
เป็นผู้บัญชาการทหารบก

ทหารเรือ โปรดให้ยกทัพไปรบญวนได้ชัยชนะ ทรงรับ
ผิดชอบทางเป็นล่ามสื่อสารภาษาอังกฤษของรัฐบาล
ติดต่อสัมพันธ์ไมตรีอังกฤษ ซึ่งขณะนั้นเข้าครอบครอง

อินเดียน พม่า
มลายู ไว้ได้ด้วย
วิธีการของบริษัท
อีสต์อินเดียน
ทรงเป็นผู้แทน
รัฐบาลเจรจา
ข้อตกลงของ
รัฐบาลอเมริกัน

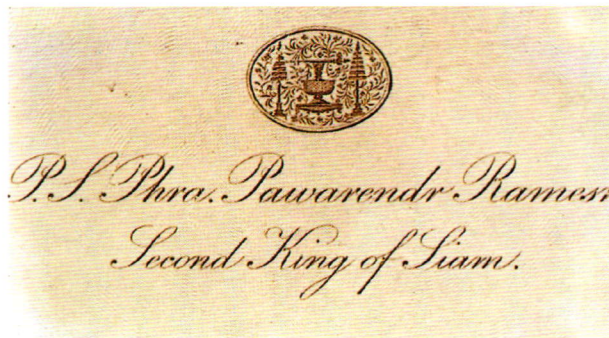
กับสยาม ทรงร่วมประชุมกับคณะเสนาบดีในทำนอง
ฐานะที่ปรึกษาชาวตะวันตกในเมืองไทยมีความคิดเห็น
ในทำนองที่ว่า “เจ้าฟ้าน้อยคือ ปีเตอร์มหาราชของ
ไทยสยาม” และพากันหวังว่าสักวันหนึ่ง “ปีเตอร์
มหาราชของไทย” พระองค์นี้จะได้ร่วมประทับราช

บัลลังก์เพชรด้วยกันกับ
สมเด็จพระบรมเชษฐา-
ธิราช เมื่อพระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
เสด็จผ่านพิภพ พระราช
สาส์น หรือเอกสารสัญญา
ที่ไทยทำกับต่างชาติก็ต้อง
ลงพระปรมาภิไธยทั้งสอง
พระองค์ แม้พระบาท
สมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่

หัวจะมีได้ทรงร่วมปรึกษากับคณะเสนาบดีเหมือนดังแต่
ก่อน

ชาวต่างชาติทั้งยุโรปและอเมริกันเห็นว่า
พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นสุภาพบุรุษ
ผู้มีพระราชดำริทันสมัย เข้าพระทัยและทรงเห็นใจคน
มีพระราชหฤทัยเปี่ยมด้วยพระเมตตาการุณา รักสงบ
น่าชื่นชม เชี่ยวชาญการใช้ภาษาอังกฤษ ใฝ่พระทัยใคร่
ทรงศึกษาเรียนรู้ไปเสียทุกสิ่ง ทรงเป็นผู้ดี มีฐานะมั่นคง
แบบผู้ดีของชาวยุโรปแทบทุกพระราชอิริยาบถ

ชาวต่างชาติได้มีโอกาสเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระ
ปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ในพระราชวังบวรสถานมงคล
ตามรับสั่งเชิญอยู่เสมอ ต่างบันทึกไว้ว่าห้องในวังหน้า
ของพระองค์จัดสวยงามทรงมีสนิยมสูงทั้งแบบไทยและ
แบบฝรั่งตะวันตก จนเกือบจะนึกว่า เหมือนบ้านของ
สุภาพบุรุษชาวอังกฤษ มีพระรูปของพระนางเจ้าวิคตอเรีย
และเจ้าชายอัลเบิร์ตพร้อมพระราชโอรสธิดาแขวนฝา
ห้อง มีแผนที่ของสหรัฐอเมริกา รูปของประธานาธิบดี
วอชิงตัน ห้องทรงพระอักษรมีหนังสือไทยและต่าง
ประเทศ วรรณคดีของกวีมีชื่อชาวตะวันตก ประวัติ-
ศาสตร์ ฯลฯ ห้องวิทยาศาสตร์มีหนังสือ วิทยาศาสตร์
เคมี เทววิทยา หนังสือเกี่ยวกับการทหาร ยุทธศาสตร์
ยุทธโศภนกรรม อาวุธไทย อาวุธสมัยใหม่ของตะวันตก
เครื่องยนต์กลไก มีเรือรบลำน้อยๆ เรือลำเกาเล็ก
ทรงสร้างด้วยพระองค์เอง เลียนเรือจักรกลแบบฝรั่ง

ภาพตราพระราชลัญจกรประจำพระองค์
พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นรูปพระจุลามาณี
ประดิษฐานบนพาน มีฉัตรตั้งอยู่ ๒ ข้าง

มีมุมสงบที่จะทรงพระ
อักษร มีเก้าอี้ยกทองเหลือง
มันปลาบนที่นั่งมออคโค
เตียงสนามทำด้วยทอง
เหลือง ฯลฯ

ห้องทรงดนตรีมี
เครื่องดนตรีไทยครบ มี
แคนและเครื่องดนตรีภาค
อีสาน ห้องกีฬา มีเครื่อง
เล่นกีฬาทั้งภายในและ

ภายนอกสถานที่ เครื่องม้า เครื่องพระคชาธารออกศึก
และสิ่งน่ารู้ น่าชมอื่นๆ มากมาย ด้านห้องเครื่องเสวยจัด
งดงามเพราะโปรดการทำครัว เมื่อพระสหายชาวตะวันตก
ตกมาเฝ้าฯ จะทรงประกอบอาหารคาวและหวาน เค้ก
ชนิดต่างๆ ด้วยพระองค์เอง ทรงปรุงน้ำชา กาแฟด้วย
พระองค์เองอร่อยมาก อาหารทุกอย่างใหม่สดเหมือน
ออกมาจากภัตตาคารชั้นดี เวลาพระราชทานน้ำชา กาแฟ
แก่แขกไม่ทรงลืมรับสั่งถามว่า “ต้องการน้ำตาลหรือครีม
ไหม” เมื่อถึงเวลาที่พระสหายชาวตะวันตกกราบถวาย
บังคมลากลับต่างก็อวลยยิ่งนัก เหมือนกับจะต้องจาก
บ้านของตนฉะนั้น แต่ละคนรักเคารพชื่นชมพระมหา
กษัตริย์พระองค์ที่สองของไทยมาก”

มีเรื่องราวกล่าวขานถวายสดุดีพระบาทสมเด็จพระ
ปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวอีกมากเกินที่จะเก็บมาเล่าในบท
ความนี้

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระ
ราชนิพนธ์เกี่ยวกับพระราชประวัติของสมเด็จพระอนุชา
ธิราชพระองค์นี้ไว้มาก มักเสด็จพระราชดำเนินไป
ประทับแรมที่พระราชวังบวรสถานมงคลบ่อยครั้ง
ประทับอยู่ด้วยกันสองพระองค์ พระราชนิพนธ์เรื่องนี้
โปรดให้ตีพิมพ์พระราชทานแจกในงานพระเมรุของ
พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งสวรรคตเมื่อ
พ.ศ. ๒๔๐๘

พระราชชายา เจ้าดารารัศมี

(ตอนที่ ๑)

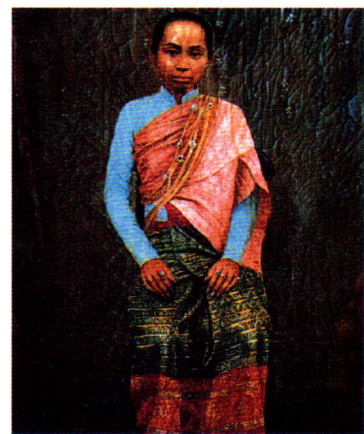
ประพนธ์ ตรีกรรณ

“กราบเจ้าป่าลงกับพื้นได้โดยไม่ต้องรังเกียจ
เพราะท่านมีทั้งชาติวุฒิและคุณวุฒิเพียงพอ”

กระแสพระดำรัสตอนหนึ่งซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ตรัสกับหม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล พระธิดา เมื่อเข้าเฝ้าเจ้าฟ้า คือ พระราชชายา เจ้าดารารัศมีขัตติยนารีผู้สูงศักดิ์แห่งล้านนาไทย พระราชชายาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ สมเด็จพระปิยมหาราช เจ้าของปวงชนชาวไทย

พระราชชายา เจ้าดารารัศมี เป็นพระธิดาของพระเจ้าอินทวิชยานนท์ เจ้านครเชียงใหม่ที่ ๗ ประสูติแต่พระเทวีแม่เจ้าเทพไกรสร (พระนามเดิม แม่เจ้าทิพเกษร) เมื่อวันอังคาร เดือน ๑๐ เหนือ (เดือน ๘ ใต้) ขึ้น ๔ ค่ำ ประกา เวลา ๐๓.๐๐ น.เศษ ตรงกับวันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๑๖ ณ คุ่มหลวง กลางนครเชียงใหม่ มีพระนามเรียกกันก่อนโสกันต์ (โกนจุก) ว่า เจ้าหญิงอิง หรือ เจ้าอิง ครั้นโสกันต์แล้ว พระบิดาทรงตั้งพระนามให้ใหม่ว่า **เจ้าดารารัศมี**

คำว่า “เจ้า” ที่ใช้เป็นคำนำหน้าพระนามนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราช

(บน) พระเจ้าอินทวิชยานนท์เจ้านครเชียงใหม่องค์ที่ ๗

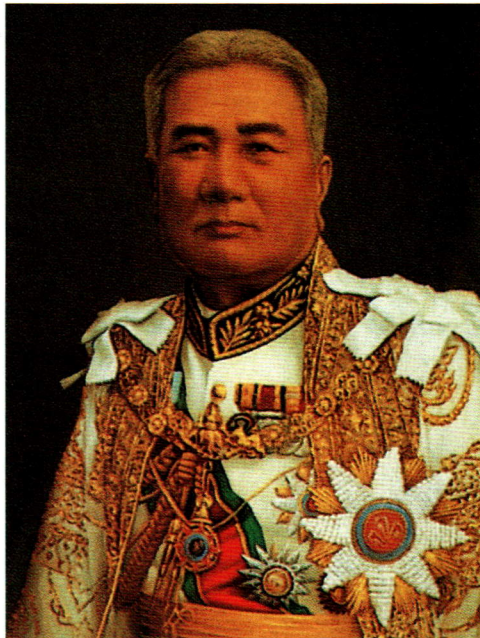
(ล่าง) พระเทวีแม่เจ้าเทพไกรสร ชายาพระเจ้าอินทวิชยานนท์

นิพนธ์เป็นคำอธิบายไว้ในเรื่อง
“ธรรมเนียมราชตระกูลใน
กรุงสยาม” ว่า

“จะว่าด้วยธรรมเนียม
ในราชตระกูลกรุงสยามนี้
แปลกกว่าประเทศทั้งปวงหลาย
อย่าง ด้วยราชตระกูลนั้นมีมาก
หลายกึ่งหลายสาขานัก แต่มี
เวลาที่เปลี่ยนแปลงลงเป็นขุน
นางได้เร็วกว่าประเทศอื่นๆ
เจ้านายจึงไม่สู้มากเหลือเกิน...
เมืองเชียงใหม่ก็ดี เมืองหลวง
พระบางก็ดีไม่ได้นับเป็นชั้น ว่า
อย่างไรชั้นใด สุดแต่เป็นเชื้อ
สายในราชตระกูล ก็เรียกว่า เจ้าทั้งสิ้น”

พระราชนิพนธ์ที่อัญเชิญมานี้ เป็นพระบรมรา
ชาธิบายที่ทรงชี้ให้เห็นว่า “เจ้านายในราชตระกูล
เชียงใหม่” ไม่มีชั้นนั้น เป็นธรรมเนียมในราชตระกูลของ
เจ้านายฝ่ายเหนือ ซึ่งไม่เหมือนกับธรรมเนียมในราช
ตระกูลของกรุงเทพมหานคร ที่มีชั้น คือ เจ้าฟ้า พระองค์
เจ้า หม่อมเจ้า หม่อมราชวงศ์ และหม่อมหลวง ดังนั้น
พระราชชายา เจ้าดารารัศมี แม้จะทรงมีฐานะเป็นพระ
ธิดาของเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ มหานครแห่งล้านนา
ไทยจึงไม่มีชั้น มีแต่คำว่า “เจ้า” เท่านั้นนำพระนาม พระ
ประวัติของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี เมื่อทรงพระเยาว์
เจ้าแก้วนรวิชัย หรือนายพลตรี เจ้าแก้วนรวิชัย เจ้าผู้ครอง
นครเชียงใหม่ที่ ๙ ซึ่งเป็นพระเชษฐาต่างพระชนนี
ทรงพระนิพนธ์ไว้ว่า

“เมื่อพระราชชายาทรงพระเยาว์ได้ทรงศึกษา
อักษรไทยเหนืออักษรไทยใต้ และทรงเข้าพระทัยในขบ
ธรรมเนียมขัตติยประเพณีเป็นอย่างดี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๖
พระชนมายุย่างเข้า ๑๑ พรรษาเศษ พระบิดาโปรดให้
มีพิธีโสกันต์และมีหมกกรรมอย่างครึกครื้น คราวนั้น

นายพลตรี เจ้าแก้วนรวิชัย

พระยาราชสัมภารกร (เลื่อน
สุนันทน์) เป็นข้าหลวงประจำ
เชียงใหม่ได้ช่วยเป็นธุระในงาน
โสกันต์ตลอด ภายหลังเมื่อทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระ
เจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพิชิต
ปรีชากร ขึ้นมาจัดตั้งตำแหน่ง
เสนาบดี ก็ได้โปรดเกล้าฯ ให้
เชิญพระคุณทูลประคับเพ็ชรมา
พระราชทานเป็นของขวัญด้วย
และได้โปรดเกล้าฯ ตั้งให้นาง
เต็มเป็นแม่นางกัลยรักษ์
ให้นายน้อย บุญทา เป็นพญา
พิทักษ์เทวี ตำแหน่งพระพี่เลี้ยง

ทั้งสองคนแต่ครั้งนั้น”

แต่เรื่องที่เจ้าแก้วนรวิชัยทรงไว้ดือนนี้ แตกต่าง
จากที่มีปรากฏอยู่ในหนังสือ “อนุสรณ์ของคณะ
กรรมการจัดงานเฉลิมฉลองในโอกาสครบรอบ ๔๐
ปี และจากวันสิ้นพระชนม์ครบ ๑๐๐ ปี ของวัน
ประสูติของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี” หลาย
ประการ โดยเฉพาะเรื่องของพระราชทานและเรื่อง
โสกันต์ จึงขอนำมาลงไว้ด้วย เพื่อประโยชน์แก่ท่านผู้
สนใจใคร่ศึกษาพระประวัติในเอกสารอื่นบ้าง มีข้อความ
ว่า

“ในพ.ศ. ๒๔๒๖ พระบาทสมเด็จพระจุล
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ แห่งพระราชวงศ์จักรี ได้
ทรงพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าบรม
วงศ์เธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร เชิญพระคุณทูลและ
พระอามะรงค์ประดับเพชรขึ้นมามั่นพระธิดาน้อยของ
พระเจ้าอินทวิชยานนท์ ที่ประสูติจากพระเทวีแม่เจ้า
เทพไกรสร คือ เจ้าดารารัศมี ณ เชียงใหม่ ซึ่งขณะนั้น
เจ้าดารารัศมีพระชนมายุ ๑๑ พรรษาเท่านั้นเอง”

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๒๘ พระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้

พระเจ้าอินทวิชยานนท์จัดให้เจ้าดารารัศมี เข้าพิธีโสกันต์ตามแบบอย่าง ขัตติยราชประเพณีของเจ้านายใน พระราชวงศ์จักรี และพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังได้ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระ ราชทานเครื่องโสกันต์ระดับ ชั้นเจ้าฟ้าเป็นเครื่องทรง เพื่อ เฉลิมฉลองพระเกียรติเจ้าดารารัศมีอีกด้วย

อนึ่ง ในพิธีโสกันต์นั้น มิใช่แบบอย่างประเพณีของเจ้านายฝ่ายเหนือแต่อย่างใด และไม่เคยมีปรากฏในประวัติศาสตร์มาก่อนเลย ว่า ได้มีเจ้านายฝ่ายเหนือเข้าพิธีโสกันต์มีแต่เจ้าดารารัศมีเพียงพระองค์เดียวเท่านั้น ที่ได้ทรงเข้าพิธีโสกันต์ตามแบบอย่างขัตติยราชประเพณีของเจ้านายในพระราชวงศ์จักรี

พระราชชายา เจ้าดารารัศมี เมื่อพระชนม์ ๑๖ พรรษา

กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร เชิญพระกุดชอก (ตุ้มหู) และพระธำมรงค์ประดับเพชรมาพระราชทานเป็นของหมั้น (บางฉบับว่าของขวัญ) ถึงพ.ศ. ๒๔๒๙ พระชนม์ครบ ๑๓ พรรษา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดพิธีโสกันต์ โดยได้พระราชทานเครื่องโสกันต์ชั้นเจ้าฟ้ามาเป็นพระเกียรติ...."

แต่ในหนังสือ ประวัติศาสตร์ล้านนา" ของ สวัสดิ์ อ่องสกุล กล่าวว่า

"พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร เป็นข้าหลวงพิเศษ เสด็จมาปฏิบัติภารกิจปกครองเชียงใหม่ในระยะแรกและได้ทรงตั้งตำแหน่งเสนาที่หก

"ไม่เคยมีปรากฏในประวัติศาสตร์มาก่อนเลยว่า ได้มีเจ้านายฝ่ายเหนือเข้าพิธีโสกันต์ มีแต่เจ้าดารารัศมีเพียงพระองค์เดียวเท่านั้น ที่ได้ทรงเข้าพิธีโสกันต์ตามแบบอย่างขัตติยราชประเพณีของเจ้านายในพระราชวงศ์จักรี"

เรื่องพระราชชายา เจ้าดารารัศมี ตอนทรงพระเยาว์ที่ปรากฏในหนังสืองานอนุสรณ์ฯ ดังข้างนี้ตรงกับพระประวัติพระราชชายา เจ้าดารารัศมี ในหนังสือ "ที่ระลึกในงานวันเปิดพระอนุสาวรีย์พระเจ้ากาวิละ เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๕" ดังเช่นข้อความตอนหนึ่งมีว่า

"ถึงพ.ศ. ๒๔๒๖ พระชนม์ครบ ๑๑ พรรษา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ รัชกาลที่ ๕ ทรงพระ

นั้น ทรงทำหน้าที่ประสานงานเพื่อตรัสขอพระราชชายา เจ้าดารารัศมีด้วย ดังข้อความที่ว่า

"ในช่วงที่กรมหมื่นพิชิตปรีชากร (พระยศในขณะนั้น) เสด็จมาปฏิบัติภารกิจปกครอง ได้ทำหน้าที่ประสานงานเพื่อขอเจ้าดารารัศมีไปเป็นเจ้าจอม ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมาได้รับการสถาปนาเป็นพระราชชายา เจ้าดารารัศมี นับเป็น

เชื้อสายเจ้าเมืองประเทศราชแห่งเดียวที่ได้รับเกียรติยศ พระราชชายา เจ้าดารารัศมี ได้ทำหน้าที่ประสานความสัมพันธ์ระหว่างไทยเหนือไทยใต้ให้ใกล้ชิดกัน”

ส่วนเรื่องตำแหน่งเสนาบดีทั้งหกที่โปรดเกล้าฯ ให้จัดขึ้นนั้น สวัสดิ์ ประยูรเสถียร ได้กล่าวไว้ในวารสารทางวิชาการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ เรื่อง “กระบวนการรวมหัวเมืองประเทศราชล้านนาไทย เข้าสู่ส่วนกลาง (พ.ศ. ๒๔๒๗ - ๒๔๗๖)” ว่า

“กระบวนการรวมหัวเมืองประเทศราช ล้านนาไทย เข้าสู่ส่วนกลางในครั้งแรก มีความสำคัญมาก จำเป็นต้องเลือกสรรข้าหลวงเป็นกรณีพิเศษ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงส่งพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นพิชิตปรีชากรมาดำเนินการ เพราะนอกจากจะทรงมีความรู้ความสามารถแล้วยังเป็นเชื้อพระองค์ชั้นสูง ย่อมเป็นที่ยำเกรงของเจ้านายเมืองเหนือ ซึ่งจำยอมรับการเปลี่ยนแปลง กรมหมื่นพิชิตปรีชากรทรงปรับปรุงการปกครองให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น โดยวิธีการคงตำแหน่งเจ้าสนามหลวงไว้ แต่ค่อย ๆ ลดความสำคัญลง โดยทรงแต่งตั้งเสนา ๖ ตำแหน่งขึ้นใหม่ ประกอบด้วย กรมมหาดไทย กรมทหาร กรมคลัง กรมยุติธรรม กรมวัง และกรมนา การบังคับบัญชาในแต่ละกรม กำหนดให้เจ้านายบุตรหลานเป็นข้าราชการการจากส่วนกลางเป็นผู้ช่วยเสนา ทำหน้าที่ให้คำแนะนำและช่วยเหลือเจ้านายบุตรหลานที่ยังไม่เข้าใจรูปแบบการปกครองอย่างใหม่ ดังนั้น ผู้ช่วยเสนาจึงเป็นผู้คุมอำนาจการปกครองและจัดการด้านต่างๆ อย่างแท้จริง ส่วนเจ้านายบุตรหลานที่ได้รับการยกย่องให้เป็นเสนาทั้ง ๖ ก็เพื่อไม่ให้เจ้านายบุตรหลานรู้สึกว่าจะต้องสูญเสียอำนาจและเกียรติยศได้”

พระบรมราชโองบายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครองแบบประเทศราชให้เข้ามารวมอยู่กับส่วนกลาง ได้เริ่มต้นในครั้งนี้และดำเนินการต่อมา การที่ทรง

หมั้นพระราชชายา เจ้าดารารัศมี ก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะทรงป้องกันไม่ให้ล้านนาไทยเปลี่ยนหรือตกไปเป็นชาติมหาอำนาจอื่น เพราะลัทธิจักรวรรดินิยมกำลังคืบคลานใกล้เข้ามา

ปราณี ศิริธร ณ พัทลุง กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง “เพชรล้านนา” มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“เหตุการณ์เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อทางการเมืองระหว่างประเทศ อันเป็นการช่วยชิงหัวเมืองฝ่ายเหนือจากประเทศไทย ตามแบบฉบับอันชาญฉลาดลึกล้ำของอังกฤษ.....รัฐบาลอังกฤษก็มีนโยบายส่งข้าราชการผู้ใหญ่มาทาบถามติดต่อเจ้าผู้ครองนครสมัยนั้น ขอพระราชชายา เจ้าดารารัศมี ไปชุบเลี้ยงเป็นลูก และให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนที่กรุงลอนดอนชาวเราสมัยนั้นไม่อาจทราบได้ว่า ถ้าแผนการณ์นี้เป็นความจริงหรือสำเร็จผล ล้านนาไทยของเราจะไม่กลับกลายไปรวมอยู่ในแผนที่ของประเทศพม่าในปัจจุบันเสียแล้วหรือ?”

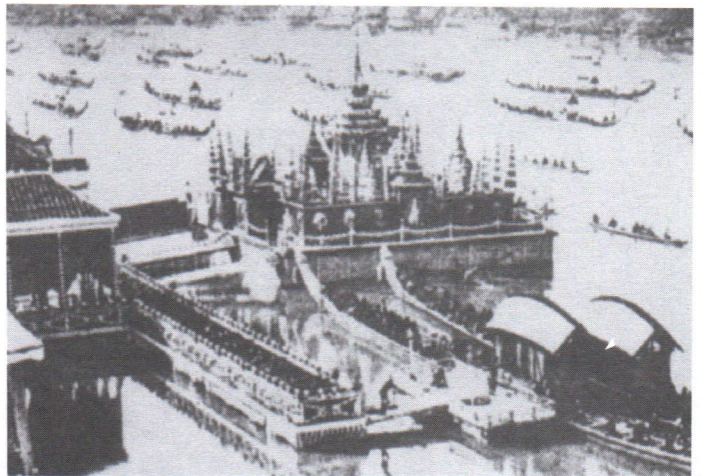
ข้อความของปราณี ศิริธร ณ พัทลุง ที่เขียนไว้ใน “เพชรล้านนา” นั้น เป็นเรื่องที่กล่าวถึงเหตุการณ์ที่มหาอำนาจตะวันตกได้ยึดครองพม่าเป็นเมืองขึ้นแล้ว และกำลังมุ่งหน้าเข้าสู่เชียงใหม่ ศูนย์กลางของล้านนาไทยของไทย ถ้าแผนการณ์ของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี ไปชุบเลี้ยงสำเร็จ ล้านนาไทยจะเป็นอย่างไร แต่พระปรีชาสามารถในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแก้ไขสถานการณ์นั้นได้ เพราะทรงตระหนักดีว่า พระราชชายา เจ้าดารารัศมีนั้น เป็นบุคคลสำคัญ “ที่ประสานความสัมพันธ์ระหว่างไทยเหนือไทยใต้ให้ใกล้ชิดกัน” ดังเช่น สวัสดิ์ อ่องสกุล ได้กล่าวไว้ จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากรทรงทำหน้าที่ขอและหมั้นพระราชชายา เจ้าดารารัศมีเสียก่อน เพื่อมิให้เกิดเหตุการณ์ดังที่ **ปราณี ศิริธร ณ พัทลุง** ได้คาดคะเนไว้

เรื่องของเหตุการณ์บ้านเมือง และเรื่องของการปฏิรูปการปกครองประเทศราช จะขอยกไว้ไม่กล่าวถึง เพราะมีเอกสารหลักฐานปรากฏอยู่อย่างแพร่หลายแล้ว

(ซ้าย) สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ
สยามมกุฎราชกุมาร

(ขวา) แพลงธงในพระราชพิธีมหาพิชัยมงคลงทรงสนาน
เฉลิมพระปรมาภิไธย สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ
เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ

พิธีสำคัญดังกล่าว โดยมีพระธิดา พระราชชายา เจ้าดารารัตน์ติดตามเสด็จด้วย

การเสด็จครั้งนี้ จัดเป็นขบวนเรือที่เรียกกันว่า หางเมงป่อง หรือเสื่อสะตอ ซึ่งเป็นพาหนะที่ดีที่สุด และปลอดภัยที่สุดในสมัยนั้น เพราะเรือกลไฟหรือเรือยนต์ ยังไม่มีไปถึง รถไฟก็ยังไม่ถึงทางขึ้นไปถึงเชียงใหม่ ขบวนเรือเสด็จทางชลมารคของพระเจ้าอินทวิชยานนท์ ออกจากเชียงใหม่เมื่อวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๒๗ เมื่อมาถึงนครสวรรค์แล้ว จึงได้เปลี่ยนลงเรือยนต์พระ

ขอดำเนินเรื่องเกี่ยวกับพระประวัติของพระราชชายา เจ้าดารารัตน์สืบต่อไป

ในพ.ศ. ๒๔๒๙ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริว่า สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ ทรงเป็นเจ้าฟ้าราชกุมารพระองค์ใหญ่ ประสูติแก่สมเด็จพระศรีสุริยวรินทรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๒๑ มีพระชนมายุ ๙ พรรษา จึงมีพระบรมราชโองการมา ณ พระที่นั่งสุรสิงหนาท ให้สถาปนาขึ้นเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดพระราชพิธีลงทรงสนานเฉลิมพระปรมาภิไธย ตามโบราณราชประเพณีในวันศุกร์ที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๒๙

และเมื่อมีพระราชพิธีสำคัญๆ ดังเช่น พระราชพิธีครั้งนั้นเป็นธรรมเนียมที่บรรดาเจ้าประเทศราชต้องเสด็จมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ กรุงเทพมหานคร ดังนั้นพระเจ้าอินทวิชยานนท์ จึงได้เสด็จลงมาร่วมงาน พระราช

เรือหางเมงป่อง ซึ่งใช้ล่องตามลำน้ำแม่ปิงในสมัยโบราณ

พระราชชายา เจ้าดารารัศมี กับพระญาติและข้าราชการที่ตามเสด็จจากเชียงใหม่
มาอยู่ในพระบรมมหาราชวัง

ที่นั่งและเรือยนต์ตามเสด็จ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงจัดให้มารับลงมายังจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และโปรดให้ประทับ ณ พระราชวังบางปะอิน มีพิธีรับขวัญ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศานุวงศ์บางพระองค์ได้เสด็จมาอยู่ก่อนแล้ว พระราชชายา เจ้าดารารัศมี ทรงได้รับพระราชทานเงินและของถวายอื่นๆ และประทับพักแรมอยู่ ณ พระตำหนักหลังจากมีการเลี้ยงฉลองอย่างใหญ่โตมากผ่านพ้นไปแล้ว

ครั้งขบวนเรือรับพระราชชายาเจ้าดารารัศมีออกจากบางปะอินมาถึงกรุงเทพฯ ในวันต่อมา ขบวนเรือจอดเทียบที่แพวัดอรุณราชวราราม จากนั้นก็มีเจ้านายทรงกรมบางพระองค์เสด็จมารับไปขึ้นทำราชวรดิฐแล้วเข้าขบวนแห่สู่พระบรมมหาราชวัง ไปยังสกุวัน (เก๋ง

กรงนก) ริมพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย จากนั้นได้เข้ามาประทับ ณ ตำหนักสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี และโปรดเกล้าฯ ให้อยู่ในพระราชินูปถัมภ์ของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระราชชนนีพันปีหลวง (ขณะนั้นยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ)

งานพระราชพิธีลงทรงสถาปนาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ดำเนินการทั้งสิ้น ๙ วัน คือ ตั้งแต่วันที่ ๑๐ มกราคม ถึงวันที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๔๒๙ (เว้นวันที่ ๑๙ มกราคม ๑ วัน) เป็นพระราชพิธีที่จัดอย่างใหญ่โตมหึมาอย่างยิ่ง

เมื่องานพระราชพิธีสำคัญผ่านพ้นไปแล้ว พระราชชายา เจ้าดารารัศมี ก็ได้เข้าเฝ้าถวายตัวรับราชการฉลองพระเดชพระคุณฝ่ายในเป็นเจ้าจอมตั้งแต่นั้น

ส่วนพระเจ้าอินทวิชยานนท์และเจ้านายฝ่ายเหนือ

กราบบังคมทูลลากลับนครเชียงใหม่ มีเจ้านายฝ่ายเหนือที่เป็นหญิงเหลืออยู่เป็นเพื่อนและพระพี่เลี้ยงตามสมควร คอยปลอบประโลมพระทัยในตอนแรกๆ คือ เจ้าหญิงทิพโศดาซึ่งมีความรู้ภาษาไทยและตรัสภาษาชาวกรุงเทพฯ ได้มาก และเจ้าหญิงบัวผัน ณ เชียงใหม่ ซึ่งมีพระวัยไล่เลี่ยกัน

ต่อมา พระราชชายา เจ้าดารารัศมี ก็ได้รับพระมหากรุณาให้มีตำแหน่งประทับเป็นส่วนพระองค์ ในฐานะที่ทรงเป็นราชธิดาของเจ้าประเทศราชและเป็นเจ้าจอมที่โปรดปรานมากพระองค์หนึ่ง

ตำแหน่งที่ได้รับพระราชทานนั้นอยู่ภายในบริเวณพระราชฐานชั้นใน และอยู่ในกลุ่มที่ ๓ หม่อมราชวงศ์แม่จ้อย ศักดิ์ศรี ได้บรรยายลักษณะของตำแหน่งไว้ในหนังสือเรื่อง **“การศึกษาวิวัฒนาการทางสถาปัตยกรรมเขตพระราชฐานชั้นใน ของพระบรมมหาราชวัง”** ไว้ตอนหนึ่งว่า

“เป็นอาคารก่ออิฐฉาบปูนสูง ๓ ชั้น ขนาดกว้างเต็มกรอบพื้นที่ มีทางเข้าอยู่ทางประตูราชสำราญ โดยเน้นประตูให้มีความงดงามเป็นพิเศษ โดยมีบัวผันเป็นรูปดอกไม้เหนือประตู ลักษณะอาคารโดยทั่วไปเป็นอาคาร

ที่ผสมผสานระหว่างอิตาเลียน เรอเนซองส์ (Italian - Renaissance) ซึ่งเป็นแบบตะวันตก กับมีส่วนประกอบของอาคารบางอย่างแบบตะวันออก โดยที่ตัวอาคารมีการตกแต่งลวดบัว ประตูหน้าต่างเป็นแบบตะวันตก แต่ในรูปทรงหลังคาและวัสดุผนัง ยังคงใช้หลังคาแบบปั้นหยา ผนังด้วยกระเบื้องดินเผา (ปัจจุบันเป็นกระเบื้องลอนคู่)”

พระตำหนักอันเป็นที่ประทับของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี ออกจะใหญ่โตเป็นพิเศษ ดังมีรายละเอียดในหนังสือของหม่อมราชวงศ์แม่จ้อย ศักดิ์ศรี นั้น คงจะเป็นเพราะเหตุผลที่ได้รับพระมหากรุณาเช่นนั้น ก็ด้วยเหตุผลที่กล่าวไว้ในหนังสือ **“อนุสรณ์ฯ”** ที่อ้างมาแล้วว่า

“ระหว่างที่ประทับอยู่ ณ ตำแหน่งที่ได้รับพระราชทานนั้น เจ้าดารารัศมีโปรดให้ผู้ติดตามพระองค์ไปจากนครเชียงใหม่ (มีเป็นจำนวนมาก) แต่งกายตามธรรมเนียมประเพณีนิยมทางภาคเหนือกล่าวคือ โปรดให้นุ่งผ้าขึ้นพื้นเมือง สวมใส่เสื้อแขนกระบอกหม่สะไบเฉียง และไว้ผมยาวเกล้าเป็นผมมวยพื้นเมือง ไม่โปรดให้นุ่งผ้าโจงกระเบนและไว้ผมสั้นทรงดอกกระพุ่มเช่นชาววังทั้งหลาย

พระตำหนักพระราชชายา เจ้าดารารัศมี ในบริเวณพระราชฐานชั้นใน พระบรมมหาราชวัง

ในการที่เจ้าดารารัศมีโปรดให้มีการแต่งกายแบบอย่างประเพณีนิยมทางภาคเหนือขึ้นภายในตำหนักของพระองค์นั้น ก็เพื่อจะเผยแพร่ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของชาวเหนือให้ชาววังทั้งหลายได้ตระหนักว่า มิได้ต่ำต้อยหรือด้อยความเจริญไปกว่าชนบทรอบนอกแต่อย่างใดเลย แม้แต่พระองค์เองก็ทรงแต่งพระองค์เป็นผู้นำแก่ผู้ติดตามไปจากนครเชียงใหม่ด้วย

เจ้าดารารัศมีทรงมีพระอัยยาศัยอันประเสริฐและงดงาม ดังนั้น พระองค์จึงเป็นที่โปรดปรานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์ และเป็นที่เคารพนับถือของบรรดาข้าราชการตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องใกล้ชิดพระองค์เป็นอย่างมาก”

หม่อมเจ้าพูนพิศมัย ดิสกุล

กับกุหลาบในสวนของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี

ภาพเขียนสีพระฉายาลักษณ์พระราชชายา เจ้าดารารัศมี และพระธิดา พระองค์เจ้าหญิงวิมลนาคนพิสิ

หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิสกุล ตรัสถึงพระราชชายา เจ้าดารารัศมี ด้วยความชื่นชมเกี่ยวกับการแต่งพระองค์ไว้ในหนังสือ “อนุสรณ์ ฯ” ไว้ตอนหนึ่งว่า “ข้าพเจ้าได้เฝ้าเจ้าฟ้า (พระราชชายา เจ้าดารารัศมี) ตั้งแต่วัยเด็กอยู่ในพระราชวังหลวง เพราะท่านเป็นเจ้าจอมมารดาชุดเดียวกับคุณย่าแสนในรัชกาลที่ ๕ ผู้เป็นน้องของคุณย่าข้าพเจ้า แต่ข้าพเจ้ารู้จักท่านในพระนาม - เจ้าน้อย - ซึ่งชาววังเรียกกันอยุ่อย่างนั้น และได้เฝ้าในพระองค์ท่าน นอกจากเห็นท่านแต่งพระองค์เป็นชาวเหนือสวยงามดี”

พระราชชายา เจ้าดารารัศมี ทรงรับราชการฝ่ายในประมาณปีเศษก็ทรงพระครรภ์ และประสูติพระราชธิดา ในปีฉลู วันพุธที่ ๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระบรมชนกนาถ พระราชทานพระนามว่า พระองค์เจ้าหญิงวิมลนาคนพิสิ พระราชชายา ดารารัศมี ทรงได้รับพระมหากรุณาเลื่อนศักดิ์เป็นเจ้าจอมมารดาพระสนมเอก สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการแสดงละครเรื่องขุนช้างขุนแผน สมโภชเดือน

พระราชชายา เจ้าดารารัศมี โปรดที่จะนุ่งผ้าขึ้นพื้นเมือง
สวมเสื้อแขนกระบอก และไว้ผมยาวเกล้าเป็นผมมวย
ซึ่งรวมไปถึงผู้ติดตามพระองค์ด้วย ไม่โปรดให้นุ่งผ้าโจง
กระเบน และไว้ผมสั้นทรงดอกกระพุ่ม เช่น ชาววัง
ทั้งหลาย

พระราชชายา เจ้าดารารัศมี ในฉลองพระองค์อย่างชาวเหนือ

ในฉลองพระองค์แฟชั่นชาวเขา

พระราชชายา เจ้าดารารัศมี กับข้าราชบริพาร

(ซ้าย) เจ้าจอมมารดาธารารักษ์ กับพระธิดา
(ขวา) "เสด็จเจ้าน้อย" พระเจ้าลูกเธอพระองค์เจ้าหญิงวิลนาคนพีลี

พระองค์เจ้าหญิงวิลนาคนพีลี เจริญพระชันษาได้เพียง ๔ ปี ก็ทรงพระประชวรสิ้นพระชนม์ในปีมะโรง วันอังคารที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๓๕ กล่าวกันว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระบรมชนกนาถ ทรงโหม่นสมากถึงกับมีพระราชดำรัสกับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพว่า "ฉันผิดเอง ลูกเขาควรเป็นเจ้าฟ้า แต่อันลื้ม จึงตาย"

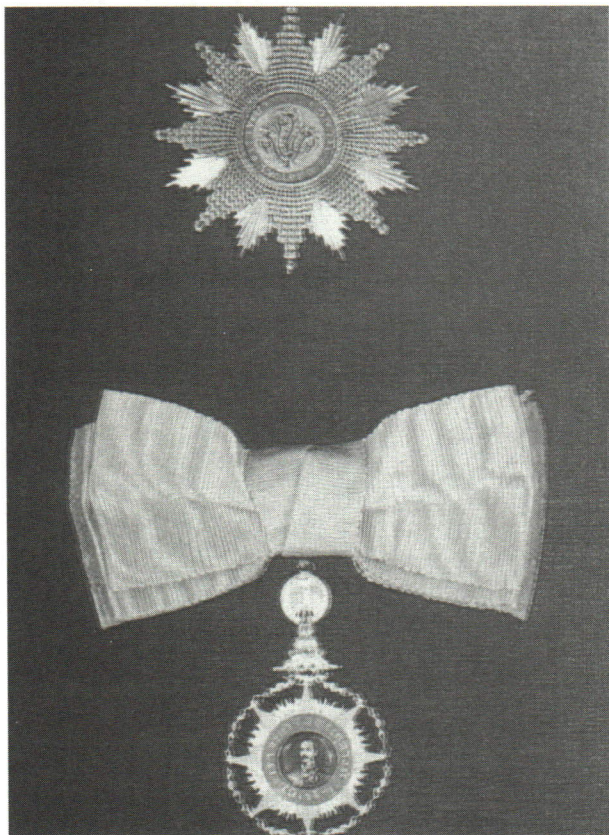
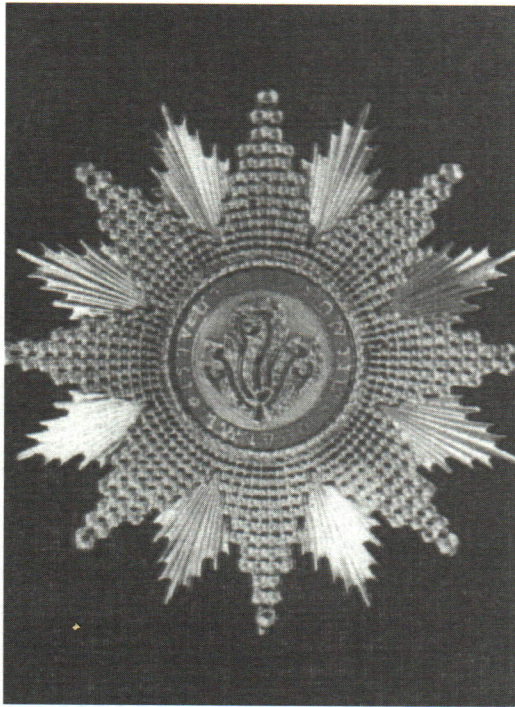
เรื่องคล้ายกันนี้ ได้เคยมีมาแล้วในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช มีพระราชธิดาพระองค์หนึ่งพระนามว่า เจ้าฟ้าหญิงกมลทลทิพยวดี ประสูติแก่เจ้าจอมมารดาทองสุข ทรงมีศักดิ์เป็นนัดดาของพระเจ้านครเวียงจันทน์ สมัยนั้นเป็นประเทศราชของไทย เมื่อประสูติพระราชทานพระนามว่าพระองค์เจ้าหญิงจันทบุรี ต่อมาเกิดอุบัติเหตุตกน้ำเกือบสิ้นพระชนม์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงพระราชดำริว่า พระองค์เจ้าหญิงจันทบุรี ควรมีศักดิ์เป็นเจ้าฟ้า แต่ที่เป็นเพียงพระองค์เจ้านั้น จึงเกิดอันตราย จึงทรงสถาปนาเป็นเจ้าฟ้าหญิงกมลทลทิพยวดี จึงมีพระชนมายุยั่งยืนมาจนได้

รับสถาปนาเป็นพระราชชายานารี ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒

พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังที่อ้าง คงจะเป็นเพราะทรงพระอนุสรณ์ถึงเรื่องนี้ เพราะพระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าหญิงวิลนาคนพีลี ก็ทรงเป็นนัดดาของเจ้าพระอินทวิชยานนท์ พระเจ้านครเชียงใหม่ ซึ่งอยู่ในฐานะประเทศราชของไทยสมัยนั้นเช่นเดียวกัน

เมื่อพระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าหญิงวิลนาคนพีลี สิ้นพระชนม์แล้ว พระราชชายา เจ้าดารารักษ์ก็มีได้ทรงมีพระราชโอรส หรือพระราชธิดาอีกเลย แต่ก็ยังทรงเป็นที่รักและโปรดปรานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชสวามีดังเดิม ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเวลาต่อมาดังนี้

จนปี ๒๔๓๖ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างตราปฐมจุลจอมเกล้าฝ่ายในขึ้น เพื่อพระราชทาน

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ปฐมจุลจอมเกล้า "ป.จ."
สำหรับพระราชทานฝ่ายใน

แก่พระอัครมเหสี พระมเหสี พระราชเทวี พระอัครชายา และพระเจ้าลูกเธอชั้นเจ้าฟ้า มีผู้ได้รับพระมหากรุณา รับพระราชทานตรานี้ เป็นพิเศษเพียง ๒ คือ พระราชชายา เจ้าดารารัศมี ซึ่งขณะนั้นยังมิได้ทรงสถาปนาเป็น พระราชชายา กับเจ้าจอมมารดาแพ (ต่อมาได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าคุณพระประยุรวงศ์ ในรัชสมัยพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว)

พ.ศ. ๒๔๔๙ พระราชชายา เจ้าดารารัศมี เริ่มประชวรด้วยโรคบิดผาสะพิการ (โรคบิด) ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แพทย์หลวงถวายการรักษาโดยรีบด่วน และยังโปรดให้เสด็จไปประทับรักษาพระองค์ที่ ตำบลอ่างศิลา อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ตำบลนี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ เคยเสด็จประพาส มีตึกที่พักซึ่งสมเด็จพระยามหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) และเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ข้า บุนนาค) สร้างขึ้นไว้เป็นที่พักตากอากาศ

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๑ เจ้าอินทวโรสุริยวงศ์ พระเชษฐาต่างพระชนนี ซึ่งได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นผู้รั้งตำแหน่งเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ เพราะพระ

เจ้าอินทวโรรสสุริยวงศ์ เจ้านครเชียงใหม่องค์ที่ ๔ ประกอบพิธีลอยสังขาร ที่ริมฝั่งแม่น้ำปิง เมืองเชียงใหม่

เจ้าอินทวิชยานนท์ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ที่ ๗ พระบิดาของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี ถึงแก่พิราลัย ใน พ.ศ. ๒๔๔๐ และถึง พ.ศ. ๒๔๔๔ จึงได้ทรงสถาปนา เป็นเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ที่ ๘ และเมื่อได้เสด็จลงมา เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทใน พ.ศ. ๒๔๕๑ นั้น

พระราชชายา เจ้าดารารัศมี ทรงเห็นเป็นโอกาส เหมาะจึงได้กราบบทวายบังคมลาขึ้นไปสู่นครเชียงใหม่ เพื่อทรงเยี่ยมมาตุภูมิ และพระประยูรญาติเป็นครั้งแรก ซึ่งได้ทรงจากมาเป็นเวลาถึง ๒๑ ปีแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชานุญาต

แต่ก่อนวันที่พระราชชายา เจ้าดารารัศมี จะเสด็จนครเชียงใหม่ครั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานและเตรียมการดังนี้

- ทรงสถาปนาพระอิสริยยศขึ้นเป็นพระราชชายา

- ทรงจัดให้มีการพระราชทานเลี้ยงส่ง ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน แล้วเสด็จไปทอดพระเนตรละครปรีดา ลัย ของพระเจ้าบรมวงศ์ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ซึ่งขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์) กล่าวไว้ในเรื่อง “๘๐ ปีในชีวิตข้าพเจ้า” ว่า “โรงละครปรีดาลัยเป็นโรง ละครหลวงพิเศษเยี่ยมในสมัยนั้น” และโรงละครก็อยู่ ใกล้ๆ กับพระบรมมหาราชวังนั้น

- ทรงจัดให้มี สนม กรมวัง พระตำรวจ คุณท้าว เฒ่าแก่จำเริญตามเสด็จ และพระราชทานวอช่อฟ้ากับ พระกลดเป็นเกียรติยศ พระตำรวจเอก และนายพลตรี พระยาอนุชิตชาญไชย (สาย สิงหเสนี) เป็นพระอภิบาล กำกับการทั่วไป

(ต่อฉบับหน้า)

ก. กล้วยไม้ นอยุธยา

ด้วยพระบารมีสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ รัฐบาลได้ย้ายเรือนจำลพบุรีที่ถนนมหาชัยออกไปที่อื่น และมอบพื้นที่ให้แก่กรุงเทพมหานครดำเนินการสร้างสวนสาธารณะเพื่อเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนในละแวกนั้น ซึ่งอยู่กันอย่างคับคั่งเต็มไปด้วยอาคารพาณิชย์และพักอาศัย สวนนี้เป็นสวนเฉลิมพระเกียรติที่เป็นคุณประโยชน์แก่ประชาชนอย่างแท้จริงและความจริงบริเวณอันเป็นที่ตั้งของสวนสาธารณะแห่งนี้ นับว่าเป็นดินแดนวัฒนธรรมของกรุงเทพมหานครแห่งหนึ่ง เพราะประกอบไปด้วยวัดสุทัศนเทพวราราม โบสถ์พราหมณ์ เสาชิงช้า ถนนบำรุงเมืองอันเก่าแก่ และเคยเป็นที่ตั้งของวังพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นสวัสดิวัดนวิมล ผู้เขียนจึงขอพาท่านผู้อ่านทัศนอาจรไปรอบๆ สวนรมณีนาถกันสักพัก

สถานที่สำคัญที่สุดข้างสวนรมณีนาถคือ **วัดสุทัศนเทพวราราม** เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรมหาวิหาร วัดนี้เป็นวัดที่วางผังการก่อสร้างไว้อย่างดีเยี่ยม ถ้ามองเห็นวัดจากระยะไกลจะเห็นพระวิหารหลวงตั้งหันหน้าไปทางทิศเหนือ และมีพระอุโบสถซึ่ง

ยาวที่สุดในประเทศไทยตั้งขวางอยู่ด้านหลังจากทิศตะวันออกไปทิศตะวันตก ดูเชื่อมเป็นอาคารตรีมุขหลังเดียวกันโดยมี**พระพุทธตรีโลกเชษฐ์** เป็นพระประธานในพระอุโบสถ และเป็นวัดที่ไม่มีพระเจดีย์ใหญ่เป็นประธานของวัดติดกับวัดอื่นๆ ซึ่งคงเป็นเพราะได้อัญเชิญ**พระศรีศากยมุนี**มาเป็นพระประธานในพระวิหารหลวงอยู่แล้ว และในวัดก็เต็มไปด้วยศิลปสถานและศิลปวัตถุอันงดงามล้ำค่าของชาติควรแก่การศึกษา

เดิมวัดนี้พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงสถาปนาขึ้นในที่ใจกลางพระนครเมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๐ ใกล้จะสิ้นรัชกาลเดิมที่ เพราะเสด็จสวรรคตเมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๒ พระราชทานนามวัดไว้แล้วว่า **วัดมหาสุทธาวาส** โดยโปรดให้สร้างพระวิหารขึ้นก่อนเพื่อประดิษฐานพระโตที่ได้อัญเชิญมาจากพระวิหารหลวง วัดมหาธาตุเมืองเก่าสุโขทัย พอก่อสร้างพระวิหารเตรียมฐานชุกชีที่จะประดิษฐานพระเรียบร้อยแล้ว ได้อัญเชิญพระประธานพระวิหารหลวงวัดมหาธาตุมาทางน้ำโดยล่องแพมา มีมหรสพสมโภชเป็นระยะๆ เมื่อผ่านเมืองต่างๆ พอแพมาถึงท่าข้างวังหลวงก็ต้องจะกำแพงพระนคร

ด้านหน้าของวัดสุทัศนเทพวราราม

พระวิหารหลวง วัดสุทัศนเทพวราราม

“พระศรีศากยมุนี” พระประธานในพระวิหารหลวง
เป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยโลหะ ปางมารวิชัย

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง เป็นภาพกนิษฐ กนิรี ที่นับว่า
สวยงามที่สุดในประเทศไทย อยู่ในพระวิหารหลวง

เชิญพระขึ้นตะเข้จุดลากมา ทำนั้นจึงเรียกว่า**ทำพระ** อีกชื่อหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ทรงพระชมามากแล้ว แต่มีพระราชศรัทธาแรงกล้าเสด็จพระดำเนินด้วยพระบาทเปล่าตามชบวนชักพระมา เมื่อถึงวัดซึ่งมีแต่รากฐานพระวิหารหลวงเกิดเซพระองค์ เจ้าฟ้าหมื่นหรือเจ้าฟ้าสุพันธุ์วงศ์ กรมขุนภานุรัตนฤตย์ พระราชโอรสสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ซึ่งเป็นพระราชนัดดาหลานตาของรัชกาลที่ ๑ ที่ทรงพระเสนาหาอยู่ใกล้ชิดพระองค์ ถลันเข้าไปรับพระองค์ไว้ได้ มีพระราชดำรัสว่าเสร็จสิ้นธุระแล้ว มินานก็เสด็จสวรรคตยังมิได้สร้างอะไรต่อประชาชนจึงเรียกว่า วัดพระโตบ้าง วัดพระใหญ่บ้าง หรือวัดเสาชิงช้าบ้าง

เมื่อถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงสนองพระคุณสมเด็จพระบรมชนกนาถสร้างวัดนี้ต่อ โดยทรงวางผังบริเวณไว้กว้างขวางสวยงาม และจัดการก่อสร้างพระวิหารหลวงให้แล้วเสร็จ มีพระราชศรัทธาร่วมกับคณะช่างเจ้าหลักบาน ทวารพระวิหารหลวงนั้นด้วยพระองค์เอง โดยทรงจำหลักเป็นลายป่าหิมพานต์ประกอบไปด้วยพฤกษชาติและไม้เครือเถา มีสัตว์จรตบทวิบาททองเที่ยวโลดโล่กันราวกับมีชีวิตชีวา และการจำหลักได้คว้านไม้ปูลึง ๓ ชั้นจนรูปไม้รูปสัตว์นั้นลอยตัว กล่าวกันว่าเมื่อเสร็จงานแล้วโปรดให้นำเครื่องมือแกะสลักเหล่านั้นทิ้งลงกันแม่น้ำเจ้าพระยา ก็คงจะหมายความว่างานฝีมือพระหัตถ์นั้นงามล้ำเลิศไม่มีสอง เปรียบเหมือนกับทรงให้ทั้งเครื่องมือช่างให้หมดแล้วไม่มีช่างผู้ใดทำขึ้นดังงามเท่า แต่น่าเสียดายที่สุด เมื่อปลายปี ๒๕๐๒ ได้เกิดเพลิงไหม้บานทวารพระวิหารหลวงอันเป็นแผ่นไม้พระหัตถ์นี้เสียหายไปบางส่วน จึงได้ถอดมาเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร และย้ายบานทวารด้านหลังมาเปลี่ยนแทน

ส่วนพระประธานพระวิหารหลวงวัดมหาธาตุที่อัญเชิญมานั้น ต่อมา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ถวายพระนามว่า **พระศรีศากยมุนี** เป็น

พระพุทธรูปหล่อด้วยโลหะ ปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง ๓ วา กับ ๑ คืบ นักวิจารณ์ศิลปะบางคนถึงกับกล่าวว่า เป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่ที่สวยงามที่สุดในประเทศไทย เมื่อไม่กี่วันมานี้ผู้เขียนได้เดินอยู่บนฐานทักษิณข้างพระวิหารมองพระศรีศากยมุนีด้านข้างผ่านหน้าต่างเข้าไป ก็เห็นองค์พระงดงามแปลกตาไปอีกมุมหนึ่ง

ต่อมา พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงก่อสร้างพระอารามแห่งนั้นจนเรียบร้อยตามผังที่รัชกาลที่สองทรงวางไว้ คือ สร้างพระระเบียงล้อมพระวิหารหลวงสร้างพระอุโบสถ กุฏิเสนาสนะ ศาลาการเปรียญ หอระฆัง ศาลาราย และพระราชทานนามวัดใหม่ว่า **วัดสุทัศนเทพวราราม** อันเป็นการแสดงพระราชประสงค์ว่า ทรงย้ำเรื่องชื่อพระนครว่า เป็นเมืองของพระอินทร์ เพราะเมืองของพระอินทร์บนสรวงสวรรค์นั้นชื่อเมืองสุทัศนแปลว่างามดี และหน้าบันพระวิหารหลวงก็เป็นรูปพระอินทราทรงช้างเอราวัณ ดังนั้นการที่กรุงเทพมหานครใช้ตราพระอินทร์ทรงช้าง ๔ วา ซึ่งเป็นรูปหนึ่งของช้างเอราวัณ จึงเป็นการสอดคล้องกับปรัมปราคติที่ว่า พระอินทร์เป็นหัวหน้าเทวดา มีหน้าที่สอดส่องดูแลทุกข์สุขของชาวโลก เหมือนกับที่กรุงเทพมหานครมีหน้าที่ต้องบริการสนองความต้องการในชีวิตประจำวันของประชาชนชาวกรุงเทพ

ถ้ามีโอกาสผู้เขียนขอชักชวนท่านผู้สนใจศิลปวัฒนธรรมของชาติ เข้าไปชมวัดสุทัศนเทพวราราม ไปถวายบังคมพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลพระอัฐมรามาธิบดินทร รัชกาลที่ ๘ ซึ่งประดิษฐานอยู่ในบริเวณระหว่างพระวิหารหลวงกับพระระเบียง แล้วเข้าไปนมัสการพระศรีศากยมุนี อริยฐานขอให้ประกอบแต่กรรมดีรับใช้ประเทศชาติและสังคมตามสติปัญญา และชมภาพจิตรกรรมฝาผนังอันงดงามยิ่งในพระวิหารหลวงนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพกนิรีทั้งครอบครัว อันเป็นภาพกนิกร กนิรี ที่น่ารักสวยงามที่สุดในประเทศไทย

เสาชิงช้า ซึ่งตั้งอยู่บนลานหน้าวัดสุทัศนเทพวราราม

ที่ลานหน้าวัดสุทัศนเทพวรารามมีเสาชิงช้า สูงใหญ่อยู่แห่งหนึ่ง มีลักษณะพิเศษที่ไม่ปรากฏในประเทศไทย นั่น ถ้าจะถือว่าเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของเมืองไทยก็เห็นจะใช้ได้ และเสาชิงช้านี้เคยมีงานพิธีโล้ชิงช้าเป็นงานประจำพระนคร มีที่มาแห่งประวัติและความหมายคู่กับกรุงรัตนโกสินทร์ จึงนำทำความรู้จักสถานที่แห่งนี้พอสมควร

ประเพณีโล้ชิงช้า เป็นประเพณีของศาสนาพราหมณ์ เมื่อถึงต้นฤดูหนาวเก็บเกี่ยวพืชผลแล้วทางศาสนาพราหมณ์มีพิธีให้ราษฎรที่บนบานต่อพระผู้เป็นเจ้าขอให้หายจากเจ็บไข้หรือสัมฤทธิ์ผลกิจการที่หวังไว้ ได้บวงสรวงแก่นั่นในรอบปีหนึ่งๆ และเหตุที่ถือว่าพระเจ้าแผ่นดินเป็นส่วนหนึ่งที่พระผู้เป็นเจ้าได้อวตารมา จึงแก้บนต่อพระเจ้าแผ่นดินแทนพระผู้เป็นเจ้า วิธีแก้บนนั้นทำได้หลายอย่างตาม คัมภีร์ไตรปิฎกของพราหมณ์ แต่ที่ปฏิบัติกันในเมืองไทยคงมีแต่การโพนตบวงชิงช้า เมื่อเสร็จพิธีแก้บนแล้วจึงมีการรำเสนง คือ เขาควายที่บรรจุน้ำมนต์ สาดน้ำมนต์ให้แก้กันเพื่อความสวัสดิ์

เสาชิงช้า เป็นของเก่าแก่คู่บ้านคูเมืองอย่างหนึ่งของกรุงรัตนโกสินทร์ เพราะสร้างหลังกรุงเทพมหานครขึ้นเพียง ๒ ปีเท่านั้น ต้นเหตุที่จะมีเสาชิงช้าเพราะ

พราหมณ์เมืองสุโขทัยผู้หนึ่งชื่อ กระต่าย ได้กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ขอให้ทรงอุปถัมภ์ศาสนาพราหมณ์ด้วยการสร้างเทวสถานและเสาชิงช้าเพื่อใช้ในการประกอบพิธีตรียัมปวาย ตรียาวาย คือ พิธีที่พระผู้เป็นเจ้าเสด็จลงมาเยี่ยมโลกปีละครั้ง มีเทพยดามาประชุมพร้อมกันโลกบาลทั้ง ๔ มาเล่นโล้ชิงช้าถวาย พระยานาคก็มาจำเริญพนน้ำถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภก คือ ผู้อุปถัมภ์ศาสนาที่ประชาชนนับถือ ก็โปรดให้ตั้งพราหมณ์กระต่ายเป็นพระครูสิทธิชัยตำแหน่งพราหมณ์พิธี สร้างเทวสถานขึ้น ๓ หลังอยู่เรียงกัน และสร้างเสาชิงช้าที่หน้าโบสถ์พราหมณ์นั้นสำเร็จเมื่อวันที่ ๘ เมษายน พ.ศ. ๒๓๒๗

เสาชิงช้าที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดให้สร้างขึ้นจะมีขนาดใหญ่เท่าใดไม่มีหลักฐานเอกสารบันทึกไว้ ต่อมาเวลาร้อยปีเศษเสาชิงช้านี้คงจะผุพังเต็มที่ บริษัทหลุยส์ ที เลียวโนเวนส์ ผู้รับสัมปทานป่าไม้ภาคเหนือได้อุทิศซุงไม้สักมาทำเสาชิงช้าใหม่ เพื่อเป็นที่รำลึกถึง นายหลุยส์ ธรอมัส เลียวโนเวนส์ ผู้ก่อตั้งบริษัทและเป็นบุตรหม่อมแอนนา ครูถวายพระอักษรภาษาอังกฤษแก่สมเด็จพระเจ้าฟ้าจุฬาภรณฯ ซึ่งต่อมาได้เสวยราชย์เป็นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การเปลี่ยนเสาชิงช้า

ได้ทำเสร็จเมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๓ ในรัชกาล พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมา พ.ศ. ๒๕๐๒ เกิดพายุใหญ่พัดเอากระดังงาซึ่งเป็นลวดลาย ส่วนยอดของเสาชิงช้า ตกลงมาแตกหัก เทศบาล นครกรุงเทพจึงได้ซ่อมแซม ทำขึ้นใหม่เป็นศรีสง่าแก่ พระนครตามเดิม โดยมี ฐานสูง ๐.๗๕ เมตร ความสูงจากฐานถึงคาน ๑๘.๗๐ เมตร และจาก คานถึงยอดกระดังงาสูงอีก ๑.๗๐ เมตร ปลายเสาตอน บนห่างกัน ๔.๐๕ เมตร ตอนล่าง ๕.๗๐ เมตร

เดิมพิธีตรียัม- พวาย ตรีปวาย เป็นพิธี พราหมณ์ธรรมดาพระเจ้า แผ่นดินเป็นแต่พระราช ทานเงินและซื้อสิ่งช่วยงาน และมีการแห่แห่นกันตาม สมควร ต่อมาพระบาท

สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าพิธีนี้มีความ สำคัญเหมือนกับพิธีมะหะหร้าของแขกเจ้าเซนและพิธี วิสาขบูชาของชาวพุทธ จึงทรงอุดหนุนให้เป็นพิธีใหญ่ สำหรับพระนคร ในการพระราชพิธีนี้โปรดเกล้าฯ ให้ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ท่านใดท่านหนึ่งรับสมมติว่าเป็นพระ อิศวรลงมาเยี่ยมโลกเดิมได้แก่ เจ้าพระยาพลเทพ เสนาบดีกรมมนา ต่อมาเปลี่ยนเป็น พระยาพานทอง ผลัด กันยืนชิงช้าปีละคน เพื่อจะได้แห่นแห่เป็นเกียรติยศ มีคนเข้ากระบวนแห่ของหลวง ๘๐๐ คน และพระยา ยืนชิงช้าก็ติดตกแต่งเพิ่มเติมกระบวนการของตนให้ วิเศษพิศดารแข่งขันกัน ประเพณีได้ชิงช้าได้ปฏิบัติสืบ มาจนเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ จึง

ยุติลง และสมัยต่อมาองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวหรือ จะเป็นรัฐมนตรีผู้ควบคุมองค์การนั้น ผู้เขียนก็จำไม่ได้ ดำริที่จะฟื้นฟูประเพณีได้ชิงช้าขึ้นมาอีก นับว่าเป็นเพื่อ

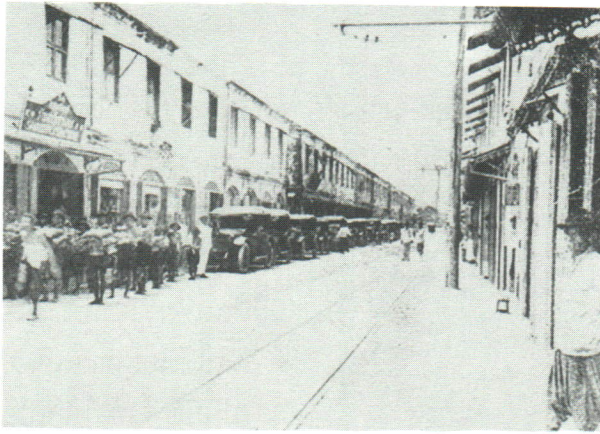
พิธีได้ชิงช้า ในสมัยก่อน พ.ศ. ๒๔๗๕

หลอกล่อเอาเงินจากฝรั่ง นักท่องเที่ยว แต่เดชะบุญ ดำรินั้นได้เจียบหายไปไม่มี การปฏิบัติ จึงทำให้คิดว่า ประเพณีนั้นมิเพื่อสนอง ความต้องการของสังคม เมื่อสังคมไม่ต้องการแล้ว ประเพณีนั้นก็อยู่ไม่ได้ ตรงข้ามกับการที่พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง พระกรุณาให้ฟื้นฟูพระราช พิธีจรดพระนังคัลแรก นาขวัญและพระราชพิธี พืชมงคลขึ้นมาใหม่ ยัง ความยินดีปราโมทย์แก่ ชาวไทยผู้เป็นเกษตรกร เป็นอย่างยิ่ง แม้จะไม่ได้ เงินจากฝรั่งนักท่องเที่ยว แต่ก็เป็นประเพณีที่มีคุณค่า

ค่าแก่จิตใจของคนไทยเป็นล้นพ้น

ปัจจุบันเสาชิงช้าได้รับการขึ้นทะเบียนเป็น โบราณวัตถุและโบราณสถาน เป็นสัญลักษณ์ที่สวยงาม แห่งหนึ่งของกรุงรัตนโกสินทร์ควรแก่การรักษาไว้ให้ อนุชนภายหลังกได้ศึกษาตลอดไป

อีกเรื่องหนึ่งที่น่าจะเล่าไว้ในที่นี้คือเรื่อง ถนนบำรุงเมือง อันมีประวัติเก่าแก่คู่กับกรุงเทพมหานคร เดิมถนนนี้ชื่อ ถนนเสาชิงช้า มีมาแต่รัชสมัยพระบาท สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช มีลักษณะ เป็นถนนดินเมื่อจะมีงานมีการกับออกบุญหรือเกณท์เอา อิฐหัก กากปูนและทรายมาโรยหน้า ใช้สามเกลอกระทุ้ง

ถนนบำรุงเมืองในอดีต

ให้เรียบ ใช้งานได้ดีเป็นคราวหนึ่งๆ เท่านั้น ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนำประเทศเข้าสู่โลกอารยะ มีการปรับปรุงเส้นทางคมนาคมจากการใช้เรือเป็นพาหนะหลัก เริ่มมีถนนสมัยใหม่ใช้รถม้าเป็นพาหนะ และได้รับความนิยมมากขึ้นๆ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๖ จึงโปรดให้ปรับถนนเสาชิงช้าเป็นถนนสมัยใหม่มีท่อระบายน้ำและไม่ปล่อยให้หญ้าขึ้นรกรุงรังเหมือนก่อน พระราชทานนามว่าถนนบำรุงเมือง อันอยู่ในชุดเจริญกรุง - บำรุงเมือง - เฟื่องนคร เมื่อแรกสร้างนั้น “ยังคับแคบอยู่แลโอนค้อมไป หาดตรงไม่” พอสร้างเสร็จเจ้าของที่ดินริมถนนก็สร้างตึกแถวบ้าง ห้องแถวบ้าง ร้านบ้าง สำหรับการค้าหรือให้เช่าทำการค้า เพราะเป็นถนนสายสำคัญมีคนสัญจรไปมามาก

ต่อมา ในรัชสมัยต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งยังไม่ทรงบรรลุนิติภาวะ หนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษชื่อ ซิแอเมริไพททอรี่ ปี ๑๘๗๐ ได้รายงานถึงการซ่อมและสร้างถนนในกรุงเทพมหานครว่า ท่านผู้สำเร็จราชการ (คือ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ - ชวง บุนนาค) ได้ออกประกาศเมื่อ วันที่ ๖ ตุลาคม ๒๔๑๓ ที่จะซ่อมถนนเก่าและสร้างใหม่เพิ่มขึ้นหลายสาย เพื่อให้พระนครสวยงามยิ่งขึ้น หนังสือพิมพ์ฉบับนี้ได้รายงานทางราชการกำลังจะลงมือรื้อบ้านเรือนริมถนนบำรุงเมือง และแก้ถนนให้ตรงในต้นเดือนธันวาคม ๒๔๑๓ นี้พร้อมทั้งซ่อมสะพาน ๒ แห่ง และกำลังสร้างตึกแถวสองชั้น

ริมถนนอย่างริบเร่ง จากการศึกษาเอกสารอื่นประกอบทำให้ทราบว่า การปลูกตึกแถวให้ประชาชนเช่าค้าขายได้เริ่มที่ถนนเจริญกรุงตอนใน แต่ถนนบำรุงเมืองนั้นเป็นถนนเก่ามีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๑ มีตึกแถวและร้านโรงราษฎรตั้งค้าขายอยู่มากแล้ว ผิดกับถนนเจริญกรุง การขยายถนนต้องรื้อตึกเรือนของเดิมมาก จึงโปรดให้ว่ากล่าวกับเจ้าของที่ ใครจะปลูกตึกแถวเองตามแบบของหลวงก็ได้ หรือมิฉะนั้นก็จะออกเงินพระคลังข้างที่สร้างตึกแถว และเก็บเงินค่าเช่าใช้จนคุ้มต้นทุนเงินก่อน จึงคืนให้เจ้าของที่ดินเดิม ตึกแถวแบบของหลวงดังกล่าวได้ลอกมาจากตึกแถวที่สิงคโปร์ คือ มีทางเท้าเดินได้ชั้นสองทะลุกันตลอด ทำให้กันแดดกันฝนไปในตัว ต่อมาเจ้าของอาคารเห็นแก่ตัวได้อุดทางเดินนี้เสียหมด ซึ่งยังมีรอยโค้งของผนังให้เห็นอยู่จนปัจจุบัน

ที่นี้ก็มาถึงที่ดินซึ่งเป็นที่ตั้งของสวนรมณีนาค ในปัจจุบัน อันเคยเป็นเรือนจำหนัดโทษในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราชผู้ทรงคุณธรรมอันประเสริฐ มีพระราชดำริเห็น ว่า “การคุกคามการตระวางเป็นการสำคัญของประเทศสมควรจะได้สร้างสถานที่และจัดระเบียบให้เป็นปึกแผ่น” จึงโปรดให้พระยาอินทราธิบติสิทธิราชรองเมือง (เนียม) เจ้ากรมกองตระเวน ไปดูแบบอย่างคุกและโรงพยาบาลที่เมืองสิงคโปร์ เพื่อนำมาสร้างในกรุงเทพต่อไป ในครั้งนั้นได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ซื้อที่ดินตำบลตรอกคำ ถนนมหาชัย สร้างคุก และซื้อที่ดินข้างศาลาพระราชอาญารวมกับที่หลวงซึ่งมีอยู่แล้วสร้างตระวาง เป็นอันเป็นได้ความว่า คุก คือที่คุมขังนักโทษที่ถูกศาลพิพากษาแล้ว ส่วนตระวาง คือที่คุมขังจำเลยที่อยู่ระหว่างพิจารณาคดีของศาล การสร้างคุกและตระวาง มีสเตอร์แกรซินี นายห้างชนชาติอังกฤษเป็นผู้รับเหมาก่อสร้าง และมีพระราชหัตถเลขาพระราชทานกรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์ คอมมิตตีกรมพระนครบาล ลงวันที่ ๓๑ มกราคม ร.ศ. ๑๐๙ (พ.ศ. ๒๔๓๓) ความว่า “ถึงกรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์ ด้วยเธอจดหมายว่าด้วยจะย้ายนักโทษไปไว้คุกใหม่ใน

ประตูทางเข้าสวนรมณีนาถ
ซึ่งแต่เดิมเคยเป็นเรือนจำกลางพิเศษกรุงเทพมหานคร

สภาพเรือนจำเก่า ซึ่งเคยไว้คุมขังนักโทษ
ปัจจุบันยังคงอนุรักษ์ไว้ อยู่ภายในบริเวณสวนรมณีนาถ

ทัศนียภาพภายในบริเวณสวน มีไม้ดอกหลากหลายชนิดปลูกอยู่ทั่วไป

(ซ้าย) ภายในบริเวณสวน สามารถมองเห็นวัดสุทัศนเทพวรารามได้
(ขวา) หอสังเกตการณ์เรือนจำเก่า ซึ่งยังคงอนุรักษ์ไว้

(ซ้าย) ประติมากรรมรูปหอยสังข์ ตั้งอยู่กลางน้ำพุ
(ขวา) ป้ายแสดงแผนผังสวนสุขภาพ

เครื่องมือที่ออกแบบให้ใช้ในการออกกำลังกาย ตั้งอยู่ในสวนสุขภาพ

ต้นโพธิ์ภายในบริเวณสวน มีผู้ไปสักการะอยู่เนืองๆ

เดือนกุมภาพันธ์ ๑๐๙ ๒๐๐ คนนั้น อนุญาตแล้วให้ย้ายไปเกิด”

การย้ายนักโทษจากคุกเก่าหน้าวัดพระเชตุพน คือ บริเวณกรมรักษาดินแดนในปัจจุบัน ไปยังคุกใหม่ ตรอกคำ ถนนมหาชัย ได้มีธรรมเนียมอันดั้งเดิมเกิดขึ้น อย่างน้อย ๒ ประการ คือ ผู้คุมได้รับพระราชทาน เงินเดือนแทนการหาผลประโยชน์จากค่าธรรมเนียมและ การทำงานของนักโทษ คือ นักโทษสมัยโบราณต้องหา อาหารเลี้ยงตัวเองและต้องเสียเงินค่าต้องโทษให้แก่ ผู้คุมด้วย ประการที่สองมีระเบียบข้อบังคับในการควบคุม นักโทษ และยกเลิกการลงโทษด้วยการทำทารุณ เหยียนตี เป็นการลงโทษแบบใหม่ เช่น ชังคุกมีระยะสั้นๆ หรือขังเดี่ยวตามกำหนดเวลา

สุดท้ายที่อยากจะเล่าคือ เรื่องชื่อถนน ชื่อคลอง ข้างสวนรมณีนารถ ถนนมหาชัยนั้น มาจากชื่อป้อม ปรากฏการบนกำแพงเมือง ซึ่งปัจจุบันรื้อไปแล้ว ส่วนถนน ศิริพงศ์อันเป็นคลองถมวัดสุทัศน์ด้านหน้าสวนนั้น ตามใครก็ไม่ทราบประวัติ จึงขอสันนิษฐานเอาว่าคงมา

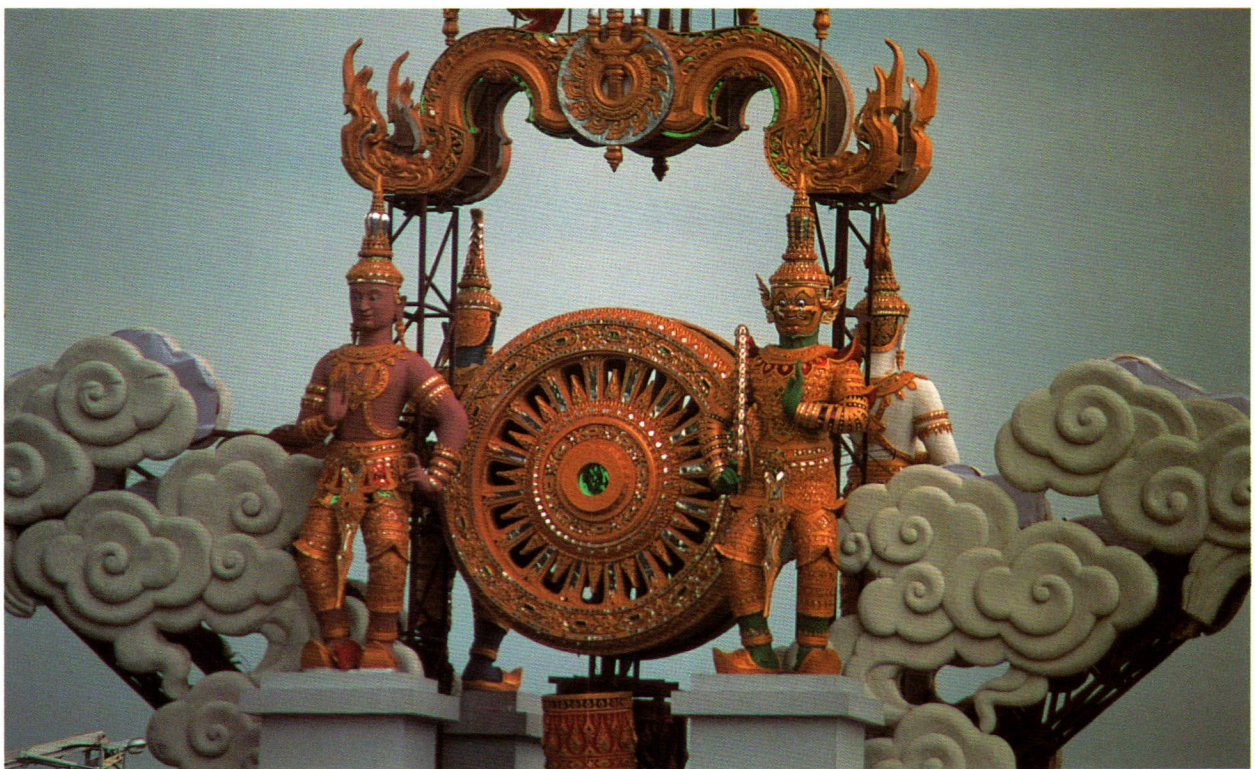
จากพระนามพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีสิทธิ- ธงไชย กรมขุนสิริวัชรลึงกาศ ซึ่งทรงเคยเป็นเสนาบดี กระทรวงพระคลัง เป็นอธิบดีศาลฎีกาเป็นราชเลขาการ ฝ่ายกฎหมาย และมีวังอยู่บริเวณตึกแถวร้านค้าข้าง โรงเรียนเบญจมราชาลัยมาจดถนนบำรุงเมืองขณะนี้ ส่วนคลองข้างสวนคือ คลองหลอดวัดราชบพิธ คลอง หลอดนั้นเป็นสามัญนาม คือเป็นลักษณะคลองไม่ใช่ ชื่อคลอง เช่นคลองธรรมชาติ คลองขุด คลองลัด คลอง ตัน คลองหลอด คือ คลองที่ขุดเป็นเส้นตรงเชื่อมระหว่าง คลองใหญ่ ๒ คลอง ซึ่งจะต้องมีชื่อกำกับต่อไปว่าคลอง หลอดที่ไหน ส่วนคลองหน้ากระทรวงมหาดไทยกรุณา เรียกให้ถูกว่า คลองคูเมืองเดิม คือ คูเมืองธนบุรี นั่นเอง

การนำทัศนาศรสวนรมณีนารถก็ต้องขอยุติไว้ เพียงนี้ และหวังว่าท่านผู้อ่านคงจะมีโอกาสได้ไปชื่นชม ศิลปวัฒนธรรมอันล้ำค่าของชาติด้วยตนเองในเร็ววันนี้ แล้วท่านจะเกิดความรักบ้านเมืองของเรามากกว่าเดิม อย่างแน่นอน

ธรรมจักร

สัญลักษณ์ของจักรพรรดิ

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้กล่าวไว้ว่า **พระเจ้าจักรดิพรรดิ** นั้นต้องเป็นผู้ที่มีสมบัติสำคัญ ซึ่งเรียกว่า **รัตน ๗ ประการ** คือ จักรแก้ว ช้างแก้ว ม้าแก้ว แก้วมณี นางแก้ว ขุนคลังแก้ว และขุนพลแก้ว

รัตน ที่ล้ำค่าพระบรมเดชาานุภาพสำคัญที่สุดนั้น คือ **จักรแก้ว** หรือ **จักรรัตน** เพราะเป็นเอกลักษณ์ที่ทำให้ได้ชื่อว่าเป็น **พระเจ้าจักรพรรดิ**

จักรรัตน นี้ ตามคำภีร์บาลีบอกไว้ว่า มีกำพันซี่ มีกง มีดุมบริบูรณ์ด้วยอาการทุกอย่าง เมื่อจักรรัตนะบังเกิดแก่พระราชองค์ใด พระราชองค์นั้นก็เป็น **“พระเจ้าจักรพรรดิ”** ซึ่งมีความพรรณาไว้ว่า

พลาติศย สิกธิัญกัา

“วันที่จักรรัตนะปรากฏนั้น เป็นวันเพ็ญอุโบสถ พระราชาทรงส่งพระเศียรและรักษาอุโบสถศีลเสด็จประทับอยู่บนราชอาสน์ ณ ปราสาทชั้นบน แล้วจักรรัตนะก็ลอยจากจักรกทนะ ในภูเขาวินุลบรรพต มาปรากฏเฉพาะพระพักตร์ให้ทรงประจักษ์ว่า พระองค์เป็นราชาจักรพรรดิแล้ว พระเจ้าจักรพรรดิก็จะเสด็จลุกจากพระราชอาสน์ ทรงทำอุตตาสงค์ แล้วทรงหยิบพระสุวรรณมิงคารด้วยพระหัตถ์ซ้าย ทรงประพรมน้ำในพระสุวรรณมิงคารด้วยพระหัตถ์ซ้าย ทรงประพรมน้ำในพระสุวรรณมิงคารลงบน จักกรัตนะ ด้วยพระหัตถ์ขวา แล้วมีพระราชดำรัสว่า

“จักรรัตนะอันเจริญงมมนุไป จักกรัตนะอันเจริญงมมนำชัยชนะให้ยิ่งๆ ขึ้น”

แล้วจักรรัตนะนั้นก็หมุนไปทางทิศบูรพา หมุนไปทางทิศทักษิณ หมุนไปทางทิศปัจจิม หมุนไปทางทิศอุดร จักกรัตนะหมุนไปทางทิศใด พระเจ้าจักรพรรดิพร้อมด้วยจตุรงคเสนาก็เสด็จตามไปด้วย จักกรัตนะหยุดตรง ณ ประเทศใด พระเจ้าจักรพรรดิก็จตุรงคเสนา ก็พักอยู่ ณ ประเทศนั้นด้วย บรรดาพระราชอาคันตุกะเป็นปฏิปักษ์อยู่ในทิศนั้นๆ ก็จะเข้ามาเฝ้าถวายการต้อนรับ ถวายความภักดียอมอยู่ใต้พระบรมเดชานุภาพ พระเจ้าจักรพรรดิ ก็พระราชทานโอวาทด้วยเบญจศีล เมื่อจักรรัตนะนำชัยชนะไปทั่วปฐพี มีมหาสมุทรเป็นแดนโดยรอบแล้ว ก็นำเสด็จกลับมายังราชธานี”

(ความจาก คัมภีร์อรรถกถา ใน มหาสุทสุสนสุ ตุต ทีทนิกาย มหาวคฺค และ สุมงฺคฺลวิลาสินี ทุติยภาค)

จักรรัตนะ นั้นมีรูปเป็นวงกลมเหมือนล้อ เกวียน ดุมเป็นแก้วอินทนิล ตรงกลางดุมเป็นแผ่นเงิน มีซี่ก้านแล้วด้วยแก้ว ๗ ประการ ทั้งพันซี่ ก้านแต่ละซี่มีลวดลายประดับต่างกัน ส่วนกงล้อเป็นแก้วประพาฬ สีสุกใส วงนอกของกงทุกระยะของก้าน ๑๐ ซี่ ที่สอดเข้าไปนั้น มีท่อแก้วประพาฬติดอยู่ขอบนอกของกงทุกระยะรวม ๑๐๐ ท่อ

เมื่อจักรรัตนะหมุนไปในอากาศท่อแก้ว

ประพาฬเหล่านั้นจะกินลมเกิดเป็นเสียงไพเราะดุจเสียงปี่ญาดุริยางคดนตรี บนท่อแก้วประพาฬแต่ละอันมีเศวตฉัตรห้อยเฟื้องดอกไม้แก้วมุกดา เมื่อจักรรัตนะหมุนเวียนไปจะปรากฏคล้ายวงล้อ ๓ อัน หมุนอยู่ภายในของกันและกัน

ด้วยเหตุนี้ **จักรรัตนะ** จึงเป็นเอกลักษณ์ที่ส่งเสริมพระบรมเดชานุภาพของ **พระเจ้าจักรพรรดิ** ซึ่งหมายถึง ผู้ที่ทำให้จักรหรือล้อหมุนไป

ในพระสูตรบางแห่งได้กล่าวไว้อีกว่า พระราชาจักรพรรดิ ผู้ประกอบด้วยธรรมทรงเป็นธรรมราชา เป็นผู้ทำให้จักรหมุนไปโดยธรรม และจักรนั้น มนุษย์หรือสัตว์ผู้เป็นปฏิปักษ์ต่อพระเจ้าจักรพรรดิ จะหมุนไม่ได้

สำหรับนัยแห่งความหมายนั้น ก็คือ การที่ **พระเจ้าจักรพรรดิ** ทรงมี ทศพิธราชธรรม เป็นธรรมพระราช โดยการปกครองแผ่นดินโดยธรรม แล้วย่อมได้รับการยกย่องสรรเสริญและมีความสุขร่มเย็นเป็นพระบรมโพธิสมภารที่อาณาประชาราษฎร์และประเทศเพื่อนบ้านจะได้พึ่งพาอาศัยพระ บุญญาธิการ และการทำให้บ้านเมืองเจริญรุ่งเรือง ก็คือ การหมุน **จักรรัตนะ** ที่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของ **โลกาภิวัตน์** อันเป็นพระปรีชาสามารถที่จะดำรงธรรมราชาและประกาศพระบรมเดชานุภาพให้เกิดแก้วประพาฬสุกใส จนเป็นที่ยอมรับนับถือจากนานาอารยประเทศ

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระบรมศาสดาแห่งพระพุทธศาสนา เมื่อตรัสรู้ พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณนั้น พระองค์ได้ทรงประทาน ธรรมเทศนาครั้งแรกแก่ภิกษุปัญจวัคคีย์ ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสีเมื่อวันอาสาฬหบูชา คือ วันเพ็ญ เดือน ๘ เป็น **วันปฐมเทศนา** นั้นธรรมที่ **สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า** ทรงใช้เป็นปฐมเทศนานั้น คือ **“ธรรมจักกัปปวัตตนสูตร”** เป็นสูตรที่ว่าด้วยเรื่อง **พระพุทธเจ้าทรงหมุนล้อแห่งธรรม** สั่งสอนให้รู้จักสังขารของโลกรซึ่งเป็น **ธรรมจักร** ของ

ธรรมชาติ ที่มนุษย์ทุกคนต้องเกิด แก่ เจ็บ ตาย อันเป็นวัฏสงสารที่ต้องรู้ถึงเหตุ และหนทางแก้ไขด้วยสติ ปัญญา นั่นคือ อริยสัจ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เมื่อครั้ง สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงหมุนจักรรัตนะแห่งธรรม นั้น หมู่เทวดาได้ประกาศก้องได้ยินเสียงจากภาคพื้นดินขึ้นไปจนถึงพรหมโลกว่า

“ธรรมจักรประเสริฐยิ่ง สมณะ หรือ พราหมณ์ หรือ เทวดา หรือ มาร หรือพรหม หรือ ใครๆ ในโลกหมุนกันไม่ได้ พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงหมุนได้แล้ว ณ อสิปัตตมฤคทายวันในนคร พาราณสี”(จาก ธรรมจกฏปวตฺตตนสุตฺต)

หลังจากที่ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ได้มีการคิดสร้างสิ่งบูชาที่เป็นสัญลักษณ์ของเหตุการณ์ที่สำคัญยิ่งของพระองค์ คือ ปางประสูติ ปางตรัสรู้ และปางปรินิพพาน แต่เนื่อง จากคติการสร้างรูปของ พระพุทธรูปองค์นั้นเป็นสิ่งที่ต้อง

ห้ามในประเทศอินเดีย ด้วยเหตุ นั้น จึงมีการคิดรูปแบบอื่นที่มาใช้แทนการสร้างพระพุทธรูปของพระพุทธรองค์ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงพระนิพนธ์ในเรื่องนี้ไว้ว่า

“มูลเหตุของรูปภาพในพระพุทธรศาสนา ศาสตราจารย์ฟูแชร์ ทรงหลักฐานที่มีอยู่เห็นว่า เดิมจะเกิดขึ้น ณ ที่บริเวณเจดีย์ ๔ แห่ง คือ ที่ประสูติ ตรัสรู้ ปฐมเทศนา และปรินิพพาน ก่อนที่อื่น ด้วยมีเงินดอกตราเป็นรูปดอกบัว เป็นเครื่องหมายประสูติ รูปธรรมจักร เป็นเครื่องหมายที่ปฐมเทศนา และรูปสถูปเป็นเครื่องหมายที่ปรินิพพาน ปรากฏว่าเป็นของเก่าก่อนเจดีย์วัตถุขอพระเจ้าอโศกมหาราชช้านาน... ครั้นต่อมาตั้งแต่พระเจ้าอโศกมหาราชยกพระพุทธรศาสนาขึ้นเป็นศาสนา สำหรับประเทศและสร้างเจดีย์วัตถุใหญ่โตต่างๆ อันประกอบด้วยฝีมือช่าง พวกช่างเอาเครื่องหมายในเงินตรานั้นมาคิดประกอบเป็นลวดลายของเจดีย์สถาน ในสมัยนั้นยังห้ามมิให้ทำพระพุทธรูป จึงทำดอกบัวเป็นเครื่องหมายปางประสูติ บัลลังก์กับต้นโพธิ์เป็นเครื่อง

หมายตรีสุวั ธรรมจักรกับกวางเป็นเครื่องหมายปาง
ปฐมเทศนา เพราะสถูปเป็นเครื่องหมายปางปรินิพพาน”

ด้วยเหตุนี้สิ่งที่เป็นเครื่องหมายแทนความ
สำคัญของ **สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า** ก่อนที่จะมี
การสร้างพระพุทธรูป ก็คือ

**ดอกบัว บัลลังก์
กับต้นโพธิ์ ธรรมจักรกับ
กวาง สถูปเจดีย์**

สิ่งสำคัญเหล่านี้
ในประเทศที่นับถือ พระ
พุทธศาสนา นิยมสร้าง
และนำเผยแพร่ไปในดิน
แดนที่**ธรรม** เข้าไปถึง
การที่**ธรรม**สามารถครอง
โลกโดยมนุษย์ได้ปฏิบัตินั้น
เป็นการหมุนของล้อธรรม
นั่นเอง

ด้วยเหตุนี้ **ธรรม
จักร** จึงเป็นเครื่องหมาย
ของ**ธรรม** เป็น**สัญลักษณ์**
ซึ่งนักโบราณคดีพบว่า
ธรรมจักรที่อายุเก่าแก่ที่สุด
นั้น เป็นธรรมจักรเครื่อง
หมายพระ**สัมมาสัมพุทธ**

ทำलयตัว ประดิษฐานอยู่เหนือสิงโต ๔ ตัว หันหน้า
ออกสู่สี่ทิศ ประดิษฐานอยู่บนฐานกลมเหนือบัวของเสา
ศิลา ที่พระเจ้าอโศกมหาราช ทรงสร้างขึ้นในสมัยของ
พระองค์ เมื่อราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๓ และได้หัก
พังจมดินอยู่ที่ตำบลสารนาถใกล้เมืองพาราณสี
ซึ่งขุดพบเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๗ แต่วงล้อธรรมจักรนั้นได้
หักเสียหาย

ฐานกลมที่รองรับธรรมจักรส่วนเหนือบัวหัวเสา
นั้น ตรงเท้าสิงห์โตทั้งสี่ตัว มีวงล้อจำหลักอีก ๔ วง
ประจำทั้งสี่ด้าน ระหว่างวงล้อ ได้จำหลักเป็นรูปสัตว์

คั่นช่วงล้อละตัวรวม ๔ ตัว คือ รูปช้าง รูปวัว รูปม้า
และ รูปสิงห์โต ภาพของสัตว์ทั้งสี่นั้นทำทำในลักษณะ
เดินหรือวิ่งทุกตัว แสดงให้เห็นว่าวงล้อเหล่านั้นกำลังหมุน
มิได้หยุดนิ่งเฉย

รัฐบาลอินเดีย ได้นำเอารูปบัวหัวเสาที่มีสิงห์โต

สี่ตัวมาใช้เป็นสัญลักษณ์
ของประเทศ กับเสาสิงห์โต
ทรงธรรมจักร ที่เรียกว่า
สิงห์สถัมภะ ตั้งอยู่ริม
ประตูหรือโดรณด้านใต้
ของพระมหาสถูปสาญจี
อีกเสาหนึ่ง ต่อจากสมัย
พระเจ้าอโศกมหาราชมาก็
ได้มีล้อธรรมจักรจำหลักอยู่
เหนือประสาธประตูหรือ
โดรณของพระมหาสถูป
สาญจี อายุอยู่ในระหว่าง
พุทธศตวรรษที่ ๔-๕

ตั้งแต่นั้นมา ประ-
เทศที่ได้รับเอาพระพุท
ศาสนา หรือ ธรรมของ
**สมเด็จพระสัมมาสัม-
พุทธเจ้า**ปกครองแผ่นดิน
และ นำเอาหลักพระพุท

ศาสนาปกครองอาณาประชาราษฎร์จึงสร้างสิ่งที่เป็นตัว
แทนของ **พระเจ้าจักรพรรดิ** คือ **ธรรมจักร** เพื่อเป็น
การดำเนินรอยตามพระพุทธองค์ที่ทรงหมุนล้อแห่งธรรม
ให้โลกอยู่ร่มเย็นเป็นสุขตลอดกาล เป็น **โลกาภิวัตน์**
ที่ความเจริญได้หมุนตามโลก หรือโลกหมุนเข้าหา
ความเจริญ นั่นเอง

ธรรมจักรกับกวาง เป็นเครื่องหมายของปางปฐมเทศนา

อาหารและจรรยาบรรณ กับวิถีทางที่เข้าถึงสังคม

ศาดรารักษ์ ระบุพิ สาคริก

“ธรรมชาติดำเนินมาทุกสิ่งซึ่งอยู่บนพื้นฐานความจริง อีกทั้งเหตุผลเชื่อมโยงถึงกัน ให้แก่มนุษย์แต่ละคนที่เกิดมาสู่โลก เพื่อใช้เป็นพื้นฐานการดำรงชีวิต และหวังสืบทอดกระแสสู่ชนรุ่นหลัง แต่ในเมื่อวิถีชีวิตยุคปัจจุบัน ได้สะท้อนภาพพฤติกรรมให้เห็นชัดจิ่งขึ้นกว่าตกอยู่ในสภาพล้มเหลว เนื่องจากมองข้ามความสำคัญของสิ่งซึ่งธรรมชาติได้มอบไว้ให้แก่แต่ละคนแล้ว จึงปราศจากความสนใจที่จะเรียนรู้ให้ลึกซึ้งถึงแก่นแท้ แต่กลับพวนทิศทางไปสู่ด้านตรงข้ามซึ่งทำให้รากฐานความดีถดถอยลงเรื่อยๆ”

จากภาพรวมของของสิ่งที่ยับยั้งมากแล้ว น่าจะช่วยให้เห็นความจริงว่า วิธีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมปัจจุบันเป็นส่วนใหญ่ กำลังมุ่งทิศทางไกลไปสู่จุดอันเป็นที่สุดของ ภาวะทำลายตัวเอง ยิ่งขึ้นทุกขณะ หากแต่แต่ละคนยังตกอยู่ในความประมาท ดังที่หลักธรรมได้ชี้ไว้ชัดเจนแล้วว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างแม้ทุกลักษณะชีวิตเมื่อมีเกิดก็ย่อมมีดับเป็นธรรมดา”

อย่างไรก็ตาม ย่อมมีบางคนบางกลุ่มซึ่งได้รับการฝึกอบรมจากประสบการณ์ชีวิต ช่วยให้เรียนรู้จากธรรมชาติถึงระดับหนึ่งแล้ว ทำให้มีรากฐานหยั่งลงลึกซึ่งถึงความจริงดังกล่าวได้อย่างชัดเจน จึงยอมรับได้ด้วยใจอย่างแท้จริง

จากพื้นฐานศีลธรรมที่ช่วยให้เห็นได้ว่า “ถ้ามีรากฐานจิตใจอิสระย่อมมองทุกสิ่งทุกอย่างได้สองด้าน และยังสามารถเห็นรากฐานอันเป็นจุดร่วมกันได้อย่างลึกซึ้งด้วย” แต่บุคคลผู้ซึ่งตกลงไปอยู่ใต้อิทธิพลจากรูปวัตถุ ย่อมถูกสิ่งที่แฝงอยู่ในตนกำหนดให้มองเห็นได้ด้านเดียว และเน้นด้านที่เป็นรูปวัตถุอย่างเป็นธรรมชาติ

อย่างไรก็ตาม กฎธรรมชาติก็ได้ชี้ไว้อย่างชัดเจนว่า “วัตถุเป็นสิ่งปราศจากตัวตนให้ยึดถือได้อย่างจริงจัง คงมีแต่การเปลี่ยนแปลงรูปแบบและสภาพไปตามเหตุและผล” ดังนั้น หากใครหลงยึดถือเข้าไว้ ย่อมถูกอิทธิพลจากมันกำหนดให้ชีวิตตนจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงสู่สภาวะสูญเสีย เป็นสังขารที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงพ้น

ยานขนานแท้ คือ กระบวนการร่วมกันซึ่งธรรมชาติได้มอบไว้ให้แกชีวิตมนุษย์อย่างครบถ้วนแล้ว แต่ขณะนี้ดูเหมือนว่าแต่ละคนจะตระหนักได้ถึงความจริงน้อยลงไปเรื่อย ๆ อย่างไรก็ตาม ถ้านำเอาการเปลี่ยนแปลงร่วมกันของสรรพชีวิตและสิ่งต่าง ๆ มาใช้เป็นพื้นฐานการพิจารณาน่าจะพบว่า “แท้จริงแล้วก็คือ ทุกสิ่งซึ่งมีเหตุมีผลถึงซึ่งกันและกันภายในกระบวนการชีวิตนั่นเอง”

อนึ่ง ในมนุษย์ตกอยู่ในสภาพที่ขาดการมองเห็นยารธรรมชาติ ซึ่งมีอยู่ในตัวเองแล้ว ก็ย่อมหยิ่งรู้ความจริงของยาซึ่งตนได้มาจากภายนอกมากยิ่งขึ้น จึงไม่เพียงนำมาใช้ประโยชน์อย่างปราศจากการรู้เหตุรู้ผลเท่านั้น หากยังพยายามใช้โอกาสและอิทธิพลซึ่งตนเชื่อว่ามีเหนือกว่า กำหนดวิธีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ ทำให้ทั้งตนและผู้นำไปใช้ตกอยู่ในสภาพห่างจากพื้นฐานตัวเองมากขึ้น

ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโครงสร้างซึ่งเคยผสมกลมกลืนกันบนพื้นฐานธรรมชาติ ซึ่งมีทั้งการผูกและการแก้เป็นสมดุลง่ายในตัวเอง มาทำการแยกส่วนและเลือกเอาแต่สิ่งซึ่งตนเชื่อว่า **ใช้เพื่อการแก้ไขปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง** ออกมาใช้สนองกิเลสแห่งตนบนพื้นฐานการมองปัญหาด้านเดียว อันเกิดจาก **ความเห็นแก่ตัว**

ดังตัวอย่างซึ่งสะท้อนความคิดออกมาให้เห็นความจริงได้อย่างชัดเจนเช่น เมื่อกล่าวถึงพืชสมุนไพรชนิดใดชนิดหนึ่ง มักมีผู้ถามว่ามีสารอะไรที่ช่วยรักษาโรคอะไร และยังถามต่อไปอีกว่าจะสกัดเอาสารนั้นออกมาได้

อย่างไร ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าคือความคิดที่ทำลายคุณสมบัติซึ่งอยู่บนพื้นฐานความหมายของคำว่าพืชสมุนไพรอย่างชัดเจน แสดงว่ายารธรรมชาติซึ่งควรจะมีอยู่ในรากฐานบุคคลผู้ถูกมองข้ามความสำคัญไปอย่างชัดเจนเช่นกัน

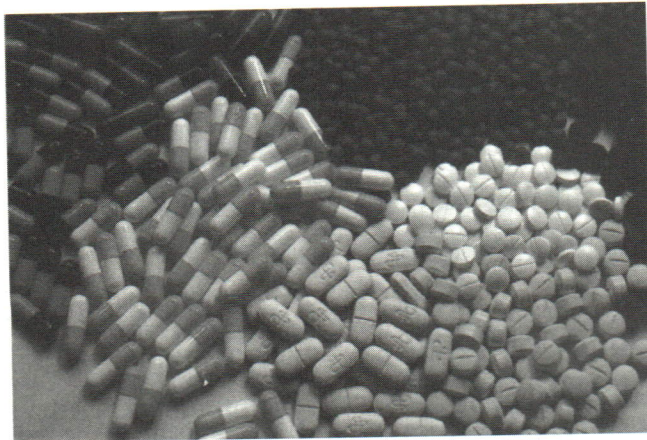
มาถึงช่วงหลังๆ สิ่งซึ่งเป็นพิษเป็นภัยอันเกิดจากการกระทำของมนุษย์เองได้สะท้อนกลับมากกระทบทำให้หลายคนเริ่มรู้สึกถึงปัญหาซึ่งนับวันยิ่งแพร่กระจาย อีกทั้งทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นจึงเริ่มมีการเคลื่อนไหวดิ้นรนเพื่อสร้างกระแสจากอีกด้านหนึ่ง โดยที่เชื่อว่าน่าจะนำมาซึ่งการแก้ไขเพื่อความปลอดภัยแก่ชีวิตตน เช่น การค้นคว้าและรณรงค์เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพร การใช้สิ่งซึ่งแต่ละคนเชื่อว่าเป็นยารธรรมชาติบ้าง แต่แท้จริงแล้วหลายคนก็ยังไม่อาจหยั่งลงลึกซึ่งถึงแก่นอันแท้จริงของธรรมชาติ เพื่อหวังแก้ปัญหได้อย่างถึงเหตุ

ทั้งนี้และทั้งนั้น เนื่องจากการแสดงออกดังกล่าวยังมีทิศทางมุ่งออกจากตัวเอง บทพิสูจน์ความจริงซึ่งน่าจะเห็นได้ชัดเจนก็คือ การมุ่งออกไปสอนคนอื่นให้ทำอย่างนั้น บริโภคอย่างนี้ โดยปราศจากการแสดงออกของอีกด้านหนึ่งเป็นสิ่งที่เน้นนำ หากเริ่มต้นจากการพิจารณาตนเองก่อนอื่น มนุษย์ก็จะเปลี่ยนแปลงสภาพไปสู่สภาวะสงบเย็นยิ่งขึ้น โดยที่รู้ว่า สิ่งใดคือเรื่องของเรา สิ่งใดคือเรื่องของคนอื่น ทำให้หวนมามุ่งปฏิบัติอย่างจริงจังให้ผู้อื่นซึ่งอยู่บนพื้นฐานความหลากหลายสามารถสัมผัสความจริงได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ความจริงที่พบเห็นได้ในปัจจุบัน

ขณะที่คนจำนวนหนึ่งรู้สึกว่าสุขภาพเริ่มมีปัญหาสืบเนื่องมาจากการบริโภคอาหารและยาซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ทิศทางห่างจากตัวเองมากขึ้น ทำให้คิดหวนกลับไปให้ความสำคัญแก่สิ่งซึ่งที่ตนเชื่อว่าธรรมชาติ หากยังคงมุ่งออกจากตัวเองและจำกัดกรอบอยู่ภายในเรื่องอาหารกับยา เช่นอาหารที่เรียกว่า **ชีวจิต** และ **ยาสมุนไพร** แทนการมุ่งทำความเข้าใจความหมายของ

ยอมเข้าใจได้ว่า “แม้
อาหารชนิดใดชนิดหนึ่ง
ก็มีเหตุผลทั้งแก่ร่าง
กายและจิตใจร่วมกัน”
ดังนั้น บุคคลใดมีราก
ฐานจิตใจอิสระช่วยให้
เปิดกว้าง ย่อมมองเห็น
ภาพสรรพชีวิตและสิ่ง

จิตใจเป็นสัจธรรม
ดังนั้น การนำสิ่งที่อยู่
ใกล้รากฐานที่สุดมา
กล่าวอ้างจึงเป็นการชี้ให้
มองเห็นความสำคัญ
ของกระแสการเปลี่ยน
แปลงซึ่งควรจะเริ่มต้น
จากรากฐาน แทนการ

ต่าง ๆ ได้รอบด้านโดยมีรากฐานเป็นพื้นฐานเป็นหนึ่ง
เดียวกันด้วย

แต่สภาพที่เป็นจริงในขณะนี้มีคนจำนวนมาก
มองด้วยทรรศนะที่แยกจากกันเป็นเอกเทศ ซึ่งเงื่อนไข
ดังกล่าว เกิดจากอิทธิพลวัตถุเข้าไปแฝงอยู่ภายใน
รากฐานจิตใจ จึงทำให้ขาดการมองเห็นเหตุผลที่มีการ
เชื่อมโยงถึงซึ่งกันและกัน รวมทั้งมองไม่เห็น **สิ่งซึ่งอยู่
ในรากฐานตนเองเป็นสิ่งสำคัญที่สุด** ส่วนผู้ซึ่งหยั่งรู้
ได้ถึงยอมพบความจริงว่า ไม่ว่าปัญหาเกี่ยวกับอาหาร
หรือยา หากใจไม่มีปัญหา คงไม่ต้องเป็นทุกข์ และมุ่ง
ออกจากตัวเองไปกำหนดสิ่งซึ่งอยู่ด้านนอกว่า
จะต้องบริโภคอาหารชนิดนั้นชนิดนี้และออกกำลังกาย
เท่านั้นเท่านั้น ซึ่งล้วนเป็นเรื่องของ **ความทุกข์** ทั้งสิ้น

ถ้ารากฐานจิตใจอิสระจริงย่อมมองเห็นสรรพสิ่ง
ต่าง ๆ ได้สองด้าน รวมทั้งเห็นเหตุและผลซึ่งทำให้เชื่อม
โยงถึงกันอีกทั้งรู้ว่าด้านไหนคือ พื้นฐานของอีกด้านหนึ่ง
ช่วยให้สามารถพิจารณาปฏิบัติกับสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถึง
เป้าหมายที่แท้จริง ซึ่งหมายถึงวิถีทางที่นำไปสู่ความสุข
ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น

อย่างไรก็ตาม หากใช้หมายความว่าเครื่องนุ่งห่ม
และที่อยู่อาศัยซึ่งเป็นอีกสองปัจจัย จะอยู่นอกขอบข่าย
อันควรให้ความสนใจไม่ แม้การนำใช้ประโยชน์จะมีทิศ
ทางมุ่งสู่ด้านนอกมากกว่า แต่ก็เป็นความรู้สึกซึ่งมองมา
จากด้านรูปวัตถุ ทั้งนี้และทั้งนั้นเนื่องจาก **ทุกสิ่งซึ่งมี
เหตุมีผลสัมพันธ์อยู่กับกายตน ย่อมมีผลถึงรากฐาน**

มองที่รูปแบบ มิฉะนั้นแล้วอาจมีผลทำให้ยึดติดลึกซึ้ง
ยิ่งขึ้น

ในประเด็นของยา เรามักสะท้อนความรู้สึกที่มุ่ง
เน้น **ยารักษาโรค** ทำให้นับวันยังมีความรู้สึกห่างออก
ไปจาก **ยาป้องกันโรคที่แท้จริง** ยิ่งขึ้น แม้เมื่อมีการ
กล่าวถึงยาป้องกันโรคก็มักมีแนวโน้มมองเน้นที่ด้านวัตถุ
ดังจะพบความจริงว่า มีการยกเอาลักษณะนั้นลักษณะ
นี้มาบอกกันว่า ป้องกันโรคนั้นโรคนี้ สะท้อนให้เห็นภาพ
ที่ยังลงไม่ลึกซึ้งถึงแก่น จึงเปิดโอกาสให้มีอีกด้านหนึ่ง
ซึ่งคิดผลิตเพื่อหวังหาประโยชน์ใส่ตนอย่างหลีกเลี่ยง
ได้ยาก

หากสามารถหยั่งรู้ความจริงว่า ภายในกระแส
ปัจจัยสี่ ย่อมมีด้านที่อำนวยประโยชน์สุขแก่จิตใจร่วม
อยู่ด้วย โดยเฉพาะภาวะจิตใจย่อมมีส่วนผูกพันอย่างถึง
รากฐาน และมีกลไกกำหนดการหยั่งรู้ความเป็นหนึ่ง
เดียวกันได้หมด ซึ่งประเด็นนี้เองที่บุคคลผู้มองเห็น
ชัดเจนแล้วควรได้ชื่อว่า **เป็นผู้รู้จริง** โดยไม่แยกว่าด้าน
นี้เป็นความรู้เรื่องโลก ส่วนอีกด้านหนึ่งเป็นความรู้เรื่อง
ธรรม หากยังแยกออกจากกันย่อมอ่านได้ว่า ขาดการรู้
จริงทั้งสองด้าน

ดังได้กล่าวแล้วว่า มนุษย์แต่ละชีวิตที่เกิดมา
ย่อมมีทั้งด้านร่างกายและจิตใจรวมเป็นหนึ่งเดียวกันที่
รากฐานตนเองโดยแท้ ดังนั้น ผู้ใดก็ตามสามารถเข้าถึง
ความเป็นหนึ่งเดียวกันได้จริง ย่อมมองเห็นชัดเจนว่า
การดำรงชีวิตอยู่อย่างมีสมดุลจากการปฏิบัติที่มีเหตุมี
ผลถึงซึ่งกันและกันได้ทุกเรื่อง อีกทั้งดำเนินไปอย่างมั่นคง

คงเป็นธรรมชาติ นับแต่เริ่มแรกจนถึงภาวะดับสูญ แม้สภาพแวดล้อมจะเพิ่มแรงกดดันมากขึ้น แต่ก็ไม่ปรากฏข้ออ้างใดๆทั้งสิ้น ควรได้ชี้ชัดว่าเป็นผู้ที่รู้จักนำสภาพการเปลี่ยนแปลงจากด้านหนึ่งมาสร้างสรรค์ประโยชน์แก่อีกด้านหนึ่ง หรืออาจกล่าวว่า “เป็นผู้ที่สามารถมองทุกสิ่งในด้านดีได้แล้ว”

อนึ่ง ภาพรวมที่น่าเสนอมานี้แล้ว น่าจะมีเหตุผลทั้งการอนุรักษ์ความเป็นมนุษย์ซึ่งควรมีอยู่ในรากฐานจิตใจแต่ละคน โดยที่มีผลกำหนดแนวคิดและพฤติกรรมนำอนุรักษ์ทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งอยู่ด้านนอก อันถือเป็นพื้นฐานการดำเนินชีวิตที่มีผลต่อความมั่นคงของสังคมซึ่งแต่ละคนมีส่วนร่วมกันรับผิดชอบ กับอีกด้านหนึ่งก็มีการปฏิบัติในด้านพัฒนาอย่างรู้เหตุรู้ผลให้เป็นที่เชื่อถือได้อย่างแท้จริง

เมื่อกล่าวมาถึงขั้นนี้น่าจะพบว่า ถ้าไม่ปล่อยให้อิทธิพลวัตถุเข้าไปถือครองอยู่ภายในรากฐานจิตใจตนเอง จนทำให้เกิดสภาพที่บิดบังภูมิปัญญาอันแท้จริง หนามากยิ่งขึ้น ก็น่าจะเห็นภาพได้อย่างสมเหตุสมผลว่า “หากรากฐานจิตใจซึ่งเป็นส่วนที่อยู่ด้านในยังมีสภาพที่ว่างเปล่าพอสมควรย่อมเกิดอิสระในระดับหนึ่ง”

ส่วนอีกด้านหนึ่ง หากมุ่งทำงานโดยเน้นซึ่งตน มีอุดมการณ์ด้วยสมาธิอย่างมั่นคง หรืออีกนัยหนึ่ง **มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ที่มีผลช่วยให้ไม่มีโอกาสเรียนรู้ความจริงจากเพื่อนมนุษย์ในสังคม โดยเฉพาะถือความรักความเข้าใจอันพึงมีต่อเพื่อนมนุษย์อย่างปราศจากการเลือกกลุ่ม ย่อมเชื่อมั่นได้ว่าน่าจะนำไปสู่การเสริมสร้างรากฐานความสุขได้อย่างแท้จริง และเป็นยาอายุวัฒนะซึ่งมีผลช่วยป้องกันโรคภัยไข้เจ็บได้อย่างถึงมูลฐาน**

ความสุขในการทำงานมีเหตุมีผลช่วยให้อายุยืน

“การมุ่งมั่นทำงานสิ่งใดก็ตาม หากอยู่บนพื้นฐานการเรียนรู้ความจริงจากเพื่อนมนุษย์ ย่อมช่วยให้ตนเข้าถึงความสุขที่แท้จริงชัดเจนยิ่งขึ้น และเมื่อมี

โอกาสสัมผัสกับรสแห่งความสุข ย่อมเกิดศูนย์กลางควบคุมการปฏิบัติตนให้เป็นผู้รู้เหตุรู้ผลได้ทุกเรื่องอย่างเป็นธรรมชาติ โดยไม่ต้องกังวลทำให้เกิดความทุกข์ว่าตนจะต้องควบคุมเรื่องนั้นเรื่องนี้ แม้กระทั่งการออกกำลังกายซึ่งมีการแยกตัวออกไปจากการทำงาน”

สิ่งที่กล่าวแล้วนี้ หากสนใจสำรวจตัวเองให้พบย่อมมองเห็นความจริงว่า มีเป็นธรรมชาติอยู่แล้วในชีวิตแต่ละคน ดังนั้น แทนที่จะมุ่งมองออกจากตัวเพื่อไปค้นหาสิ่งต่างๆซึ่งอยู่ภายนอก อีกทั้งมีอิทธิพลล่อล่อใจให้เกิดความรู้สึกห่างจากตัวเอง และส่งผลสะท้อนกลับมาเป็นพิษเป็นภัยแก่ตนรุนแรงมากขึ้นอย่างปราศจากจุดสงบลงไปได้โดยง่าย แต่กลับจำต้องพบกับพิษภัยที่หวนกลับมาทำลายรุนแรงยิ่งขึ้น

อนึ่ง การสัมผัสกับสิ่งต่างๆ ด้วยความรู้ความเข้าใจจริง หรืออาจกล่าวว่า **รู้จักละวาง** ย่อมถือว่คือการไม่ทำอะไรเลย ซึ่งความคิดลักษณะนี้น่าจะอ่านความจริงได้ว่า คือ การละวางที่ไม่ละวางจริง แต่กลับไปยึดติดอยู่กับอีกด้านหนึ่ง ซึ่งแท้จริงแล้วอยู่บนรากฐานเดียวกันกับการยังไม่ยอมละวางนั่นเอง

หากมีรากฐานถึงการละวางได้จริง ย่อมทำงานมากขึ้น อีกทั้งยังมีโอกาสก้าวหน้าไปได้อย่างตลอดไป แม้พบปัญหาย่อมเข้าใจปัญหาได้ถึงความจริงจึงไม่รู้สึกผิดหวังทำให้ท้อถอย แต่กลับช่วยให้มองเห็นช่องทางในการก้าวต่อไปอย่างมีศิลปะ โดยที่อีกด้านหนึ่งเกิดความรู้สึกว่าตนมีโอกาสเรียนรู้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

โดยธรรมชาติแล้วอาจมีผู้สงสัยว่า ถ้าเช่นนั้น ก็คงต้องกลับไปอยู่ป่าเขานในยุคดีกดำบรรพ์ หรืออาจคิดว่า เป็นการกระทำแบบถอยหลังเข้าคลอง ซึ่งแท้จริงแล้วก็คือ แนวคิดที่ยึดติดอยู่กับข้อใดข้อหนึ่ง ทำให้บอกได้ว่า **บนรากฐานธรรมชาติลักษณะเดียวกันย่อมมีอีกข้อหนึ่งเป็นสัจธรรม** เราจึงพบแนวคิดที่ออกมาต่อต้านกลุ่มความคิดดังกล่าว

ดังเช่นที่พบว่า มีกระแสต่อต้านการใช้ยาที่เกิดจากการประดิษฐ์คิดค้น หรือที่เรียกกันว่า “ยาวิทยาศาสตร์” โดยอ้างเหตุผลว่า ส่งผลทำลายสุขภาพในระยะยาว แม้ว่าอาจมีเหตุผลอยู่บ้างแต่สภาวะสองชั่วที่เกิดขึ้น ย่อมช่วยให้บุคคลผู้มีรากฐานจิตใจอิสระสามารถบอกได้ว่า ยังลงไม่ลึกซึ่งถึงรากฐานจริง ทำให้กระแสความขัดแย้งยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง แต่อาจทำให้มีแนวโน้มห่างจากกันมากขึ้น

อนึ่ง การคิดแก้ไขปัญหามีกรอบกำหนดตัวเองอยู่เพียงเรื่องอาหารและยา ย่อมไม่ช่วยให้ได้ผลอย่างจริงจัง แต่กลับสะท้อนให้เห็นภาพเสมือน “กายเรือในอ่าง” ทั้งนี้และทั้งนั้นเนื่องจากปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นกับสังคมในทุก ๆ เรื่อง จนกว่าผลสะท้อนในมุมนั้นจะมีน้ำหนักสะสมมากพอที่จะละลายเปลี่ยนนอกซึ่งกำหนดให้มีการล้อมกรอบตัวเอง ช่วยให้รากฐานเปิดกว้างและมีอิสระถึงระดับหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม วิธีการเปลี่ยนแปลงร่วมกันของทุกสิ่งทุกอย่าง ย่อมมีกาลเวลาและโอกาส เป็นปัจจัยที่ห้ามองรับความจริงอยู่ด้วยเสมอ

ความอยากกับความกลัวทำให้เกิดทุกข์ทำลายสุขภาพอย่างถึงรากฐาน

ความอยากของมนุษย์ เมื่อเริ่มเกิดขึ้นกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ย่อมทำให้ธรรมชาติการแสดงออกของคนมีการร่วมกระแสนั้นเป็นกลุ่มโดยถือเอาเงื่อนไขใกล้เคียงกัน ปรากฏออกมาให้เห็นได้สัมผัสได้ และเมื่อมีชั่วหนึ่งเกิดขึ้น ย่อมมีอีกชั่วหนึ่งปรากฏออกมาอย่างเป็นธรรมชาติบนพื้นฐานความอยากด้วยเช่นกัน

เมื่อกระแสดังกล่าวเกิดจากธรรมชาติของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันโดยที่มีโอกาสสัมผัสกันและกัน ย่อมไม่มีบุคคลใดหรือคนกลุ่มไหนเข้าไปจัดการหยุดยั้งได้ ดังนั้น ถ้าใครคิดเข้าไปหยุด แท้จริงแล้วผู้นั้นเองที่ต้องการเข้าไปร่วมกระแสแต่อยู่อีกด้านหนึ่ง อีกทั้งยังรับเอาเงื่อนไขเข้าไปใส่ในรากฐานตนเองและสืบทอดต่อไป

เพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ดังที่คนในอดีตปรารถนาได้ว่า **หาเหตุใส่ตัว** จึงวินิจฉัยได้ว่า บุคคลผู้ตกเข้าไปอยู่ใต้อิทธิพลกระแส ล้วนมีรากฐานที่ขาดภูมิคุ้มกันปัญหาสุขภาพทั้งด้านจิตใจและร่างกายร่วมกัน

ในเมื่อสังขรณ์ได้ชี้ไว้โดยผลการปฏิบัติว่า ทุกสิ่งมีสองด้านเสมอ ดังนั้น เมื่อความอยากเป็นโทษแก่สุขภาพความกลัว เพราะขาดความเข้าใจอย่างแท้จริง ย่อมส่งผลทำลายสุขภาพด้วยเช่นกัน เนื่องจากความกลัวจึงคิดดออย่างนั้นอย่างนี้ทำให้เกิดทุกข์

จากกรณีที่ยกมาเป็นตัวอย่างเพื่อการศึกษา นี่เอง ทำให้เห็นความจริงว่า สภาพชีวิตของมนุษย์ซึ่งดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานธรรมชาติที่มีความหลากหลาย ซึ่งไม่เพียงความหลากหลายของสภาพภายในรากฐานอันเป็นที่เกิดร่วมกับสภาพแวดล้อม ซึ่งเปลี่ยนแปลงอยู่รอบด้านของวิถีทางอันเป็นที่มาเท่านั้น แม้สภาพปัจจุบันไม่ว่าบุคคลใดจะอยู่ในเมืองหรือท่ามกลางธรรมชาติซึ่งเป็นป่า รวมทั้งมีทรัพย์สินสมบัติที่มีมูลค่ามากน้อยแค่ไหน

หากสมมุติที่มีอยู่ในรากฐานจิตใจสามารถกำหนดให้ตนดำรงชีวิตอยู่อย่างสมเหตุสมผล ย่อมไม่ก่อให้เกิดการได้มาซึ่งสิ่งต่าง ๆ ด้วยวิธีทำลายธรรมชาติของมนุษย์รวมถึงสรรพสิ่งทั้งหลาย กับอีกด้านหนึ่งย่อมไม่ใช้สิ่งที่ตนได้มาไปในทางทำลายคุณค่าชีวิตตัวเองและบุคคลอื่นซึ่งอยู่ร่วมด้วยเช่นกัน

อนึ่ง หากสามารถเข้าใจมนุษย์ได้อย่างถึงแก่น และมองเห็นภาพรวมได้อย่างครบถ้วนทั้งในด้านรูปลักษณะ และสภาวะที่เกิดจากเงื่อนไขซึ่งอยู่ในรากฐานคงพบว่าไม่มีเส้นแบ่งระหว่างด้านนอกกับด้านใน โดยเฉพาะอย่างยิ่งย่อมรู้ว่า **เงื่อนไขที่อยู่ในรากฐานจิตใจเป็นสิ่งสำคัญที่สุด** น่าจะกล่าวได้ว่า “ความอยากซึ่งอยู่ภายใน และมีโอกาสปรากฏออกมาอย่างต่อเนื่อง โดยไม่เลือกว่าเป็นเรื่องใดที่ผ่านเข้ามาให้ตนมีโอกาสสัมผัส อีกทั้งรู้สึกได้ถึงรสชาติ ทั้งด้านที่พึงปรารถนาและไม่ปรารถนา” ดังที่มักกล่าวกันว่า **ลงเริ่มขึ้นแล้วย่อม**

หยุดได้ยาก

ความอยากของมนุษย์แต่ละคนไม่ว่ามีมากหรือน้อย ย่อมมีผลกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์เองให้เกิดแรงยึดเยียด ล่อหลอกหรือดูดลากลอกมาสู่ภายนอก ส่งผลทำลายสมดุลซึ่งควรจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างอยู่กับเหตุและผล นับเป็นการฝืนธรรมชาติซึ่งช่วยให้ทุกชีวิตและทุกสิ่งอยู่ร่วมกันได้อย่างมั่นคง ทำให้เกิดภาวะสูญเสียสมดุลเชื่อมโยงถึงกันและกันเป็นสายโซ่

ในเมื่อทิศทางและรูปลักษณะของกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นวัฏจักรบนพื้นฐานสังคมและแต่ละคน มีทิศทางวนกลับมาสนองผลแก่ตนเองเป็น **กรรมสนองกรรม** ดังเช่นที่หลักธรรมได้ชี้ไว้อย่างชัดเจนแล้ว และกระแสดความอยากซึ่งมีอยู่ในรากฐานจิตใจแต่ละคนก็เป็นสิ่งบั่นทอนยาอายุวัฒนะซึ่งมีอยู่ในคลังสมบัติอันล้ำค่าของแต่ละคนอย่างสำคัญ เราคงปฏิเสธภาวะสูญเสียไม่ได้นอกจากเลือกทางเดินมุ่งสู่ความรู้ความเข้าใจ เพื่อหวังแก้ไขซึ่งคงต้องเน้นที่รากฐานแต่ละคนให้มีอิสระยิ่งขึ้น

ส่วนในด้านสังคม หากความอยากเข้าไปครอบครองรากฐานคนส่วนใหญ่ แม้แต่ละคนผู้ซึ่งวิถีชีวิตมีโอกาสเติบโตยิ่งขึ้นบนพื้นฐานด้านรูปวัตถุ จะทำให้ภาวะขัดแย้งในสังคมรุนแรงเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ รวมทั้งช่องว่างระหว่างสองด้านจะแยกห่างจากกันออกไปเรื่อย ๆ จนทำให้เกิดวิกฤตถึงขั้นยกพวกฆ่ากันเองเป็นช่วง ๆ โดยไม่อาจหยุดได้เพียงครั้งใดครั้งหนึ่ง เนื่องจากเงื่อนไขอันถือเป็นเหตุได้เข้าไปแฝงอยู่ในรากฐานเป็น **สังกรรมเสียแล้ว**

แต่บุคคลผู้มียาอายุวัฒนะเป็นความจริงอยู่ในรากฐานย่อมอยู่อย่างสงบได้ไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้น และมีกำลังใจทำงานอย่างต่อเนื่องกันไป ดังเช่นที่กล่าวไว้ว่า **ความจริงเป็นสิ่งไม่ตาย** ซึ่งลักษณะเช่นนี้ควรจะต้องถือเป็นธรรมชาติของแต่ละคนผู้ซึ่งมีร่างกายร่วมกับจิตใจมุ่งมั่นทำงาน เพื่อหวังสร้างสรรค์ร่วมกันทั้งด้านตนเองและผู้อื่น โดยเฉพาะจากด้านจิตใจที่มีเหตุผลควบคุมร่าง

กายได้อย่างเหมาะสมในทุกๆ ด้านเป็นธรรมชาติ รวมทั้งสามารถบอกตัวเองได้ชัดเจนว่าสมควรแก่เวลาแล้ว

มนุษย์ที่เกิดมา หากแต่ละช่วงชีวิตยังมุ่งวิถีทางทำให้ตนเองทวีความอยากมากขึ้น ในที่สุดอาจต้องจบชีวิตลงด้วยการมีความอยากเป็นเหตุ ไม่ว่าจะเป็นการฆ่าตัวตายโดยตรงหรือได้รับผลกระทบจากสิ่งอื่น แม้การฆ่ากันตายแบบตัวต่อตัวหรือเป็นกลุ่มเป็นพวก ไม่ว่าจะพวกเล็กหรือพวกใหญ่ กระทั่งถึงระดับชาติและระดับโลก ซึ่งต่างก็ถือความอยากเป็นเหตุด้วยกันทั้งสิ้น ยิ่งเป็นการฆ่ากันอย่างเลือดเย็น ดังเช่นปล่อยให้อาหารและยาเกิดพิษเพื่อประโยชน์แห่งตน

อนึ่ง ไม่เพียงความเสียหายที่เกิดจากการทะเลาะกันซึ่งมีโอกาสบานปลายมาถึงการฆ่ากันซึ่งเป็นเพียงรูปแบบหนึ่งของผลเสียหายที่สืบเนื่องมาจากความอยาก หากยังมีความเสียหายในลักษณะอื่นอย่างหลากหลาย การนำประเด็นความอยากมากล่าวเน้นไว้ ณ ที่นี้หาใช่มุ่งตำหนิบุคคลในสังคมซึ่งยังคงมีความอยากแฝงเป็นเงื่อนไขอยู่ในรากฐานไม่ แม้ตัวผู้เขียนเองหากอยากให้แต่ละคนลดความอยากลงไปถึงก็เห็นว่าไม่สมควรเช่นกัน

คงต้องพยายามทำความเข้าใจ หลักการดำรงชีวิตซึ่งควรเน้นที่การเรียนรู้อันถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการดำรงชีวิตที่แท้จริง แม้แต่ละคนเริ่มต้นจากการมีความอยากอยู่ในรากฐาน อาจมากบ้างน้อยบ้าง และการแสดงออกจากรัศมีย่อมระบายเอาความอยากออกมาด้วยโดยที่ตัวเองอาจไม่รู้สึกรู้สีก แต่เมื่อมีการแสดงออกต่อผู้อื่น ย่อมมีผลกำหนดการเปลี่ยนแปลงองศาความอยากเกิดขึ้นทั้งสองด้าน ดังเช่นที่กล่าวกันว่า **กรรมย่อมชำระล้างได้ด้วยตัวเองอย่างเป็นธรรมชาติ** ดังนั้นจึงอาจกล่าวว่า “กรรมหาใช่สิ่งเลวร้ายไม่ หากเป็นเครื่องมือเพื่อการเรียนรู้ โดยที่มีเหตุผลชำระล้างความอยากเพื่อช่วยเหลืออยู่แต่ความรู้ที่ใสสะอาดยิ่งขึ้นตามเหตุและผล”

แม้แต่ละคนจะมีความอยาก แต่คงไม่มีใครมีอิทธิพลกำหนดให้คนอื่นนั้นคนโน้นลดความอยากลงไปอย่างจริงจังโดยการพูดการเขียน ดังเช่นที่เคยชี้แนะไว้เป็นช่วงๆว่า “การเรียนรู้จากประสบการณ์ชีวิตที่มีโอกาสทำงานร่วมกับผู้อื่น และนำปัญหาที่พบมาทบทวนเพื่อค้นหาความจริงอย่างต่อเนื่อง ถือเป็นพื้นฐานการศึกษาซึ่งมีผลพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเองอย่างสำคัญ อีกทั้งเป็นสิ่งส่งสมยาอายุวัฒนะที่มีอยู่แล้วเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ”

การปฏิบัติเพื่อค้นหาสัจธรรมจากรากฐานตนเองเปิดโอกาสให้ยัธยธรรมาชาติซึ่งมีอยู่แล้วปรากฏผล

ในเมื่อสัจธรรมของมนุษย์มีทั้งร่างกายและจิตใจ และมีวัฏจักรการเกิดจนถึงการตายเป็นกระแสหมุนวนถึงกัน ดังนั้น แม้ว่าแต่ละคนจะอยู่ท่ามกลางความหลากหลายทั้งระดับความอยากและรูปลักษณะของพฤติกรรมที่แสดงออก อันมีเหตุสืบเนื่องมาจากธรรมชาติของแต่ละคน แต่ช่วงชีวิตซึ่งแม้เริ่มต้นจากการเกิดขึ้นมาถึงระดับหนึ่งก็น่าจะมีผลทำให้ วัฏจักรการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ มาถึงช่วงที่มีการลดความอยากในรากฐานตัวเองให้น้อยลงไปอย่างมีเหตุมีผล หากแปรสภาพมาอยู่บนพื้นฐานความรู้ความเข้าใจตนเองลึกซึ้งยิ่งขึ้น

โดยที่อีกด้านหนึ่ง สะท้อนให้เห็นภาพการนำปฏิบัติในสิ่งซึ่งตนมีอุดมการณ์เด่นชัดยิ่งขึ้น ซึ่งกระแสนี้มีธรรมชาติที่สร้างความประทับใจและแรงศรัทธาให้แก่ผู้อื่น เน้นที่ชนรุ่นหลัง และสิ่งนี้เองที่น่าจะถือว่ามีอิทธิพลกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงทั้งวิถีชีวิตตนและสังคม ให้มุ่งสู่เป้าหมายที่แท้จริงร่วมกันอย่างสำคัญ และคงหาใช่เป็นเพียงความฝันอันเลื่อนลอย หรือที่เรียกกันว่า ฝันหวาน หรือฝันกลางอากาศ หากถือเป็นความจริงซึ่งผู้ปฏิบัติสามารถพิสูจน์ได้

อนึ่ง ใคร่ขอกล่าว ผลจากการพิจารณาและนำวิเคราะห์เท่าที่ทำได้มองเห็นภาพดังกล่าวแล้วได้อย่าง

รวมๆนั้น มีเหตุสืบเนื่องมากจากการถือสัจธรรมที่ว่า **มนุษย์ - ไม่ว่าจะแตกต่างหลากหลายกันด้วยรูปลักษณะและสภาวะอย่างไรก็ตาม ต่างก็คือมนุษย์กับมนุษย์แต่ละคนที่เกิดมาล้วนมีจิตใจทำหน้าที่เป็นรากฐาน** ดังนั้น แม้มีเงื่อนไขเข้าไปแอบแฝงแตกต่างกันไปอย่างไร ก็เป็นเพียงสิ่งกำหนดรูปลักษณะและทิศทางแนวความคิดและระดับอารมณ์ที่ไม่เหมือนกันในแต่ละช่วงเท่านั้น หากได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมซึ่งชีวิตผ่านพ้นมาแล้วอย่างอิสระ ย่อมสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขในแต่ละคนที่สามารถรวมกันได้ ไม่ว่าเร็วหรือช้า

ดังนั้น พื้นฐานปัญหาที่แท้จริงจึงน่าจะอยู่ที่การสั่งสมอิทธิพลจากรูปวัตถุ ซึ่งนับวันยิ่งส่งเสริมกระแสที่มีผลทำลายทุกสิ่งทุกอย่างรุนแรงยิ่งขึ้น แม้การคิดแก้ไขปัญหาเท่าที่พบเห็นในปัจจุบันกลับส่งผลทำลายเพิ่มขึ้นไปอีก กระทั่งพฤติกรรมซึ่งมองเห็นได้จากภายนอกอาจทำให้รู้สึกจะสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ แต่ถ้ามองได้ลึกถึงอีกระดับหนึ่ง กลับพบความจริงซึ่งมุ่งสู่ทิศทางเดิม

หลักเดียวกันกับทิศทางของกงล้อ ที่หมุนวนรอบตัวเอง ซึ่งมีด้านหนึ่งหมุนสู่ทิศทางหนึ่งโดยมีอีกด้านหนึ่งหมุนสู่ทิศทางตรงข้าม และบนพื้นฐานสังคมซึ่งชีวิตคนทั้งหลายมีรากฐานตกอยู่ภายใต้อิทธิพลจากรูปวัตถุ ย่อมทำให้คนส่วนใหญ่เห็นได้แต่เพียงด้านบนซึ่งเป็นด้านผิว โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านนี้มีทิศทางหมุนไปสู่ด้านหน้า และนำมากล่าวอ้าง เพื่อต้องการประโยชน์ตอบสนองแก่ตน ซึ่งสภาพการณ์เช่นนี้ย่อมเกิดขึ้นได้ทั้งสองข้างในเมื่อทุกสิ่งซึ่งอยู่บนพื้นฐานเดียวกัน มีสองข้างเป็นธรรมชาติ ดังเช่นที่วิชาการในสาขาสถิติเพื่อวิเคราะห์นำมาใช้เป็นพื้นฐานการเรียนรู้

ธรรมชาติการกระจายของทุกสิ่งหาได้มีเพียงด้านเดียวไม่

ในอดีตมีผู้ปรารถนาให้เป็นสัจธรรมว่า **ยังมองเห็นได้ลึกซึ้งก็ยิ่งรู้ได้เท่าทัน** แต่การจัดการศึกษาเท่าที่ผ่าน

พ้นมาแล้ว มีเหตุมีผลกำหนดให้คนมุ่งไปด้านหน้า จึงลงได้ไม่ลึก หากกลับทำให้ตื่นเขินยิ่งขึ้น แต่ทุกสิ่งย่อมมีสองด้าน แม้ช่วงใดช่วงหนึ่งอาจมีด้านหนึ่งน้อยกว่าอีกด้านหนึ่งก็ตาม

ต่อผู้ปฏิบัติได้ช่วยให้รู้ได้แล้วด้วย เนื่องจากการสังเกตอาการอายุวัฒนะนานวิเศษสุด ที่สามารถป้องกันโรคมะเร็งได้ในระดับอันถือเป็นปฐมเหตุ

ดังนั้น ท่ามกลางปรากฏการณ์ของสังคมที่กำลังมุ่งทิศทางไปสู่ด้านหน้า ย่อมมีคนกลุ่มหนึ่งซึ่งมีรากฐานจิตใจที่อิสระ แม้ในช่วงนี้อาจมีน้อย และจากคนกลุ่มนี้ย่อมมองเห็นปัญหาเดียวกันปรากฏอยู่ในทุกเรื่อง อะไรก็ตาม หลักธรรมได้ชี้แนะไว้ให้มองคนสุจริต ทั้งนี้และทั้งนั้น เพื่อหวังให้คนดีได้รับความสนใจมากขึ้น เพื่อเป็นความหวังสำหรับการเติบโตของสังคมอนาคต

แต่บุคคลผู้ซึ่งรากฐานตกอยู่ในสภาวะยึดติดรูปวัตถุย่อมถูกระบบชาติกำหนดให้มองคนในด้านเสีย ดังจะพบสภาพบรรยากาศของการทะเลาะเบาะแว้งและดำเนินคดีแย่งกันอย่างรุนแรง หรืออาจกล่าวได้ว่า “คนจากอีกด้านหนึ่งกำลังตกอยู่ในสภาพหาเหตุซึ่งกันและกัน แทนการค้นหาเหตุที่แท้จริงจากรากฐานตนเอง”

ความมีรากฐานจิตใจที่เปิดกว้างและลึกซึ้ง รวมทั้งมีอารมณ์สงบเย็น ของบุคคลผู้ซึ่งชีวิตเติบโตเป็นผู้ใหญ่ยิ่งขึ้น จึงเป็นที่ปรารถนาและมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับสังคมปัจจุบันที่กำลังเผชิญกับมรสุมอย่างหนักจากภาวะตกต่ำในด้านคุณภาพ ทำให้มีผลไม่เพียงเศรษฐกิจ หากทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งเป็นองค์ประกอบทั้งหมด

โดยเฉพาะด้านผู้ใหญ่อันได้รับโอกาสให้ขึ้นไปมีอำนาจสูงยิ่งขึ้นเป็นลำดับ และคุณสมบัติดังกล่าว หากได้รับการปรับเปลี่ยนไปสู่ทิศทางหนึ่งอย่างเป็นธรรมชาติโดยไม่เอาความอยากเข้าไปแอบแฝง ย่อมไม่เพียงแต่จะเกิดผลดีต่อสังคมเท่านั้น หากยังเป็นผลดี

บทสรุป

ถ้าพิจารณาจาก ด้านที่ควรถือเป็นรากฐานของแต่ละคน ยาป้องกันโรคมะเร็งทั้งระบบดังได้กล่าวแล้ว หากปรากฏเป็นความจริงขึ้นในบุคคลใด ย่อมส่งผลให้บุคคลนั้นเป็นผู้ปฏิบัติอยู่กับเหตุและผล มีบุคคลิกที่เปี่ยมล้นด้วยเมตตาธรรมและมีนิสัยสงบเย็น ช่วยให้อารมณ์มีสภาพสดใสเบิกบานอยู่เสมอ อีกทั้งมีกำลังใจมุ่งมั่นทำงานทุกเรื่องอย่างผสมกลมกลืนกับวิถีชีวิตเท่าที่สภาพร่างกายจะสามารถกระทำได้ และรู้สึกมีความสุขบนพื้นฐานดังกล่าวจึงไม่หยุดนิ่ง

กับอีกด้านหนึ่ง ย่อมมีความเข้าใจสิ่งซึ่งเป็นปัญหาได้ทุกโอกาสและทุกเรื่อง จึงปราศจากความทุกข์ หากมองเห็นทางแก้ไขได้อย่างปลอดโปร่ง ช่วยให้มีความยืนยาว ดังเช่นที่มักกล่าวกันว่า “คนแก่ก็มีแนวโน้มมุ่งมั่นทำงานโดยไม่หยุดนิ่ง หากหยุดเมื่อไรร่างกายก็จะทรุดโทรมเร็ว” แต่ประเด็นนี้ก็ยังมีเรื่องที่น่าตั้งคำถามต่อไปอีกว่า “เหตุใดจึงต้องปล่อยให้คุณลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นเมื่อตอนแก่” ในเมื่อความจริงได้ชี้ให้เห็นแล้วว่า ทุกสิ่งเกิดได้อย่างอิสระ ดังนั้น ถ้าเกิดขึ้นตั้งแต่อายุน้อยมากนักและเป็นคนส่วนใหญ่ ธรรมชาติย่อมกำหนดให้สังคมสามารถเจริญก้าวหน้าได้อย่างแท้จริง แทนที่จะตกต่ำลงไปเรื่อยๆ ดังเช่นที่กำลังเผชิญกับความจริงอยู่ในขณะนี้

ยาอายุวัฒนะที่แท้จริงเป็นสิ่งมีอยู่แล้วในรากฐานจิตใจของแต่ละคน และถือเป็นสมบัติอันล้ำลึกด้วยคุณค่าอย่างที่สุดสำหรับชีวิตตนเองโดย

เฉพาะ ซึ่งวิถีทางที่พึงค้นหาได้ก็ได้เปิดไว้ทั้งสิทธิและโอกาสโดยไม่มีผู้อื่นมาล่งล้ำปิดกั้นหรือช่วงชิงไปได้

เพียงแต่บุคคลใดค้นพบแล้วนำมาพิจารณาใช้เป็นพื้นฐานการดำเนินชีวิตด้วยความซื่อสัตย์ ย่อมช่วยให้ตนได้รับผลอย่างมั่นคงตลอดไป ทั้งนี้และทั้งนั้นก่อนอื่นควรให้ความสนใจจะวางจากการยึดติดอยู่กับอิทธิพลวัตถุ เพื่อให้รากฐานตนเองเปิดสู่อิสรภาพ ดังที่ช่วงหลัง ๆ เรามักกล่าวเน้นความสำคัญของอิสรภาพกันอย่างกว้างขวาง หากขาดการมุ่งสู่ทิศทางดังกล่าว ย่อมได้รับแต่เพียงเปลือกนอกแทนที่จะเข้าถึงของจริง **อิสรภาพบนพื้นฐานความสงบเย็น** จึงเป็นสิ่งที่กำหนดทิศทางสู่การสร้างสรรค์ทั้งแก่ตนเองและสังคมร่วมกันได้

อนึ่ง การนำเรื่องนี้มาเขียนก็หาใช่ว่าจะมุ่งให้ผู้อื่นจำต้องเชื่อและนำไปปฏิบัติตามไม่ หากมีวัตถุประสงค์สำคัญที่สุดคือ **ใช้การเขียนซึ่งมีเหตุนำสู่การคิดวิเคราะห์เพื่อฝึกฝนค้นหาความจริงจากตนเอง** อันเชื่อว่าน่าจะเป็นประโยชน์ในการแสวงหาสัจธรรมจากมุมหนึ่งร่วมกับอีกด้านหนึ่ง ซึ่งปรากฏจากการเขียนที่ควรถือว่าเป็นผลจากวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคลหนึ่ง ซึ่งอาจมีบางจุดที่คล้ายคลึงหรือแตกต่างไปจากบุคคลอื่น

หากใครคิดว่าน่าจะเป็นประโยชน์ย่อมหาความว่าประเด็นของผู้เขียนหรือบุคคลอื่นใดก็ตาม เป็นสัจธรรมที่ใครก็ได้ มีสิทธิและโอกาสค้นพบได้เท่าเทียมกันหมด เนื่องจากหาใช่เป็นของผู้ใดผู้หนึ่งไม่ เพียงแต่ว่าถ้ายังมีธรรมชาติที่ปิดตัวเอง ย่อมยังมองไม่เห็น จึงไม่น่าจะมาใช้ประโยชน์อะไรได้

ชีวิตมนุษย์แต่ละคนซึ่งหวังได้ว่ามีรากฐานมั่นคงอยู่กับความจริงแห่งตนแล้วน่าจะยืนยาวตามเหตุและผล ดังนั้น ภาวะจิตใจที่ยังรู้ได้ถึงเงื่อนไขซึ่งแฝงอยู่ในรากฐานตนเอง อีกทั้งมีโอกาสหวนกลับออกมาสู่ความจริงจากผู้อื่น และสานถึงชีวิตอื่นสิ่งอื่นซึ่งมีเหตุมีผล

สัมพันธ์ถึงซึ่งกันและกันบนพื้นฐานความหลากหลายถือเป็นยานานเอก โดยไม่ต้องคิดเสาะแสวงหาจากที่อื่น แม้ซื้อด้วยเงินตรา แต่ก็คงต้องเรียนรู้จากด้านหนึ่งเพื่อหันกลับไปหาความจริงจากอีกด้านหนึ่งอย่างมีเหตุมีผล จึงจะถือได้ว่าเป็นผู้เชื่ออย่างรู้เหตุรู้ผล แทนการปิดกั้นด้านหนึ่งเพื่อหันไปหาอีกด้านหนึ่ง

ทั้งนี้และทั้งนั้น เนื่องจากความจริงเป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ในส่วนลึกที่สุด โดยมีศูนย์รวมเป็นหนึ่งเดียวกันอยู่ภายรากฐานจิตใจของแต่ละคน และสิ่งอันเป็นที่ลึกก็คือศูนย์รวมระหว่างจิตใจกับร่างกายซึ่งถือเป็นฐานรองรับศาสตร์ทุกสาขา ซึ่งสามารถปรากฏออกมาสนองวิถีการดำเนินชีวิตได้อย่างสมบูรณ์ครบถ้วน ดังนั้น เมื่อจิตใจอิสระเพราะบริสุทธิ์ย่อมมีผลช่วยให้ร่างกายปลอดจากโรคภัยทั้งหลายอย่างเป็นธรรมชาติ หากปรากฏสัจธรรมในการเรียนรู้ความจริงจากกระแสการเปลี่ยนแปลงซึ่งมีทิศทางมุ่งสู่ภาวะเสื่อมสลายอย่างมีเหตุมีผล และบุคคลผู้รู้จริงแล้วแม้ถึงเวลาที่ร่างกายจำต้องดับสูญย่อมเป็นไปอย่างสงบ โดยที่มีความปลอดโปร่งและความสุขปรากฏอยู่ในรากฐานตนเองโดยแท้

จากภาพรวมของวิถีการเปลี่ยนแปลงดังที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมด หากการดำเนินชีวิตของบุคคลใดสามารถเข้าถึงสัจธรรมอันเป็นที่ลึกของธรรมจักรได้เร็วเพียงใด ย่อมถือว่าช่วงที่ยังเหลือคือ กำไรชีวิตอันแท้จริง ดังเช่นในอดีตเคยกล่าวกันว่า **“ชีวิตที่เริ่มต้นเกิดมานั้น มีการใช้ประโยชน์จากสังคม เมื่อผ่านมาถึงช่วงหนึ่งย่อมคืนให้สังคมอย่างเป็นธรรมชาติ”** ดังนั้น หากถึงได้เร็วก็ย่อมมีโอกาสให้สิ่งที่มีคุณค่าแก่สังคม โดยเฉพาะเน้นความสำคัญที่ชนรุ่นหลัง อย่างมีเหตุมีผลสานจากลูกหลานซึ่งอยู่ใกล้ใจที่สุดไปสู่เยาวชนทั่วไปอย่างปราศจากการครอบกําหนด หากถึงได้เร็วก็ย่อมมีโอกาสให้ได้มากกว่าสิ่งซึ่งตนได้ใช้ไปแล้ว และผลที่สะท้อนกลับก็คือความรู้อย่างลึกซึ่งช่วยให้มีความสุขทั้งร่างกายและจิตใจเป็นหนึ่งเดียวกันได้

นิทานคำกวีมัจจุสดูต (ตอนที่ ๖)

เนาวรัตน์ (ทอจรมย์) พลเดช

มงคลที่ ๑๒

ปุตตสงคโ (สงเคราะห์บุตร)

หากลูกและเมียมี กิณอมประหนึ่งตน (พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๖)

นิทานเรื่องอนาถบิณฑิกะกับบุตรชาย

กาพย์จบบัง ๑๖

ในครั้งพุทธกาลนานมา	ยังมีบุตรา
แห่งอนาถบิณฑิกะเศรษฐี	
เธอมีชีวิตสุขี	ความทุกข์ไม่มี
ได้แต่สนุกสนานสราญใจ	
ไม่เคยศรัทธาเลื่อมใส	ในคำสอนใด
ไม่เคยฟังธรรมเทศนา	
เศรษฐีชักจูงบุตรา	ให้เข้าวัดวา
แต่มิได้ผลใดใด	
อนาถบิณฑิกะทุกข์ทัย	จะทำไฉน
ลูกเราจักได้ฟังธรรม	
ให้เขาได้ละกิเลสกรรม	จิตใจขึ้นจ๋า
ด้วยรสพระธรรมทั้งผอง	
เศรษฐีนั่งนึกตรึกตรอง	เราน่าจะลอง
อุบายง่ายง่ายสักที	

กาพย์ยานี ๑๑

วันหนึ่งเป็นวันดี	เป็นวันศรีอุโบสถ
เศรษฐีผู้มียศ	คิดอุบายไว้แนบเนียน
ด้วยใครให้บุตรชาย	จิตมุ่งหมายเพื่อพากเพียร
ฟังธรรมข้าเล่าเรียน	พระวินัยเฝ้าทำดี

จึ่งกล่าวมธุรส
 ลูกรักทุกวันนี้
 บุตรชายตอบบิดา
 ความทุกข์เป็นอย่างไร
 มีแต่สุขล้นเหลือ
 เทียวเตร่ออกนอกบ้าน
 อนาคตบิณฑิกะ
 ลูกสุขพอสดชื่น
 ลูกรักในวันนี้
 วันพระนะแก้วตา
 เศรษฐีรอนลูกชาย
 จึ่งคิดอุบายกล
 ถือศีลอุโบสถ
 พ่อจะให้เงินตรา

งามหมดจดสุวาที
 เจ้าเป็นสุขทุกข์อย่างใด
 ด้วยสีหน้าเบิกบานใจ
 ลูกไม่เคยประสบการณ์
 จนน่าเบื่อน่ารำคาญ
 สุขสำราญทุกวันคืน
 ว่าดีละลูกมยรีน
 แล้วลุกยืนข้างลูกยา
 เป็นวันดีศรีศรัทธา
 เข้าวัดวาเสียสักหน
 กลับช้าร้ายไม่ได้ผล
 ถ้าลูกไปในวัดวา
 แล้วอดทนฟังเทศนา
 สักหนึ่งร้อยนะกลอยใจ

กาพย์สุรางค์ ๒๘

บุตรชายฟังว่า ลูกหัวร่อว่า รับปากทันใด
 ด้วยอยากได้ทรัพย์ นับร้อยเมื่อไหร่ จึ่งแสวงออกไป ถึงวัดถึงวา
 รักษาอุโบสถ แต่ยังไม่ลด ไม่ฟังเทศนา
 นอนหลับทั้งวัน ทั้งคืนขึ้นอุรา แสนสุขกายา เข้ากลับมาเวียน
 ถามทวงบิดา ขอทรัพย์ให้ช้า อย่าได้แซ่เขื่อน
 เศรษฐีรู้ว่า ลูกยาเลือนเปื้อน ทำทีเหมือน ไปนั่งฟังธรรม
 เขาจึ่งปฏิเสธ ด้วยรู้ฤทธิ์เดช ลูกชายแต่งคำ
 ไม่ยอมให้เงิน ลูกชายระกำ ด้วยความซอกซำ โกรธซึ่งบิดร
 กระเทียบเท้าใส่ ถูกว่าเหลวไหล ไม่กินไม่นอน
 หน้าบึ้งหน้างอ พ่อต้องร้องอน ว่าฟังพ่อก่อน ลูกยอดยาใจ
 แม้นเจ้าฟังธรรม เทศนาจดจำ สักบทหนึ่งได้
 พ่อให้หนึ่งพัน แก่เจ้าทันใด บุตรชายอยากได้ เงินเหลือประมาณ
 รับปากบิดา แล้วรีบลี้ลา ไปสู่วิหาร
 เพื่อฟังพระธรรม อยากจำได้นาน แต่กับังดาล เกิดเหตุอัศจรรย์

ภาพย์ฉบับ ๑๖

วันนั้นสมเด็จพระศาสดา	ตรัสเทศนา
บรรยายพระธรรมคำสอน	
เล็งญาณอันเลิศล้ำบรร	ทรงคิดอาทร
บุตรอนาถบิณฑิกเศรษฐี	
เด็กหนุ่มนี้เกิดมาดี	จักเป็นศักดิ์ศรี
เป็นเกียรติแก่วงศ์ตระกูล	
แต่จิตยังมีเพิ่มพูน	ศรัทธาสมบุรณ์
คิดแต่ทรัพย์สินเงินทอง	
ยังมีกิเลสหม่นหมอง	จำจะทอดลง
ให้คิดวิริยะเนิ่นนาน	
พระองค์จึงทรงบันดาล	มิให้กุมาร
กำหนดจดจำธรรมบท	
จำได้แล้วลืมไปหมด	กุมารมีละลด
มานะจะจำใส่ใจ	
ครั้นนั่งฟังนานนานไป	ก็ยิ่งเข้าใจ
ในธรรมคำสอนพระทศพล	
สำเร็จพระโสดาปัตติผล	เป็นอริยบุคคล
ในพระพุทธศาสนา	
บุตรเศรษฐีแสนปรีดา	อรุณรุ่งขึ้นมา
ติดตามพระศาสดาบทจร	
ครั้นไปถึงบ้านอันบรร	บุตรชายยกกร
ก้มลงกราบไหว้บิดา	
เศรษฐียื่นถุงเงินตรา	อันมากราคา
ให้แก่บุตราทันที	

ภาพย์ยานี ๑๑

กุมารละอายใจ	ประนมไหว้ท่านเศรษฐี
ปฏิเสธกล่าววจี	มียอมรับทรัพย์เงินทอง
แล้วจึงมีวาจา	ข้าได้สิ้นแล้วทั้งผอง
เป็นสิ่งที่น่ายกย่อง	กว่าเงินทองของสิ่งใด
ไม่ปรารถนาทรัพย์	แม้จะนับค่ามิได้
แต่สิ่งที่อยู่ใน	ดวงหทัยค่ามากมาย
ลูกได้ซึ่งดวงแก้ว	อันเลิศล้ำกว่ามากมาย

สมบัติอาจอดวาย
คงอยู่คู่โลกา
ธรรมะมาเพิ่มพูน
บิดานำเข้าไป
มีค่ากว่าศฤงคาร
บิดาสงเคราะห์บุตร
ทั้งทานศีลภาวนา
พระคุณของบิดา
สู่สุขทุกแห่งหน
บุรุษสุดยินดี
สอนลูกทุกวี่วัน
รักษาศีลอุโบสถ
กายใจไม่แผวเธอ

แต่พระธรรมเจดจำรูญ
แจ่มเจดจามีเสื่อมสูญ
ให้ลูกคิดติดสันดาน
เข้าสู่ในพระวิหาร
ทรัพย์ใดใดในโลกา
ถึงที่สุดพระโสดา
ได้นำเข้าสู่มรรคผล
นำลูกยาหยาบมีดมน
น้อมวันทาบิดาพลัน
ด้วยมากมีจิตผูกพัน
มีคุณธรรมอันเลิศเลอ
ได้รับรสพระธรรมเสมอ
ก็ประเสริฐเลิศมงคล

มงคลที่ ๑๓

ทาสสุสสังคโห (สงเคราะห์ภรรยา)
หากลูกและเมียมี ก็ถนอมประหนึ่งตน (พระราชินีพนธรัชกาลที่ ๖)
นิทานคำกาพย์เรื่องสามีสงเคราะห์ภรรยา

กาพย์ยานี ๑๑

ในครั้งโบราณกาล
พระพุทธรักสปลมา
ยังมีอุบาสก
รักษาศีลห้าขาด
อีกพึงธรรมเทศนา
กายใจให้สำราญ
ชักนำภรรยาไป
พึงธรรมเช้าเกื้อหนุน
หวังผลดีภายหลัง
ภรรยาทำตามนั้น
ด้วยจิตอันแท้จริง
ไม่เชื่อบาปบุญมี
ไม่นานนางภรรยา
ชาวบ้านลือทั่วไป

นับเนิ่นนานพระศาสนา
เทศน์ธรรมแผ่แก่ปวงชน
สิ้นวิตกศรัทธาอด
อุโบสถแปดประการ
จิตเมตตาบริจาคทาน
ด้วยผลทานมาค้าจุน
เพื่อหวังให้ได้ทำบุญ
ถือศีลห้าศีลแปดกัน
จิตเรงรำศรัทธาครัน
เพียงภายนอกหลอกสามี
ยังหยาบหยิ่งไม่ยินดี
มีศรัทธามาจากใจ
คบชู้พากันเหลวไหล
ผิดกาเมสเสเพลกาม

สามีจับไม่ได้
หากจับไม่เอาความ
ภรรยาไม่ยอมรับ
ผู้ใดนะอัปรีย

เรียกเมียไปแล้วไต่ถาม
ยกโทษให้แต่โดยดี
สร้างว่ากับชายสามี
แก่งใส่ความประนามกัน

กาพย์สุรางคนางค์ ๒๘

ภรรยาปากแข็ง สามีระแวง จึงมาคาดคั้น
เราไม่ยอมรับ จับไล่ไม่ทัน เราไม่มีวัน รับคำตัก
แล้วรีบสาบาน หากข้าสามานย์ ทำชั่วทั้งสิ้น
เกิดชาติใดใด ให้สุนัขกิน เนื้อตัวขาดวิน อาจันทุกวัน
ครั้นนางวางวาย ไปเกิดกลับกลาย งามลอคครัน
เป็นเวมานิกเปรต งามวิเศษสรรพ ดุจนางสวรรค์ อยู่ในวิมาน
ด้วยอาณิสส นางเคยจำนง รักษาศีลทาน
ถือศีลอุโบสถ สะกดดวงมาน สามีเจื้อจวน ในการทำบุญ
เพลากลางวัน กุศลจัดสรร กันมาเกื้อหนุน
สมบัติพิสดาน ในวิมานด้วยบุญ สุขสำราญสุน - ทรทำกรรมดี
แต่ทุกข์เวทนา เจ็บปวดหนักหนา เพลารাত্রี
ให้หมากัดกิน เนื้อของเทวี เนื่องด้วยเหตุที่ ประพฤติผิดกาม
ทั้งทนสาบาน ด้วยใจอาจหาญ เมื่อสามีถาม
จึงต้องรับกรรม ที่ทำทุกยาม ด้วยใจชั่วทรม ทรมศสามี

กาพย์ฉบ ๑๖

ครั้งนั้นพระเจ้าพาราณสี พระทัยยินดี
เสด็จออกไปไพรพนา
ประสงศ์ไล่ล่ามฤคา เสด็จเที่ยวมา
จนถึงวิมานแห่งนาง
เห็นเวมานิกเปรตรางซาง ในยามรุ่งสาง
สุดแสนงดงามวิเศษสรรพ
หลงรักนางเปรตโดยพลัน ร่วมรสรักกัน
แสนสุขสำราญบานใจ
ทิวาวารามสดไส ราตรีออกไป
ให้ฝูงสุนัขกัดกิน
ประพฤติดูอยู่เป็นอาจัน บ่มีใครยิน
เหตุด้วยอำนาจอกุศล

พระเจ้าพาราณสีทรงยล	ตริตรองเหตุผล
โยนางหายในราตรี	
พระองค์ส่งสยพุนทวี่	ครั้นคืนหนึ่งที่
เวมานิกแปรตหายไป	
พระองค์สะกดรอยเร็วไว	พบนางแปรตไซรั
กำลังเสวยทุกขเวทนา	
สุนัขกินเนื้อเป็นภักษา	พระองค์ทรงโกรธา
ฆ่าฟันสุนัขขาดสองตอน	
สุนัขกลายเป็นสองตัวรอน	รากฏกิดพิศพอน
กินเนื้อนางแปรตเวทนา	
พระองค์ฟันสองสามครา	สุนัขนั้นหนา
บังเกิดสองเท่าคุณทวี่	
กลายเป็นแปดตัวหมี	แปดเศียรราวี
รุมกัดนางเป็นอาหาร	
นางแปรตสุดแสนทรมาณ	ร้องทูลภูบาล
โปรดช่วยข้าด้วยเถิดรา	
ทรงถ่มเขฬะลงมา	สู่พื้นพสุธา
แล้วเอาบาทาขยี้มัน	
สุนัขจกกลายเป็นพลัน	ทุกขเวทนานั้น
ก็คงจะสลายหายไป	

กาพย์ยานี ๑๑

พระเจ้าพาราณสี	ทำตามทีนางทูลไว้
ถ่มเขฬะทันใด	ลงสู่พื้นพสุธา
แล้วจึงบดขยี้	เขฬะนี้ด้วยบาทา
เกิดสิ่งอัศจรรย์นา	สุนัขหายวับไป
ราชาพานงพาล	สู่วิมานทิพย์วิไล
สู่สมภิรมย์ใน	สุขสำราญบานฤดี
นางเวมานิกแปรต	สิ้นทุกขเวทนานี้
ชีวิตนางสุขี	ด้วยหมดสิ้นอกุศล
ล่วงกาลนานเวลา	พระราชาคิดเหตุผล
นางนี้มีไซ้คน	แต่เป็นแปรตสังเวชใจ
แม้งามดังนางฟ้า	แต่บางคราเบื้อฤทัย
จึงคิดจะหนีไป	นางรู้ใจพระราช

วิงวอนด้วยอ่อนหวาน
โอบกอดองค์ราชา
ละทิ้งนางนั้นไว้
มีอาลัยในนงราม
ตัวอย่างจากนิทาน
ฝ่ายชายผู้สามี
ชักจูงพึงธรรมชาติ
ศีลแปดคุ้มกาย
ยังมีวิมานทอง
แต่กรรมตามมาทัน
ได้พบพระราชา
เป็นสามีหรือไท
หากสตรีมีศีลธรรม
มงคลจักตามมา

นางนงพาลรำไห้หา.
แต่พระทัยไม่อ่อนตาม
เสด็จไปไม่เกรงขาม
กลับนครพาราณสี
หากท่านอ่านตรองจงดี
สงเคราะห์นางภรรยา
สละเนื้อคือศีลห้า
แม้ถึงคราววายชีวัน
สมบัติผองมีครบครัน
เป็นนางเปตพบเภทภัย
ช่วยชีวนางเปตไว้
สงเคราะห์ในภรรยา
รู้บุญกรรมนำพรพา
จำเรี่ยสุขทุกวันคืน

มงคลที่ ๑๔

อนาถา จ กมนุตา (การงานไม่คั่งค้างอากุล)
การงานกระทำไป บมิยุ่งและสับสน (พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๖)
นิทานเรื่องบุรุษเขี้ยวใจมีความเพียร

กาพย์ฉบัง ๑๖

ครั้งโบราณกาลนานมา	ยังมั่นคงรา
พาราณสีมหานคร	
กำเนิดโพธิสัตว์สุนทร	เป็นเศรษฐีบวร
นามกร "จุลกเศรษฐี"	
มีสติปัญญาประเสริฐศรี	รู้ชั่วแลดี
เจตียวฉลาดอาจหาญ	
วันหนึ่งไปกับบริวาร	เพื่อตระเตรียมการ
เข้าเฝ้าพระเจ้าพาราณสี	
ครั้นถึงหนทางจรลี	นัยนาเศรษฐี
ประสบมุสิกนอนตาย	
จึงว่าแก่คนทั้งหลาย	หนูชีวาวาย
ผู้ใดจักนำเอาไป	

จงโปรดให้หญ้า คนละฟ่อนหนา ถ้าได้ทุกคน
 เราจักขอบคุณ เกื้อหนุนสักหน เขาพึงยุบล จึงให้หญ้าไป
 บุรุษกล่าวว่า ดูก่อนสหายข้า เราขอขอบใจ
 ขอร้องอีกครั้ง ข้ายังไม่ได้ ขายหญ้าตราใบ ให้ท่านยับยั้ง
 อย่าเพื่อขายหญ้า รอให้ของข้า ขายก่อนโปรดฟัง
 แล้วหญ้าของท่าน ค่อยขายทีหลัง คนเกี่ยวหญ้าทั้ง- หลายก็พอใจ
 พวกคนเกี่ยวหญ้า ช่วยขนหญ้ามา ถึงหน้าเรือนให้
 ฝ่ายพ่อค้าม้า หานหญ้าไม่ได้ มาพบแหล่งใหญ่ ของบุรุษนั้น
 จึงเข้าซื้อหญ้า สนนราคา ได้มาหนึ่งพัน
 เงินทองพูนเพิ่ม เสริมฐานะมั่น หากพากเพียรกัน ก็ไม่ยากจน

กาพย์ฉบับ ๑๖

พ่อค้าทางน้ำจรดล	พบบุรุษอีกหน
บอกด้วยมธุรสวาจา	จอดอยู่หน้าท่า
พ่อค้าสำเภาเขามา	มีของหลากหลาย
ทั้งมีสินค้ามากมาย	จึงจ้างรถา
เราไม่อย่ากลสาธยาย	ลงสู่สถาน
ท่านจงไปดูเถิดรา	แหวนนิ้วก้อยชาย
บุรุษได้ฟังปรีดา	ในพาราณสี
จ้างคนเป็นยศบริวาร	ออกทรัพย์เหลือเฟือ
แล้วรีบทำคมนาการ	ได้หนึ่งแสนนั้น
สำเภาเอารุระค้าขาย	กำไรมากเหลือ
ต้องวางมัดจำมากมาย	รู้สึกซาบซึ้ง
ได้เงินมัดจำทันที	
ไปหาพ่อค้าชั้นดี	
หนึ่งร้อยคอยให้ช่วยเหลือ	
พ่อค้าทั้งร้อยจุนเจือ	
ให้คนละพันละพัน	
รวมแล้วสำเร็จเสร็จสรรพ	
เอาทรัพย์ซื้อของในเรือ	
ซื้อหมดทั้งลำอะเคื้อ	
นับได้สองแสนตำลึง	
บุรุษใจงามคำนึง	
จึงนำความบอกพ่อค้า	

นายพาดิชนิวัฒน์ปริดา
แก่บุรุษนั้นทันที

ยกทรัพย์ให้มา

ภาพยานี ๑๑

บุรุษหนุ่มนี้กว่า
เพราะคำของเศรษฐี
คิดแล้วจึงแบ่งทรัพย์
ให้แก่เศรษฐีเฒ่า
ชายหนุ่มได้สองไพ
บุรุษสาธยาย
จุลกเศรษฐี
ชายนี้มีพลัง
จะเป็นคนรับใช้
สมควรต้องหาบหาม
สมควรจะยกย่อง
จึงแต่งการวิวาห์
ทำงานด้านการค้า
เพิ่มพูนทรัพย์มากมี
ครั้นกาลไม่นานมา
ก่อนสิ้นลมหายใจ
แก่บุตรรักทั้งสอง
ครั้นถึงชีพวายปราณ
ร่ำรวยทรัพย์ศฤงคาร
เป็นใหญ่ในธานี
ความเพียรในการทำงาน
ไม่ดั่งค้างอาภูล
ย่อมถึงซึ่งความสุข
ด้วยใจที่ไฝปอง

ทรัพย์ได้มามากปานนี้
เป็นผู้มีคุณต่อเรา
แสนหนึ่งนับได้นำเอา
แล้วเล่าความตามคำขาย
จนทรัพย์ใหญ่มามากมาย
เรื่องทั้งหลายให้ท่านฟัง
สุดยินดีด้วยสมหวัง
ทั้งความเพียรพยายาม
หาควรไม่ใช่คนทราวม
ตามสติและปัญญา
เป็นคู่ครองของธิดา
กับธิดาของเศรษฐี
ช่วยพ่อตาสุดชีวิต
ยิ่งเป็นที่พึ่งพอใจ
เศรษฐีชราล้มเจ็บไข้
มอบทรัพย์ให้มหาศาล
เป็นคู่ครองมาเนิ่นนาน
บุตรเขยกลายเป็นเศรษฐี
มากประมาณในพาราณสี
คนทั้งหลายได้เกิดพูน
หมั่นทำการเจ็ดจำรัส
จักเพิ่มพูนทรัพย์เงินทอง
นิราศทุกขภัยทั้งผอง
วิริยะชำนะแล

วังหน้า...

ที่มาแห่งเพลงประสานเสียง

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
เสด็จเกลี้ยกล่อมราชสมบัติ
เมื่อพระชนมายุเพียง ๑๕ พรรษา

กรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ
พระราชโอรสพระองค์ใหญ่ในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว
วังหน้าในรัชกาลที่ ๕

ใหญ่ นายน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระปิยมหาราช ได้เสด็จ เกลี้ยกล่อมราชสมบัติสืบสันตติวงศ์เป็นพระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ ๕ ในเดือนตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๑๑ แต่เนื่องจากยังทรงพระเยาว์ พระชนมายุเพียง ๑๕ พรรษา ที่ประชุมพระบรมวงศ์และขุนนางผู้ใหญ่ โดย..สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์เป็นประธาน เห็นชอบให้ตั้ง **กรมหมื่นวิไชยชาญ** พระราชโอรสพระองค์ใหญ่ในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ ขึ้นเป็น **กรมพระราชวังบวรสถานมงคล** จึงทรงเป็นวังหน้าพระองค์เดียวที่พระเจ้าแผ่นดินมิได้ทรงตั้ง ทรงพระนามเฉพาะพระองค์ว่า **กรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ** วังหน้าในรัชกาลที่ ๕ และดำรงพระอิสริยยศอยู่เพียง ๑๗ ปีก็ทิวงคต

ในปีพุทธศักราช ๒๔๑๐ มีชายหนุ่มสัญชาติอเมริกัน ชื่อชาติเยอรมัน ได้เดินทางมาท่องเที่ยวในกรุงสยาม ชายหนุ่มคนนั้นเคยเป็นครูตรวจทหารอเมริกันมาก่อน หลังจากที่ได้เข้ามาอยู่ในกรุงสยามชั่วระยะหนึ่ง ต่อมาก็ได้รับการทาบทามจากกงสุลอเมริกันคือ **หมอจันดเล (S.Chandler)** โดยพระกระแสรับสั่งจากกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ ให้เข้าไปรับราชการเป็นครูตรวจในสำนักกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ(วังหน้า)

ครั้งต่อมาชายหนุ่มเชื้อชาติเยอรมันสัญชาติอเมริกัน ก็ได้สมรสกับนางสาวทองอยู่ เชื้อชาติรามัญ บังคับสยาม จนกระทั่งมีบุตรชายด้วยกันถึง ๓ คนคือ

๑. นายปอล ไฟต์ (Paul Feit)
๒. นายเลโอ ไฟต์ (Leo Feit)
๓. นายปีเตอร์ ไฟต์ (Peter Feit)

สำหรับบุตรชายคนที่ ๓ ได้เปลี่ยนชื่อเป็น **ปิติ** และได้รับพระราชทานนามสกุลจาก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ว่า **วาทะกร** และบรรดาศักดิ์เริ่มจาก ขุนเจนดุริยางค์ หลวงเจนดุริยางค์ พระเจนดุริยางค์ และศาสตราจารย์ พระเจนดุริยางค์ ตามลำดับ

บ้านของท่านครู **จาคอบ ไฟต์ (Jacob Feit)** เป็นเรือนแพลอยอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา แถวปากคลองหลอดท่านทิศเหนือท่าช้างวังหน้า เป็นบริเวณใต้สะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้าในปัจจุบันนี้

เมื่อบุตรชายของท่านทั้งสามยังอยู่ในเยาว์วัย ท่านครูจาคอบ ไฟต์ ท่านได้พำสั่งสอนวิชาการดนตรีสากล ทั้งภาคทฤษฎีและทั้งภาคปฏิบัติเครื่องดนตรีอย่างเข้มงวดแก่บุตรชายทั้ง ๓ ของท่าน โดยท่านกำหนดให้

๑. นายปอล ไฟต์ เล่นไวโอลิน (Violin)
๒. นายเลโอ ไฟต์ เล่นไวโอลิน (Violin)

ส่วนบุตรชายคนสุดท้ายท่อนั้นมีรูปร่างใหญ่โต เห็นสมควรจะให้ไปเล่น วิโอลา (Viola) ครั้งต่อมาเมื่อบุตรชายคนสุดท้ายโตใหญ่ขึ้นมาอีก ท่านจึงได้เปลี่ยนให้ไปเล่น วิโอลอนเชลโล (Violoncello) หรือที่นิยมเรียกกันย่อๆว่า “ซอลโล” เมื่อเวลาผ่านไปนานจากการฝึกสอนแก่บุตรชายทั้ง ๓ ของท่านมีความเข้าใจในทฤษฎีโน้ตจนชำนาญแล้ว ท่านจึงได้ส่งบทเพลงต่างประเทศเป็นเพลงบรรเลงประเภท **สตริงค์ ทรีโอ (String Trio)** มาให้บุตรชายทั้ง ๓ ร่วมบรรเลงอย่างมากมาย

เมื่อบุตรชายของท่านบรรเลงร่วมกันจนเกิดความชำนาญแล้ว ท่านจึงพาวงดนตรีบุตรชายของท่าน

ไปบรรเลงตามบ้านเพื่อนฝูงของท่าน ในเทศกาลตรุษฝรั่งเป็นประจำ จนมีชื่อเสียงเลื่องลือไปทั่วกรุงเทพฯ และในเวลาต่อมาท่านก็ได้ส่งบุตรชายทั้ง ๓ เข้าศึกษาที่โรงเรียนอัสสัมชัญตำบลบางรัก จนจบมัธยมปีที่ ๘ แผนกภาษาฝรั่งเศส

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ (ในระหว่างปี ๒๔๑๑-๒๔๕๓) ตลอดระยะเวลา ๔๒ ปีที่พระองค์เสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัตินั้น พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอันเป็นคุณประโยชน์อย่างใหญ่หลวงให้ประเทศชาติเป็นเอกประการ โดยเฉพาะในรัชสมัยของพระองค์นั้นเป็นเวลาที่ยุทธธรรมสมัยใหม่ได้หลั่งไหลเข้ามาสู่ชาติไทยอย่างมากมาย จนกลายเป็นพื้นฐานให้ชาติไทยเจริญก้าวหน้าตลอดมาจนถึงปัจจุบันนี้

ด้วยพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ของพระองค์ที่ทรงมีต่อประเทศไทย ปวงชนชาวไทยจึงร่วมใจกันถวายพระนามาภิไธยแด่พระองค์ท่านว่า **สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง หรือ สมเด็จพระปิยะ-**

ศาสตราจารย์ พระเจนดุริยางค์

มหाराช และการฝึกหัดทหารแบบฝรั่งตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ มาในรัชสมัยของพระองค์ท่านก็ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้มีการปรับปรุงจนมีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นกว่าเดิมมากมาย

ส่วนในเรื่อง **ดนตรีฝรั่ง** นั้น สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานการส่งเสริมอย่างเต็มที่เช่นกัน จนประเทศได้มีเพลงสำคัญขึ้นเป็น **เพลงแรกในประวัติศาสตร์** เป็นที่แสดงถึงเอกลักษณ์ในความเป็นเอกราชของชาติไทยอย่างที่ยานาประเทศเพื่อนบ้านในละแวกนี้ ในระยะนั้นไม่อาจจะมิขึ้นเพื่อเป็นเกียรติแก่ชาติภูมิของตนเองได้อย่างชาติไทย เพราะประเทศเพื่อนบ้านเหล่านี้ได้พากันตกเป็นอาณานิคมของชาติมหาอำนาจตะวันตกไปจนหมดสิ้น เพลงสำคัญของชาติไทยบทนี้ก็คือ **เพลงสรรเสริญพระบารมี**

ในราวพุทธศักราช ๒๔๑๓ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้เสด็จประพาสเมืองชวา ครั้นนั้นประทับอยู่ที่เมืองสิงคโปร์ ทางอังกฤษได้ใช้เพลง **ก๊อดเซฟเดอะควีนส์** รับเสด็จ เพราะว่าเมืองไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ได้มีครูตรวจคนแรกเป็นนายทหารอังกฤษประจำอยู่ที่ประเทศอินเดียชื่อ **ร้อยเอกอิมเพย์ (Impay)** มาเป็นครูหัดทหารแบบฝรั่ง และฝึกหัดให้ทหารป่าแตรฝรั่งสำหรับนำทหารเดิน เมื่อตั้งแถวค่านับก็จะเป่าแต่เพลงก๊อดเซฟเดอะควีนส์ตามแบบอังกฤษจึงไม่เห็นแปลกอะไรที่ทางเมืองไทยสมัยนั้นก็ยังใช้เพลงนี้เป็นเพลงค่านับรับเสด็จ

ส่วนทางวังหน้า...อันเป็นส่วนราชการของสมเด็จพระมหาอุปราช อันมีพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นองค์ประมุข ก็มีนายทหารอังกฤษอีกคนหนึ่งคือ **ร้อยเอก น็อกซ์ (Knox)** มาเป็นครูฝึกสอนทหารแบบฝรั่งทางวังหน้าเช่นเดียวกัน นายทหารอังกฤษ

ทั้ง ๒ นายนี้ เคยประจำอยู่ในกองทัพอังกฤษ ณ ประเทศอินเดีย อันเป็นรัชสมัยที่สมเด็จพระนางเจ้าวิคตอเรีย พระบรมราชินีนาถแห่งอังกฤษครองราชย์ และทรงมีกองทัพประจำอยู่ในประเทศนั้น

ท่านที่เคารพ...เป็นที่น่าสังเกตว่า ทหารที่ได้ชื่อว่าเป็น **“ทหารเกณฑ์หัดอย่างฝรั่ง”** นั้น ผู้ที่รับการฝึกหัดส่วนมากเป็นชายฉกรรจ์ที่มีเชื้อสายของชาติเพื่อนบ้านของเรานั้นอาทิ ชาวญวน เขมร เขกจามเป็นส่วนมาก คนไทยเรามีได้รวมอยู่ในกลุ่มทหารเกณฑ์หัดอย่างฝรั่งเท่าไรนัก ทั้งนี้เพราะที่เข้ารับการฝึกหัดมักจะนับถือคริสต์ศาสนา หลายคนพูดภาษาอังกฤษและฝรั่งเศสได้ มีพื้นเพเดิมที่ใกล้ชิดกับฝรั่งมาก่อน ทหารเกณฑ์ที่หัดอย่างฝรั่งนี้ เมื่อฝึกเดินแถวหรือเมื่อจะเคารพธง ตลอดจนแสดงความเคารพนายทหารผู้ยศใหญ่ ก็มักจะใช้แถวสัญญาณอย่างฝรั่ง ประกอบกับในสมัยรัชกาลที่ ๔ นี้มีเรือรบของชาวต่างชาติเข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศไทยหลายครั้ง ทุกครั้งที่มิเรือรบเข้ามา คนไทยก็จะได้เห็นทหารเรือของชาติเหล่านั้นบรรเลงแถววงเป็นประจำ ความสนใจที่จะจัดให้มีกองแถววงสำหรับทหารไทยอย่างฝรั่งก็เริ่มปรากฏขึ้นทีละน้อย จนได้มีทหารป่าแตรนำขบวนเสด็จคือ **กรมทหารหน้า** เกิดขึ้นเป็นครั้งแรก

เรื่องนี้ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงบันทึกไว้ใน **สาส์นสมเด็จพระ** ลงวันที่ ๔ กันยายน ๒๔๔๔ ว่า **“แถววงนี้มีขึ้นในเมืองไทยสมัยรัชกาลที่ ๔ ครูคนแรกเป็นอังกฤษชื่อไรนั้น หม่อมฉันลืมไปเสียแล้ว ป่าแตรฝรั่งสำหรับนำทหารเดิน...”**

เนื่องจากสมัยนั้นเมืองไทยเรายังไม่มีเพลงสำหรับบรรเลงค่านับประกอบพระเกียรติยศ เมื่อทหารอังกฤษมาสอนคนไทยให้ป่าแตร เขาจึงต่อเพลงสรรเสริญพระบารมีอังกฤษคือ **เพลง God Save The Queen** เป็นเพลงถวายพระเกียรติยศ โดยการบรรเลง ๒ เที้ยวสำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และบรรเลงเที้ยวเดียวสำหรับสมเด็จพระมหาอุปราชเมือง

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ

ไทยจึงใช้เพลงดังกล่าวนี้เรื่อยมา จนเกิดความเคยชิน จวบจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ซึ่งเสด็จขึ้นครองราชในพุทธศักราช ๒๔๑๑

คนไทยของเราในสมัยนั้น...เป็นผู้ที่มีนิสัยรักการดนตรีและเสียงเพลง ดังมีหลักฐานปรากฏว่า กองทหารแถวที่ฝึกหัดอย่างฝรั่งนั้น นอกจากจะบรรเลงเพลงเดินของฝรั่งได้เป็นบางเพลงแล้ว ยังมีความสามารถเป่าแตรเป็นทำนองเพลงไทยได้อีกด้วย ทั้งนี้เป็นการเป่าขึ้นเองตามที่หูได้ยินมาอย่างไรก็เป่าตามกันไปพอให้เป็นและควบคุมกันเองจนเป็นวงขึ้น ดังนั้นจึงปรากฏว่า ทหารบกมีแตรวงที่บรรเลงเพลงไทยมาก่อนทหารกองอื่นๆ ในยุคนั้น

ในเดือนมีนาคม พุทธศักราช ๒๔๑๓ ขณะนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระชนมายุได้ ๑๕ พรรษา ครองราชย์มาได้ ๒ ปี ยังมีได้มีพระราชพิธีบรมราชาภิเษกอย่างเป็นทางการ เพราะยังไม่ทรง

บรรลุนิติภาวะ (ทรงพระราชสมภพวันที่ ๒๐ กันยายน พุทธศักราช ๒๓๙๖) ได้เสด็จพระราชดำเนินทางชลมารคประพาสเกาะสิงคโปร์ซึ่งอยู่ในอารักขาของอังกฤษ แล้วเลยต่อไปยังเมืองปัตตาเวีย (ปัจจุบันคือเมืองจาร์การ์ต) ประเทศชวา (ปัจจุบันคือประเทศอินโดนีเซีย) ซึ่งขณะนั้นอยู่ในอาณัติของฮอลันดา

ครั้งแรกเมื่อเสด็จพระราชดำเนินถึงเกาะสิงคโปร์นั้น กองทหารเกียรติยศของอังกฤษ ก็บรรเลงเพลงก๊อดเซฟเดอะควีนส์รับเสด็จตามแบบอังกฤษ จึงไม่เห็นแปลกอะไรเพราะว่าทางเมืองไทยสมัยนั้นก็ยังใช้เพลงก๊อดเซฟเดอะควีนส์นี้เป็นเพลงค่านับรับเสด็จจนเคยชินมานานแล้ว

ต่อมาครั้งเสด็จถึงเมืองปัตตาเวีย กองทหารเกียรติยศของฮอลันดา ได้มาขอเพลงค่านับของเมืองไทยเพื่อที่จะใช้บรรเลงรับเสด็จ ตอนนี้อง...ที่คนไทยเราเริ่มรู้สึกถึงความสำคัญของเพลง “ค่านับ” อันได้แก่ “เพลงสรรเสริญพระบารมี” อันเป็นเพลงที่แสดงถึงความ เป็น “เอกราชและชาติภูมิของไทยเราโดยแท้” เหตุการณ์ในครั้งนั้นทำให้ไทยเราต้องคิดจัด “แตรวงทหาร” ขึ้นมา รวมทั้งหาเพลงสรรเสริญพระบารมีเป็นของชาติไทยเราเอง

ในพุทธศักราช ๒๔๑๔ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เสด็จกลับจากประพาสเมืองนอกแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เรียกผู้ชำนาญทางดนตรีไทยมาปรึกษาเพื่อหาเพลงไทยที่ควรจะนำมาใช้เป็นเพลงค่านับรับเสด็จเหมือนอย่าง เพลงก๊อดเซฟเดอะควีนส์ ของอังกฤษ

บรรดาครูดนตรีไทยที่เข้าเฝ้าถวายคำปรึกษาในครั้งนั้นมีครูลำคัญ ๓ ท่านที่เข้าเฝ้าคือ

๑. ครูมรรณู ครูมโหรีหลวง
๒. ครูพระประดิษฐไพเราะ (ครูมีแขก)
๓. ครูพระเสนาะดุริยางค์ (ขุนเณร)

บรรดาครูดนตรีไทยได้กราบบังคมทูลเสนอ

“เพลงสรรเสริญพระบารมี” เป็นมูลเหตุเพลงเก่า ซึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ ที่ทรงตั้งชื่อไว้แต่เดิม

ครั้นต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ **มิสเตอร์ฮิวสเซน** หรือ **เฮวดเซน** หรือ **ฮุสเซน** (เรื่องชื่อของครูท่านนี้ ท่านอาจารย์มนตรี ตราโมท ท่านเรียกชื่อครูท่านนี้ว่า ครูฮูเซน) ชื่อทั้งหมดที่ผมเสนอมาทั้งหมดนี้คือ บุคคลคนเดียวกัน ซึ่งเป็นครูเตรียมทหารมหาดเล็ก รักษาพระองค์อยู่ในขณะนั้น ได้นำทำนองเพลงฝรั่งเพลงหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงโปรดมาเป็นหลัก ให้มิสเตอร์เฮวดเซนไปปรับปรุงขึ้นใหม่ ผสมด้วยเพลงแตงรังซึ่กับทำนองเพลงไทยโบราณที่ “มิสเตอร์เดอ ลาตูแบร์” ที่ได้บันทึกไว้เป็นโน้ตในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (เรื่องนี้...ตามทีบราเธอร์รี่แลร์พยายามที่จะสืบสาวความหลังไปถึง ท่านลิลีสมาัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ นั้น ก็คงจะเป็นเรื่องที่ไกลจากเหตุการณ์ไปสักหน่อย แต่ก็ยังดีกว่าผู้ที่ได้ฟังแต่เขาแล้วไม่รู้จักใช้ความคิดเห็นของตนเอง) นำมารวมกันเข้าแล้วปรับปรุงประดิษฐ์เป็นทำนองขึ้นใหม่จนเป็น **เพลงสรรเสริญพระบารมี** ให้เป็นเพลงสำหรับแตงรวงบรรเลง และใช้บรรเลงเป็นเพลงค่านับ และรับเสด็จเหมือนอย่างเพลง ก๊อดเซฟเดอะควีนส์

วิธีการบรรเลง เพลงสรรเสริญพระบารมี ถวายค่านับหรือรับเสด็จนั้น มีกฎกำหนดการดังต่อไปนี้คือ

๑. ถ้าเป่าแต่เพียงท่อนเดียว เป็นการรับเสด็จ “สมเด็จพระกรมพระราชวังบวร”

๒. ถ้าเป่าตลอดทั้ง ๒ ท่อน เป็นการรับเสด็จ “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว”

ท่านที่เคารพ...ข้อความต่อไปนี้หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิสกุล ได้ทรงเล่าถึงเรื่องนี้ว่า “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เสด็จขึ้นเสวยราชย์ได้สองปี แล้วเสด็จประพาสเกาะชวา ได้ทรงว่าจ้างครูเตร

หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิสกุล

ชื่อ **ฮอยท์เซน** (Heutsen) ชาวโปรตุเกสมาจากเมืองปัตตาเวียคนหนึ่ง และโปรดฯ ให้ร่วมกันคิดเพลงสรรเสริญไทยขึ้น ฉะนั้นชื่อ Hoodson หรือ Hudson หรือ Heutsen ทั้งสามชื่อที่อ้างมานี้จะสะกดถูกต้องหรือเปล่านั้นก็ไม่แน่ใจ เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความจำของแต่ละบุคคล แต่ทว่าจะให้สันนิษฐานแล้ว ชื่อ Heutsen ซึ่งฟังก็เป็นภาษาคล้ายๆฮอลันดา และหากว่ายิ่งมาจากปัตตาเวียด้วยแล้ว ก็น่าจะเป็นชื่อฮอลันดา เป็นฝรั่งผิวคล้ำเพราะว่า **พันตรีพระยาวาทิตประเทศ** (ม.ร.ว.ชิต เสนีวงศ์ ณ กรุงเทพฯ) เคยเป็นศิษย์ ชมว่ามีความรู้วิชาดนตรีนัก ท่านอยู่เมืองไทยจนตลอดอายุขัย”

ครั้นต่อมา...มีเรือรบอเมริกันชื่อ เรือรบเทนเนสซี มาเจริญสัมพันธไมตรีกับรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จะเป็นปีใดเดือนใดไม่ปรากฏ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงเล่าไว้ใน **สาส์นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว** ลงวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๔ ว่า เรือเทนเนสซีที่เข้ามานี้มีนายพลเรืออเมริกันชื่อ “เรโนลด์” ควบคุมมา ได้ยกแตงรวงจากเรือรบนี้ ขึ้นมาบรรเลงให้คน

ไทยได้ฟังที่กรุงเทพฯ พระยาประภากรวงศ์ (ชาย บุนนาค) ขณะนั้นเป็นผู้บังคับการกรมทหารเรือมาเรียนอยู่ ได้พบปะรู้จักกับครูแตรทหารอเมริกันจากเรือนี้คนหนึ่ง ชื่อ “ฟุสโก” (Fusco) “ขอใบแจ้งชวนให้มารับราชการเป็น ครูแตรทหารเรือแทน “ครูตั้ง” ที่ถึงแก่กรรมนั้น เรื่องของ ครูฟุสโกนี้ นอกจากจะปรากฏในสานส์สมเด็จเจ้าแล้ว หนังสือสารบาญญัติกรมไปรษณีย์โทรเลข ซึ่งพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๖ ก็ได้อ้างเด่นชัดเช่นกันว่า เป็นกัปตันและ มารับหน้าที่เป็นนายแตรทหารมาเรียน (Captain M.Fusco, Band Master Royal Siamese NAVY) แสดง ว่าครูฟุสโกได้เข้ามาอยู่ในเมืองไทยก่อน พ.ศ. ๒๔๒๖ แน่นนอน

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงอธิบาย ต่อไว้ด้วยว่า ครูฟุสโกนี้เดิมเป็นคนอิตาเลียนแล้วโอน สัญชาติเป็นอเมริกัน และมาเป็นทหารเรืออเมริกัน แล้ว จึงมาอยู่เมืองไทย เข้าใจว่าอยู่เมืองไทยระหว่าง ๒๔๒๑-๒๔๔๕ จึงลาออกไป ตลอดเวลาได้เป็นครูแตรทหารเรือ ดังนั้น...ทหารเรือจึงได้ชื่อว่า “เล่นเพลงฝรั่งเก่ง” และสิ่ง ที่สำคัญที่ “เรือเอกครูฟุสโก” ได้ปฏิบัติราชการที่กรม ทหารเรือแล้ว ครูฟุสโกจึงได้นำบทเพลงสรรเสริญพระ บารมีมาแยกเสียงประสานให้แก่แตรวงทหารเรือบรรเลง เป็นครั้งแรก

ความก้าวหน้าในเรื่องการบรรเลงแตรวงใน ระยะนี้ สานส์สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ บันทึกไว้เป็นที่แน่ชัดว่า

“เรื่องของเพลงสรรเสริญพระบารมีนี้ ได้มีเจ้านายหลายพระองค์ได้ทรงวินิจฉัยว่า ทางทหารเรือได้ทำ เพลงสรรเสริญพระบารมีมาก่อน เช่น เรือเอกครูฟุสโก ได้แต่งทาง “แตรตอด” ให้ทหารเรือเป่ามาก่อน แล้ว ต่อมา พันตรีพระยาวาติตประเทศ (ม.ร.ว.ชิต เสนีวงศ์ ณ กรุงเทพฯ) จึงได้แต่งทางตลอดให้ทหารบกเป่าทีหลัง จะทราบได้ว่า ทหารบกกับทหารเรือนี้ เมื่อเป่าเพลง สรรเสริญพระบารมีแล้ว เสียงแตรตลอดจะไม่เหมือนกัน” และยังมีอีกเรื่องหนึ่งที่น่าจะนำมากล่าวไว้ ณ

ที่นี่ เพราะยังมีผู้ที่เข้าใจผิดคิดว่า “ครูสุเชน (ร้อยเอก เฮวุดเชน)” เป็นผู้ปรับปรุงเสียงแตรตอด เพลงสรรเสริญ พระบารมี แต่ความจริงแล้วไม่ใช่ ผู้ปรับปรุงเสียงแตร ตอดที่ให้ทหารบกเป่ากันอยู่จนบัดนี้ คือ พันตรีพระยาวาติต ประเทศ (ม.ร.ว.ชิต เสนีวงศ์ ณ กรุงเทพฯ)

ในเวลาต่อมาภายหลัง จนกระทั่งเพลง สรรเสริญพระบารมี ได้มีบทร้องขึ้นแล้ว **มิสเตอร์ จาค็อบ ไฟต์** ซึ่งเป็นครูแตรวงของ **สมเด็จพระราชวังบวรวิไชยชาญ (วังหน้า)** ครั้นต่อมาเมื่อ สมเด็จพระราชวังบวรวิไชยชาญ ทรงดำรงตำแหน่ง สมเด็จพระมหาอุปราช คือวังหน้า เสด็จทิวงคต ในพุทธ ศักราช ๒๔๒๘ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้ย้าย **มิสเตอร์ จาค็อบ ไฟต์** ไปสังกัดอยู่กรมทหารมหาดเล็กรักษา พระองค์ จนกระทั่งได้รับพระราชทานยศเป็น **ร้อยเอก จาค็อบ ไฟต์** ท่านผู้นี้เป็นผู้ที่จัดทำแบบร้องเพลง สรรเสริญพระบารมี เป็นเสียงประสาน ๔ แนวขึ้น เป็นครั้งแรกในกรุงสยาม

ท่านที่เคารพ...ผมขออนุญาตออกนอกเรื่องที กำลังเขียนอยู่ในขณะนี้ ตั้งแต่เริ่มต้นจนมาถึงข้อความ นี้ ผมยังมีได้นำประวัติอันแท้จริงของท่านมาลงไว้ นอก จากจะบอกเพียงเลาๆว่า ตัวท่านนั้นได้มาอยู่ในกรุง สยามของเรา จนกระทั่งได้ทำการสมรสกับหญิงสามัญ บังคับสยามอยู่กินกันจนมีบุตรถึง ๓ คน ดังที่ผมได้เริ่ม ดันไว้แต่ตอนแรก ต่อจากนี้ไปผมขออนุญาตนำประวัติ อันแท้จริงมาเรียนให้ท่านทราบ เพราะว่าท่านเป็นบุคคล สำคัญที่ทำให้เมืองไทยมีการ ขับร้องประสานเสียง แบบ ๔ แนวขึ้นมาเป็นครั้งแรกของคนไทย

ร้อยเอก จาค็อบ ไฟต์ (Jacob Feit) เป็น ชาวอเมริกัน เชื้อชาติเยอรมัน ท่านเกิดเมื่อวันที่ ๔ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๓๘๗ (ค.ศ. ๑๘๔๔) ที่เมือง Trier (Treves) ในประเทศเยอรมัน ภายหลังสำเร็จการศึกษาเมื่ออายุได้ประมาณ ๑๙ ปี

ครอบครัวได้อพยพจากประเทศเยอรมันไปตั้งภูมิลำเนาอยู่ในสหรัฐอเมริกา และในคราวสงครามกลางเมืองที่สหรัฐอเมริกา (Civil War 1860-1864) สมัยที่ Abraham Lincoln เป็นประธานาธิบดี ก็ได้เข้ารับราชการทหารฝ่ายเหนือในกองทัพสหรัฐอเมริกาผ่านศึกกลางเมืองด้วย

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

ในราวพุทธศักราช ๒๔๑๐ (ค.ศ. ๑๘๖๗) เมื่อสิ้นสงครามแล้วท่านได้เข้ามายังประเทศสยาม ในฐานะนักท่องเที่ยวคนหนึ่งตามวิสัยชายหนุ่ม เมื่อได้มาพักอยู่ในกรุงเทพฯ ช่วงเวลาหนึ่งแล้วท่านก็ได้รับการเชื้อเชิญจากกงสุลอเมริกา (หมอบันดัล - S.Chandler) โดยกระแสน้ำลึงให้เข้ารับราชการ เป็นครูตรวจในพระราชสำนักของสมเด็จพระปิ่นทูล “สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี” (วังหน้า) เมื่อสิ้นสมัยดังกล่าวแล้ว ได้ถูกย้ายมาประจำเป็นครูตรวจทหารบกในรัชกาลที่ ๕ ตลอดมาจนถึงวันที่ท่านถึงแก่มรณกรรมลง คือเมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๕๒ (ค.ศ. ๑๙๐๙) รวมอายุได้ ๖๕ ปี ซึ่งในเวลา นั้น “สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า” ทรงดำรงตำแหน่งเป็น “ผู้บัญชาการกองทัพบก”

บทร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีบทแรก นั้น เป็นพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงเป็นศิลปินเอกอย่างยากที่จะหาตัวจับมิได้ในประเทศไทย ได้มีท่านผู้รู้ได้กล่าวไว้ว่า บทเพลงสรรเสริญพระบารมีบทแรกนั้นได้เคยใช้บรรเลงขับร้องเนื่องในงานพระราชพิธีลงสรง สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ มา

ก่อน แต่ก็ยังมีได้บังคับแน่นอนว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ภายหลังจากสมเด็จพระเจ้าฟ้าศิลปินพระองค์นี้ จึงได้นำบทร้องอีกบทหนึ่ง สำหรับไว้ให้พวกดนตรีทหารขับร้อง และให้พวกแถวทหารบก ทหารเรือ บรรเลงเฉพาะทำนองเมื่อเวลาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกหรือเสด็จขึ้นเท่านั้น ดังบทร้องต่อไปนี้

ข้าวงูพทุธเจ้า	เหล่าวิริยพล
พลาสบสมัย	กาละปิตกมล
ร่วมนรจำเรียงพรรค	สรรดุริยพล
สฤษดิมนทล	ทำสตุติแด่นฤบาล
ผลพระคุณะรักษา	พลนิกายะศุขสานต์
ขอบันดาล	พระประสงคไค
จงสฤษดิ์ดัง	หวังวรหฤทัย
ดุจถวายชัย	ฉะนี้...

กาลเวลาต่อมา... ครั้นถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งรับพระราชภาระจากสมเด็จพระบรมชนกนาถในพุทธศักราช ๒๔๖๓ พระองค์จึงทรงแก้ไขถ้อยคำในบทเพลงสรรเสริญพระบารมี ฉบับที่ใช้ร้องตามโรงเรียน โดยทรงเปลี่ยนถ้อยคำในวรรคต้นๆ เสีย ๕ วรรค และทรงเปลี่ยนถ้อยคำสำหรับวรรคปลายๆ ๒ ๓ คำ และให้เลิกใช้คำ “ฉะนี้” อันเป็นคำลงท้าย ซึ่งทำให้เกิดการสรวลเสเฮฮา แล้วเปลี่ยนด้วยคำว่า “ไชโย” ซึ่งเป็นคำใหม่อีกคำหนึ่ง เพื่อให้ประชาชนทุกหมู่เหล่าทุกหนทุกแห่ง ทุกรูปทุกวัยสามารถจะร่วมกันเปล่งเสียงสามัคคีออกมา เป็นการสดุดีพระราชาผู้เป็นธงชัยของ รัฐได้อย่างเต็มปากเต็มคอ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้า

โปรดกระหม่อมให้ร้องโดยทั่วไป ดังที่เราใช้ร้องกันอยู่ในปัจจุบัน

ข้าवरพุทธเจ้า	เอามะโนและศิระกราน
นพพระภูมิบาล	บุญญะดิเรก
เอกบรมจักริน	พระสยามมินทร์
พระยศยิ่งยง	เย็นศิระเพราะพระบริบาล
ผลพระคุณ ๘ รักษา	ปวงประชาเป็นสุขสานดี
ขอบันดาล ๘	ประสงคใด จงสฤษดิ์ดัง
ห้วงวรฤทัย	ดุจถวายชัย ชโย..

ท่านที่เคารพ...เป็นอันว่าผมได้ใช้ความมานะและความพยายามด้วยมันสมองที่ด้อยปัญญา เขียนบรรยายถึงประวัติ เพลงสำคัญที่สุดในพิธีการของไทยเรา เพลงนี้ประดุจเสมือนเป็น “เพลงเทพนิมิต” ซึ่งคนไทยสมัยโบราณเชื่อว่า พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์เปรียบประดุจสมมุติเทพ

บทเพลงสรรเสริญพระบารมีที่ผมได้กล่าวถึงความสำคัญไว้ตั้งแต่ต้นแล้วว่าเป็นเพลงสำคัญ “ประจำองค์พระเจ้าแผ่นดิน” มีความศักดิ์สิทธิ์เพียงใด ของพี่น้องชาวไทยทั้งชาติ ทุกคนคงจะทราบความหมายของเพลงนี้ไปจนจบชั่วชีวิต ของความเป็นข้าใต้เบื้องฝ่าละอองธุลีพระบาท

ท่านที่เคารพ...ต้องขอออกนอกเรื่องอีกสักครั้งเถิดครับ ผมคิดว่าป่านนี้คงจะต้องมีท่านหนึ่งท่านใด กำลังคิดอคติต่อผมเป็นแน่ สาเหตุครับ ก็เรื่องที่ผมเขียนให้ท่านอ่านอยู่ในขณะนี้ยังงั้น อย่างน้อยท่านคงจะว่าเป็นคน “มูสา” อ่านไปจนจะจบเรื่องอยู่แล้ว ยังไม่ปรากฏตามหัวข้อที่ผมตั้งชื่อไว้ซะใ้ว่า “วังหน้า...ที่มาแห่งเพลงประสานเสียง” นี่ก็ทนอ่านมาจนจะจบอยู่แล้ว ยังมองไม่เห็นเค้าโครงเรื่องเลย มีแต่ประวัติ “เพลงสรรเสริญพระบารมี” เท่านั้น

นี่แหละครับ...คือบทสำคัญที่สุดของเรื่องนี้ ถ้าไม่มีทำนองของเพลงสรรเสริญพระบารมี กับบทร้องทั้ง ๒ สิ่งนี้ แล้วจะเอาอะไรไปทำการเรียบเรียง

เสียงประสานเล่าครับ ฉะนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำ “ทำนองและบทร้อง” มาแล้วจึงจะลงมือเรียบเรียงเสียงประสาน (Aranger) นี่คือวิธีการของทฤษฎีแห่งดนตรี เพราะฉะนั้นเรื่องราวทั้งหมดจึงต้องเป็นไปตามขั้นตอน จู่ๆจะให้เขียนไปเลยว่าต่อจากนี้เป็น “แยกเสียงประสาน ๔ แนว” หรืออย่างสมัยใหม่นี้เขาว่า “การเรียบเรียงเสียงประสาน ๔ แนว” แต่ผมว่าคำที่ท่านครูสมัยเก่าเขาเรียกกันมันน่าจะตรงความจริงกว่า

การที่ผมอดเอื้อนยังกับเพลงมอญอ้อยอิงของคุณครูเฉลิม บัวทั่ง ก็เพราะว่าต้องค้นหาหลักฐานเพื่อนำมาประกอบการเขียน ประเดี๋ยวจะหาว่าผมเขียนบทความแบบยกเมฆ ทั้งนี้ไม่ใช่อะไรหรอกครับ กับท่านที่รู้จริงท่านจะประณามผมได้ว่า “โง่...แล้วยังมาเขียนหนังสือ” ขอประทานโทษ...ผมชักจะออกนอกเรื่องไปชะนาน ขอย้อนกลับเข้าเรื่องตามเดิมนะครับ

การขับร้องแบบประสานเสียงนี้ ขณะนี้เป็นที่นิยมชมชอบกันยิ่งนัก เพราะเห็นว่าเป็นของใหม่ไม่ว่าที่ไหนๆ ต่างก็นำมาร้องกันเกร่อ การขับร้องกันเป็นกลุ่มเป็นหมู่ที่คนไทยเราเรียกการขับร้องแบบนี้ว่า “คอรัส” คำนี้ฟังดูแล้วชื่อของมันก็พิลึก ความจริงการร้องเพลงแบบ “คอรัส” นี้ ฝรั่งเศสใช้เป็นการสวดในโบสถ์ ฉะนั้นพวกเด็กๆ ของเขาจึงชำนาญในการขับร้องประสานเสียงมาตั้งแต่เป็นเด็ก

ขณะนี้ตามสถาบันการศึกษาต่างๆ ก็จะนำมาร้องประกวดแข่งขันกันอย่างเอาเป็นเอาตาย โดยลืมนึกไปว่าเมืองไทยเรานี้ล้าหลังเหลือเกิน คิดว่าการขับร้องประสานเสียงแบบนี้ ฝรั่งเศสเพิ่งจะนำเข้ามา โดยไม่ศึกษาเลยว่า ประเทศสยามนามประเทืองว่าเมืองทองของเรานั้น เริ่มมีการขับร้องแบบประสานเสียงนี้มาเกินกว่ากึ่งศตวรรษแล้ว ความข้อนี้ผมมีอาจนำมาพูดขึ้นเองนะครับ ซึ่งผมพอจะมีหลักฐานหลายอย่างที่บ่งบอกถึงความเป็นมาและเป็นไปของที่มาในการขับร้องประสานเสียง

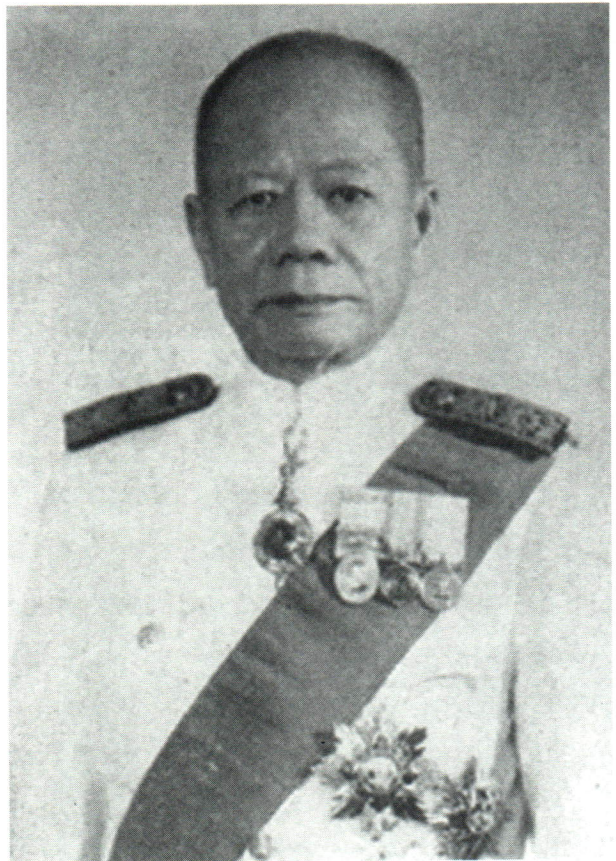
ท่านที่เคารพ...นับว่าผมเป็นคนโชคดียุๆ ก็ได้หนังสือมาเล่มหนึ่ง เป็นหนังสือพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ “ม.จ.หญิงพัฒนายุ ดิสกุล” ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส วันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๗ ที่ปกหนังสือพิมพ์ว่า บทแผ่นเสียง ของ ราชบัณฑิตยสภา ชุดที่ ๑ ข้อความนี้แหละครับที่จะนำมาอ้างอิงได้ ผมขออนุญาตนำนิพนธ์ของ ม.จ.หญิง พูนพิศมัย ดิสกุล ได้ทรงเล่าไว้ว่า

“เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ ด็อกเตอร์ อา.แอสมิส (Dr. R. Asmis) อัครราชทูตเยอรมัน ได้ทูลเสด็จพ่อ (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร) ว่าดนตรีไทยนั้นไพเราะอย่างยิ่ง แต่น่าเสียดายที่จะอยู่ได้เฉพาะชั่วชีวิตของผู้เชี่ยวชาญคนหนึ่งๆ เท่านั้น ฉะนั้นน่าจะคิดทำโน้ตเพลงและใส่แผ่นเสียงไว้ให้อยู่ได้มั่นคง แม้จะมีผู้เกิดมาเป็นนักดนตรีพิเศษใหม่ ก็ให้ทำต่อๆ ไปให้ได้

เสด็จพ่อทรงเป็นนายกราชบัณฑิตยสภาอยู่ในเวลานั้น ทรงเห็นชอบด้วยข้อเสนอของท่านราชทูต แต่ติดขัดทางค่าใช้จ่ายในการจ้างผู้ทำแผ่นเสียง ด็อกเตอร์แอสมิสจึงทูลรับรองว่าจะลองพูดกับบริษัท “โอเดียน (Odean)” จัดแผ่นเสียงในเยอรมันดู ว่าเขาจะรับทำได้อย่างไร ได้รับตอบว่าจะทำให้เปล่าๆ ขอเพียงให้ได้ประทับตราของราชบัณฑิตยสภารับรองทุกแผ่นเท่านั้น ก็เป็นอันว่าตกลงกันว่าจะเข้ามาทำแผ่นเสียงราชบัณฑิตยสภาใน พ.ศ. ๒๔๗๔

ทางฝ่ายเราก็ตั้งต้นหาตัวผู้ทำงาน ซึ่งจะต้องได้ผู้มีฝีมือชั้นหนึ่งทั้งทางผู้บอกและผู้จดโน้ต อันเป็นปรมาจารย์ชั้นเอกทั้ง ๒ ฝ่าย จึงจะได้ของแท้จริงที่เรียกว่าวิเศษสมควรแก่การทำของราชบัณฑิตยสภา แต่ติดขัดที่ทั้ง ๒ ฝ่าย ไม่เคยร่วมกันมาก่อน เสด็จพ่อจึงทรงตั้งให้ “หญิงเหลือ (ม.จ.หญิงพัฒนายุ ดิสกุล)” เป็นคนกลาง เพราะเธอเป็นผู้รักการดนตรีมาแต่เล็กๆ

หญิงเหลือเริ่มงานตั้งแต่มีพิธีไหว้ครุร่วมกันที่

พระยาอานุมานราชชนก

ท้องพระโรงวังวรดิศ แล้วจึงลงมือซ้อมและจดลงโน้ตอย่างฝรั่งต่อไปทุกวัน เธอเป็นผู้เลือกบทร้องและเพลงร่วมกับอาจารย์ทั้งหลาย เป็นทั้งคอนดักเตอร์ (Conductor) ในเวลาใส่แผ่นเสียง และเป็นแม่บ้านเลี้ยงดูผู้ทำงานด้วยกันตลอดเวลา ใช้เวลาซ้อมกันอยู่ประมาณ ๔-๕ เดือน แล้วฝรั่งผู้ที่จะใส่ลงในจานเสียงซึ่งฝรั่งก็ไปเลือกทำงานได้ในพระที่นั่งอิศเรศราชานุสรณ์หญิงเหลือก็เอาไปควบคุมเองทุกครั้งจนเสร็จเรียบร้อย”

ท่านที่เคารพ...ผมขออนุญาตนำรายพระนามและนามของคณะกรรมการที่ได้ร่วมกันบอกทางเพลงไทยและผู้ที่จดบันทึกเป็นโน้ตสากล ใน พ.ศ. ๒๔๗๓ - ๒๔๗๕ เป็นครั้งแรก และครั้งที่ ๒ ในปี ๒๔๗๕ - ๒๔๘๕ โน้ตทั้งหมดที่ได้ทำการจดบันทึกไว้มีจำนวน ๔๐๐ กว่าเพลง และได้ทำการถ่ายสำเนาโน้ตทั้งหมดเป็น “ไมโครฟิล์ม” ซึ่งนำไปเก็บรักษาไว้ที่ห้องสมุดดนตรีของยู.ซี.แอล.เอ. ณ ประเทศอังกฤษ และอีกสถานที่หนึ่งคือ

ห้องสมุดดนตรี ยูนิเวอร์ซิตี ออฟ แคลิฟอร์เนีย ลอสแอน-
เจลิส ประเทศสหรัฐอเมริกา

ครั้งแรก พ.ศ. ๒๔๗๓ - ๒๔๗๕ ครั้งที่สอง พ.ศ.
๒๔๗๙ - ๒๔๘๕

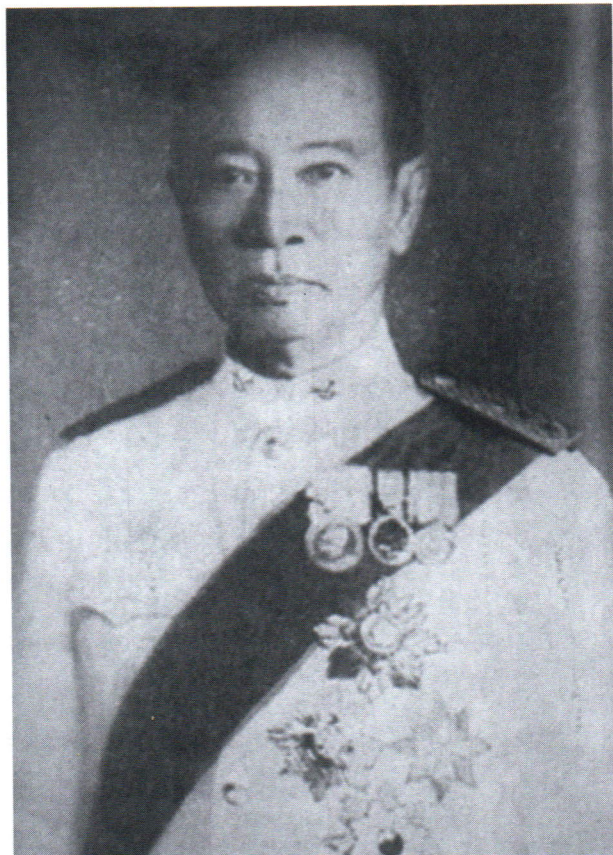
๑. สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระยาตำราจราชานุ-
ภาพ อุปนายก ราชบัณฑิตยสภา พ.ศ. ๒๔๗๕

๒. เจ้าพระยาวรวงษ์พัฒน (ม.ร.ว.เย็น
อิสรเสนาฯ) เสนาบดีกระทรวงวัง เจ้าสังกัดกรมปี
พาทยหลวง พ.ศ. ๒๔๗๕

๓. หม่อมเจ้าหญิง พัฒนายุติศกุล ผู้อำนวยการ
การประชุมผู้ทรงคุณวุฒิครั้งแรก

๔. พระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยะกร)
ผู้อำนวยการจัดไนตสากล กรรมการดนตรีครั้งแรก พ.ศ.
๒๔๗๕

คณะกรรมการตรวจสอบบัญชีเพลงไทยเป็น

พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ

ไนตสากลครั้งที่ ๒ อธิปไตยกรรมศิลปากร พ.ศ. ๒๔๗๗

๕. พันเอกหลวงวิจิตรวาทการ

๖. พระยาอนุমানราชธนะ (พ.ศ. ๒๔๗๕)

๗. หลวงรณสิทธิพิชัย (พ.ศ. ๒๔๙๓)

๘. นายธนิต อยู่โพธิ์ (๒๔๙๙)

กรรมการฝ่ายดนตรีสากล รายชื่อที่ปรากฏ
ในการบันทึกไนต ในไมโครฟิล์ม

๑. พระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยะกร)
ผู้อำนวยการควบคุมในการบันทึกทั่วไป

๒. ขุนสำเนียงเสียงชั้นเชิง (มด โกมล
รัตน์)... (ท่านผู้นี้เป็นครูสอนไวโอลินคนแรกให้คุณครูเอื้อ
สุนทราสนาน)

๓. นายจ้ออัน (โฉลก) เมนะสุด (ท่านผู้นี้
เป็นครูสอนคุณครูเอื้อ สุนทราสนาน และเป็นผู้แนะนำ
ให้คุณครูเวส สุนทราจามรไปรับราชการที่กองเครื่องสาย
ฝรั่งหลวง)

๔. นายศรีโพธิ์ ทศนุด (ท่านผู้นี้ต่อมาคือ
พ.ต.ศรีโพธิ์ ทศนุด และเป็นผู้แต่งคำร้องเพลงพระราช
นิพนธ์ "มาร์ชราชวัลลภ" กับ เพลงทหารของชาติ)

๕. นายบุญเอื้อ สุนทราสนาน (ท่านผู้นี้ต่อมา
ไปเป็นหัวหน้าวงดนตรีละครร้องคณะแม่เลื่อน ไฉนนาวัน
และไปเป็นหัวหน้าวงดนตรีของบริษัทภาพยนตร์เสียง
ไทยฟิล์ม สุดท้ายจึงมาเป็นหัวหน้าวงดนตรีลีลาศกรม
โฆษณาการ ในตำแหน่งหัวหน้าหมวดดนตรีสากล และ
ก็ใช้นามแฝงว่า "สุนทราภรณ์ ร้องส่งออกอากาศทางวิทยุ
คลื่นสั้น เมื่อวันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๓)

๖. นายสมพงษ์ ทิพยกะลิน (ท่านผู้นี้ต่อมา
เล่นไวโอลิน และ แซกโซโฟน เป็นนักประพันธ์เพลง เริ่ม
ต้นจากบริษัทภาพยนตร์เสียงไทยฟิล์ม วงดนตรี
ลีลาศกรมโฆษณาการ หัวหน้าวงดนตรีโฆษณาการ มี
บทเพลงที่แต่งไว้ประมาณ ๑๐๐ กว่าเพลง)

๗. นายศรี ยงยุทธ (ท่านผู้นี้เมื่อสมัยเรียน
ดนตรีอยู่ที่ "วงดนตรีเครื่องสายฝรั่งหลวง" กรมมหรสพ

หลวง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗" ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯจะส่งไปเรียนฮาร์พ หรือ พิณฝรั่งเมืองอังกฤษ ก่อนจะไปศึกษาเรื่องเครื่องดนตรี ฮาร์พนี้ พระองค์ท่านได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน "ฮาร์พ" ส่วนพระองค์มาให้ซ่อมหนึ่งเครื่อง บังเอิญมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ จึงเป็นอันว่าเลิกเล่นไป)

๘. **นายกมล แพทยานุคุณ** (ท่านผู้นี้ต่อมาก็คือ พ.ต.อ.กมล แพทยานุคุณ หัวหน้าวงดุริยางค์กรมตำรวจ สมัยท่านพลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ เป็นอธิบดี ท่านผู้นี้สมัยที่ควบคุมวงโยธวาทิตของกรมตำรวจท่านทำชื่อเสียงไว้เป็นอย่างมากในด้าน "เดินแถวของกรมตำรวจ" และทั้งด้านการบรรเลง "แตรวง")

๙. **นายสังข์ อุตถวาสี** (ท่านผู้นี้ต่อมาได้เป็น หัวหน้าวงดนตรีของคณะละครกรมศิลปากรพลตรี หลวงวิจิตรวาทการ เป็นทั้งผู้ควบคุมวง เป็นทั้งผู้จดโน้ต เพลงของ พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ และผู้เรียบเรียง ประสาน ในละครทุกเรื่องที่เป็นของ พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ)

๑๐. **นายสำเภา ขำเลิศ** (ท่านผู้นี้มีความสำคัญ ต่อวงดนตรีเครื่องสายฝรั่งหลวง คือ เป็นผู้เล่นเปียโน ๔ มือ (Four Hand) ที่เพิ่งสั่งเข้ามาเป็นตัวแรกในกรุงสยาม เล่นคู่กันกับคุณครูสิริ ยงยุทธ และได้ทราบว่าเปียโนหลังนี้ ทำการซ่อมแล้วนำมาตั้งไว้ที่หอดนตรีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวติดกับหอดนตรีของทูลกระหม่อมสิรินทร ในบริเวณหอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี)

๑๑. **นายสังเวียน แก้วทิพย์** (ท่านผู้นี้ต่อมาได้มาทำหน้าที่เป็นผู้เป่าแซกโซโฟน ประจำวงดนตรีลีลาศกรมโฆษณาการ)

๑๒. **นายสมจิตร (ไกรสิทธิ์) เดชทรัพย์** (ท่านผู้นี้มีโสทรประสาททยอดเยี่ยม สามารถฟังเสียงดนตรีที่บรรเลงออกมาเป็นตัวโน้ตได้ทันที ซึ่งมีน้อยคนนักที่จะทำได้แบบนี้)

ท่านที่เคารพ..ผมได้นำรายชื่อของนักดนตรีคนสำคัญที่ร่วมบันทึกเพลงไทยเป็นโน้ตสากลเป็นจำนวนมากมาย เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ใช้เล่นกันสืบต่อเนื่องกันมา แต่มีมีท่านผู้ใดนำประวัติของท่านเหล่านี้มาเล่าสู่กันฟัง และแต่ละท่านนั้นต่อมาล้วนแต่เป็นหัวหน้าวงดนตรีต่าง ๆ เกือบทั่วประเทศ ฝากผลงานเพลงไว้คนละมากมาย ซึ่งเป็นเพลง **อมตะ** ที่คนยกย่อง ผลพลอยได้จากการไปบันทึกเพลงไทยนี้แหละครับ ที่ทำให้ท่านครูเหล่านี้มีผลงานออกมาติดต่อกันนับร้อยนับพัน ซึ่งผมเคยเขียนไว้ว่า **"เพลงไทยคือหัวใจของนักแต่งเพลง"** อีกสิ่งหนึ่งที่ผมอยากจะนำมาเล่าไว้ ณ โอกาสนี้ว่าครูทุกท่านตัวผมเองเคยสัมผัสมาแล้ว ทุกท่านมีวิธีการแต่งเพลงไม่เหมือนกัน ทั้งที่ทุกท่านก็เป็นศิษย์ครูคนเดียวกันสถานที่เรียนและฝึกหัดการดนตรีก็ทีเดียวกัน แต่วิธีการนั้นแบบทางใครทางมันและไม่มีท่านองที่ซ้ำกันเกิดขึ้น ผมขออนุญาตยกตัวอย่างของคุณครู ๓ ท่าน เช่น

๑. **คุณครูเอื้อ สุนทรสนาน** ขอให้ท่านได้โปรดพิจารณาทำนองเพลงของท่านแต่ละเพลงจะกระเดียดไปทางสำเนียง **"เพลงมอญ"** จะเป็นส่วนมาก

๒. **คุณครูเวส สุนทรจามร** ขอให้ท่านได้โปรดพิจารณาทำนองเพลงของท่านแต่ละเพลงจะกระเดียดไปทางสำเนียง **"เพลงเขมร"** จะเป็นส่วนมาก

๓. **คุณครูจำปา เล้มสำราญ** ขอให้ท่านได้โปรดพิจารณาทำนองเพลงของท่านแต่ละเพลงจะกระเดียดไปทางสำเนียง **"เพลงลาว"** จะเป็นส่วนมาก

จากข้อสันนิษฐานจากผมผู้เป็นศิษย์ คิดว่าคุณครูทั้งสามท่านนี้น่าจะมีสัญญาทางใจอย่างหนึ่งก็อย่างใด เพื่อมิให้ทำนองเพลงนั้นไปพ้องต้องกัน หรือที่เรียกกันว่า ทางใครก็ทางใคร อันนี้เป็นข้อเท็จจริงอย่างหนึ่ง ซึ่งสมัยก่อนนั้นนักแต่งเพลงเขาจะไม่ลอกเลียนแบบกัน และวิธีการบรรเลงก็เหมือนกันเขาจะบรรเลงเฉพาะที่เขาแต่งคณะใดก็คณะนั้น เป็นอันที่รู้กันสำหรับท่านผู้ฟังเพลง ถ้าเป็นเพลงแบบนักร้องคณะนี้ หรือเป็นเพลงของคณะอื่นขับร้อง ท่านผู้ฟังก็จะพากันไปชมหรือ

ครูเวส สุนทรจามร และครูเอื้อ สุนทรสนาน

ทราบได้ทันทีว่าลีลาแบบนี้จะเป็นของคณะใด ถ้าเป็นเพลงแบบนี้จะเป็นเพลงของคณะนั้น คือเขาจะไม่สับสนนำเอาเพลงของคนอื่นเขามาบรรเลง มันเสียชื่อเสียงว่าไม่มีปัญญาที่จะแต่งเป็นเพลงของตนเอง ไม่เหมือนสมัยนี้ถ้ามีเพลงอะไรที่ดังขึ้นมาก็พากันเฮลิโมเมเอาของเขาไปเล่นซะดื้อๆ มันน่าขายหน้า ที่เขาเรียกกันว่าไม่มีปัญญาจะแต่ง พอดีพอร้ายยังจะมาเถียงกันว่าฉันเป็นคนแต่งนะ แยังลิขสิทธิ์จนวนวายไปหมด อย่างนี้เขาเรียกว่าคนสิ้นคิด สมัยก่อนแบบไดโนเสาร์ เค้าลั่นปี่เขายังไม่กล้าทำกันเลย

ผมต้องขอประทานโทษท่านที่เคารพสักพันครั้ง ที่ออกนอกเรื่องแทบจะไม่ได้กลับขอวกกลับไปเป็นเรื่องเก่านะ ครับ คือ วังหน้า...ที่มาแห่งเพลงประสานเสียง

“สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ องค์สภานายกราชบัณฑิตยสภา โปรดให้ข้าพเจ้า (ม.จ.หญิงพัฒนายุ ดิศกุล) เป็นผู้จัดการควบคุมการทำแผ่นเสียงของราชบัณฑิตยสภาในครั้งนี้ ข้าพเจ้าไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญในทางดนตรี นอกจากจะเป็นผู้ที่รักวิชานี้แล้ว เผอญข้าพเจ้าได้รู้จักคบหาสมาคมกับผู้ที่เชี่ยวชาญการดนตรีอยู่แล้ว ซึ่งพอจะเป็นที่พึ่งในทางใดถามและขอความช่วยเหลือได้ จึงกล้ารับจัดการสนองพระเดชพระคุณ

ข้าพเจ้าขอแสดงความขอบพระทัยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ที่ได้ทรงพระเมตตาตรวจแก้บทร้องประกอบภาพประทานที่การนี้สำเร็จไปได้ก็ด้วยพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ พระราชทานข้าราชการกรมมหรศพลวงมาบรรเลง....”

ท่านที่เคารพ...เป็นอันว่าจบสิ้นกระบวนการความด้วยเรื่องวงดนตรีเครื่องสายฝรั่งหลวง ซึ่งเป็นวงดนตรีในราชสำนักของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่พระองค์ได้ทรงสถาปนาขึ้น ด้วยสายพระเนตรอันยาวไกลเพื่อให้ชาติไทยของเรามีวงดนตรีแบบวงออร์เคสตราซึ่งวงดนตรีวงนี้ได้บรรเลง **เพลงสรรเสริญพระบารมี** จบไปแล้วด้วยนักดนตรีรุ่นแรกที่มีท่านศาสตราจารย์ พระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยะกร) เป็นผู้อำนวยเพลง

ท่านลองโปรดพิจารณาดูซิว่า การขับร้องประสานเสียงนั้นเกิดขึ้นในเมืองไทยมาแล้วกี่สิบปี ผมคิดว่าถ้าหากผู้ร้องประสานทั้งหมดท่านมีอายุยืนยาวมาถึงบัดนี้แต่ละท่านก็คงไม่พ้นตำแหน่ง คุณทวด คุณปู่ คุณย่า คุณตา คุณยาย ส่วนคุณลุงคุณป้า คุณน้าคุณอา นั้นคงจะเหลือน้อยเต็มที ขนาดท่านอาจารย์ผมคือ ท่านศาสตราจารย์ พระเจนดุริยางค์ พวกบรรดาศิษย์ทั้งหลายเพิ่งจะจัดงาน ๑๑๐ ปีไปเมื่อเร็วๆ นี้เอง

ท่านที่เคารพ...ที่ผมกล้าเขียนลงไปว่า “การขับร้องประสานเสียงเพลงสรรเสริญพระบารมี” เป็นเพลงแรกนั้น ก็ใช้การวิเคราะห์ดูด้วยคนมีความรู้หน่อย ด้อยปัญญา การศึกษาต่ำ ทั้งนี้ก็เพื่อจะได้ให้ท่านผู้ที่เป็นปราชญ์ เมื่อท่านได้อ่านพบบทความนี้ซึ่งไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง ท่านก็คงจะอดทนอยู่ไม่ไหวต้องเขียนขยายความจริงออกมาให้ปรากฏ เพื่อเป็นข้อมูลที่ถูกต้องที่สุดสำหรับอนุชนรุ่นหลังจะได้ใช้เพื่อการศึกษาและอ้างอิงสิ่งที่ถูกต้องที่สุด

ท่านที่เคารพ...ผมยังเกร็ดเล็กๆ น้อยๆ น่าจะนำมากล่าวไว้ชะคราวนี้เลย ท่านคงทราบแล้วว่าผู้ที่เรียบ

พระเจนดุริยางค์ ขณะอำนวยการเพลงในการซ้อมใหญ่ซิมโฟนี คอนเสิร์ต ณ โรงละครศิลปากร

เรียงเสียงประสาน ๔ แฉวนั้น ท่านคือ “ร้อยเอกจาต็อบไฟต์” เป็นผู้จัดทำเป็นคนแรก ตั้งแต่ยังรับราชการอยู่ที่วังหน้าคือ “สมเด็จพระราชวังบวรวิไชยชาญ” ในปี พ.ศ. ๒๔๑๐ ซึ่งขณะนั้นประเทศสยามของเรามีเพลงสรรเสริญพระบารมีแล้ว ครั้นต่อมาเมื่อ “สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์” ทรงพระนิพนธ์บทร้องขึ้น และ “พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖” ทรงเปลี่ยนแปลงบทร้องขึ้นใหม่เป็นบางวรรคบางตอนจนกระทั่งประชาชนชาวไทยขับร้องกันมาจนถึงทุกวันนี้

แต่เป็นที่น่าสังเกตอยู่น้อย ตอนที่ประชาชนชาวไทยขับร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีนี่ ซึ่งเป็นเพลงอันศักดิ์สิทธิ์ เป็นเพลงประจำองค์ของพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งชาวไทยทุกคนสมมุติว่าพระองค์ทรงเป็น “สมมุติเทพ” แต่กลับปรากฏว่า คนไทยบางท่านร้องบทร้องของเพลงสรรเสริญพระบารมี ไม่ถูกต้อง ผมขออนุญาตท่านที่เคารพ...นำตัวอย่างวิธีการขับร้องอย่างผิดๆ นำมาให้ท่านได้เห็นเป็นบางวรรคบางตอน

๑. เช่นวรรคที่มีบทร้องว่า “ปวงประชาเป็นสุขสันต์” นี่หละครับคำที่ว่าเป็น “สุข สมัยเก่า ปัจจุบัน สุข” ต้องร้องว่า “สุขะ”

๒. ส่วนวรรคที่สองที่มีบทร้องว่า “พระสยามินทร์” ตรงนี้ก็เหมือนกัน ทุกคนมักจะติดปากร้องว่า “พระสยามินทร์”

ผมขอแถมอีกสักเล็กน้อยนะครับ การจัดทำเพลงร้องเสียงประสาน ๔ จาก ร้อยเอกจาต็อบไฟต์นั้น เก็บไว้นานเป็นแรมปี จนกระทั่งศาสตราจารย์ พระเจนดุริยางค์ ผู้บุตร ก่อนที่จะนำมาร้องเป็นครั้งแรก ท่านได้แก้ไขบางตอนของ **สคออร์** ที่บิดาท่านทำไว้ ยังปรากฏลายมือของท่านศาสตราจารย์พระเจนฯ บนสคออร์เพลงสรรเสริญพระบารมีของบิดาท่านมาจนทุกวันนี้

ท่านที่เคารพ...ผมขอจบบทความเรื่อง **วังหน้า...ที่มาแห่งเพลงประสานเสียง** ส่วนวันเวลาที่ว่ามีมานานเท่าไรนั้น ผมขอความกรุณาจากท่านที่เคารพ ช่วยคิดแทนผมด้วยขอบคุณเป็นอย่างสูง

ละครลิง

ปัญญา นิติยสุวรรณ

เมื่อวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ เป็นวันแรกของงานนมัสการพระบรมบรรพตวัดสระเกศ หรือที่เรียกกันเป็นที่รู้กันว่า งานภูเขาทอง ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ผู้เขียนมีโอกาสไปเดินเล่น เพื่อระลึกถึงความทรงจำในสมัยที่เป็นเด็กเคยไปเที่ยวเป็นประจำทุกปี จุดประสงค์ในการไปครั้งนี้ เพื่อไปไหว้พระธาตุนบนพระบรมบรรพต และจะไปดูละครลิง ซึ่งก็สมประสงค์ทั้ง ๒ ประการ ละครลิงที่ผู้เขียนได้เข้าไปดูในวันนั้น เป็นการแสดงรอบแรก ถ้าจะเรียกให้โก้หรูก็ต้องว่ารอบปฐมทัศน์ ละครลิงคณะนี้ชื่อว่า คณะศิษย์พระกาฬ ละครลิงดารา มีผู้เข้าชมมากทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ละครลิงที่แสดงในรอบนี้แสดงเรื่องสมัยใหม่ ดำเนินเรื่องว่าอาเหลียงเดินทางโดยเรือสำเภามาหาภักในในเมืองไทย จนรำรวยมีภรรยาเป็นคนไทย ต่อมาภรรยาที่เป็นคนจีนเดินทางมาหาอาเหลียงอาเหลียงจึงพาไปชมการแสดงต่างๆ ภรรยาจีนของอาเหลียงพอใจ เรื่องละครลิงที่แสดงสมัยนี้ผิดกับที่ผู้เขียนเคยดูมาในสมัยเป็นเด็ก เพราะสมัยนั้นมักแสดงเรื่องจันทโครพจับตอนจันทโครพลาพระเจ้าตาเดินทางกลับบ้านเมือง พอถึงตอนท้ายเรื่องก็จะมีลิงขึ้นเครื่องบิน ส่วนอีกตัวหนึ่งที่อยู่ข้างล่างยิงเครื่องบินตก เป็นอันจบการแสดง

จากการที่ได้ไปดูละครลิงอีกครั้ง ในตอนที่เกษียณอายุราชการแล้วครั้งนี้ทำให้ชวนนึกไปถึงสมัยที่ยังรับราชการอยู่ ครั้งหนึ่งมีหน่วยราชการแห่งหนึ่งจัดทำโครงการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมไทย จัดรายการออกอากาศทางโทรทัศน์ โดยตั้งคณะทำงานขึ้นมาคณะหนึ่ง และมีวัยรุ่นที่เพิ่งสำเร็จการศึกษาใหม่ๆ มีไฟแรงมาร่วมเป็นคณะทำงานด้วย คณะทำงานชุดนี้ก็จะพิจารณาว่าเรื่องอะไรบ้างที่เป็นมรดกวัฒนธรรมไทยที่ควรอนุรักษ์ เมื่อตกลงกันแล้วก็มีคนเขียนบท จัดการถ่ายทำเพื่อนำไปออกอากาศทางโทรทัศน์ตามวันเวลาที่กำหนด ผู้เขียนเข้าใจว่ารายการนี้คงจะออกอากาศไปแล้วหลายตอน แต่ผู้เขียนไม่เคยดูคงจะมีผู้ทักท้วงหรือว่าหน่วยงานนั้นอยากจะมีผู้ร่วมรับผิดชอบเรื่องต่างๆ ที่นำไปออกอากาศ จึงได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาอีกชุดหนึ่ง เพื่อพิจารณาเรื่องที่จะนำไปออกอากาศ ผู้เขียนได้เป็นกรรมการในคณะกรรมการชุดนี้ด้วย วันหนึ่งก็มีการประชุมกัน ทางผู้จัดทำเสนอที่ประชุมว่า เวลานี้ได้เขียนเรื่องเกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรมไทยและถ่ายทำไปแล้วหลายเรื่อง พร้อมทั้งเอ่ยชื่อเรื่องประกอบ หนึ่งใน

จำนวนนั้นมีอยู่เรื่องหนึ่งคือ **ละครลิง** ผู้เขียนได้ฟังกิริยา ทักท้วงว่าละครลิงไม่ใช่มรดกวัฒนธรรมไทย ที่ประชุม เกิดการอภิปรายกันอย่างกว้างขวาง เพื่อหาข้อยุติว่า ละครลิงเป็นมรดกวัฒนธรรมไทยหรือไม่ กรรมการ ท่านหนึ่งคงจะไม่พอใจผู้เขียนก็ถามผู้เขียนว่าที่ว่าละคร ลิงไม่ใช่มรดกวัฒนธรรมไทย แล้วละครลิงเป็นอะไร ผู้เขียนตอบว่า ละครลิงเป็นละครสัตว์จะนับเป็นมรดก วัฒนธรรมไทยไปได้อย่างไร ที่ประชุมซักลั้งเลใจผู้เขียน จึงเรียนที่ประชุมว่า ขอเถิดอย่านำละครลิงออกอากาศ ในรายการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมไทยเลย ทางฝ่ายผู้จัด ทำรายการก็บอกว่าไม่ได้หรอก เรื่องละครลิงที่วานี้ถ่ายทำ เสร็จเรียบร้อยแล้ว และลงทุนไปมาก หากไม่นำออก เผยแพร่ก็จะเสียเงินไปโดยเปล่าประโยชน์ มีการการ สตรีผู้หนึ่งจิบปากจิบคอขอเลาะกับประธานที่ประชุมว่า

“ท่านคะ ดิฉันว่าเป็นการดีเสียอีก ที่เราใจกว้าง นำละครลิงมาเล่น แสดงให้เห็นว่าเราไม่รังเกียจละคร ลิง”

ผู้เขียนได้ฟังแล้วก็เลยเลื่อมศรัทธาคนๆนี้มา ตั้งแต่วันนั้น ท่านผู้อ่านที่เคารพบางท่านคงจะสงสัยว่า เหตุใดผู้เขียนจึงว่าละครลิงเป็นละครสัตว์ ที่ผู้เขียนมัน ใจเช่นนี้ เพราะเคยอ่านเรื่องตำนานละครลิงของคุณ เจนภพ จบกระบวนวรรณ เล่าเรื่องตำนานละครลิงไว้ในหนังสือมหรสพพื้นบ้านว่าละครลิงเป็นละครสัตว์ และเมื่อผู้เขียนคุยกับคุณทวี วดงาม ถึงเรื่องที่ว่าละคร ลิงเป็นละครสัตว์ มิใช่มรดกวัฒนธรรมไทยแต่อย่างใด คุณทวีก็เห็นด้วยและยอมรับว่าละครลิงเป็นละครสัตว์ จริงๆ เพราะท่านก็เขียนไว้ในเรื่องละครลิงว่าเป็นอย่าง นั้น ผู้เขียนมีเรื่องละครลิงที่นำอ่านอยู่ ๒ เรื่อง คือ เรื่อง ตำนานละครลิงของคุณเจนภพ จบกระบวนวรรณ กับเรื่องละครลิงของคุณทวี วดงาม และยังมีสุจิตต์ บรรยายเกี่ยวกับเรื่องละครลิงในรายการแสดงครั้งที่ ๖๒๑ ณ ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด สาขา สะพานผ่านฟ้า เมื่อวันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๓๕ ซึ่ง

คุณทวี วดงาม เป็นผู้ค้นคว้าและเรียบเรียง ผู้เขียนจะนำ เรื่องละครลิงทั้ง ๓ เรื่องที่กล่าวถึงมาตัดตอนเอาแต่ที่เป็น แก่นของเรื่องจริงๆ มาเล่าสู่ท่านผู้อ่านที่เคารพ และ พร้อมกันนี้ก็ขอถือโอกาสขออนุญาตคุณเจนภพ จบกระ บวนวรรณ คุณทวี วดงาม ที่นำเรื่องของท่านมาเล่าต่อ คุณเจนภพ เขียนเรื่องตำนานละครลิงตอนหนึ่งว่า

“ครับ - ผมกำลังจะพูดถึง “ละครลิง”

แน่นอน แม้จะไม่ใช่ของเก่าแก่โบราณอะไร นัก แต่เด็ก ๆ สมัยนี้ก็น้อยคนที่ได้ดูได้เห็น เพราะเดี๋ยว นี้ “ละครลิง” ได้กลายเป็นของหายากไปซะแล้ว

สิ่งนี้ เป็นของที่เกิดขึ้นใน เมืองหลวงกรุงเทพ มหานคร นี่เอง

มิได้เป็นการแสดงพื้นบ้านพื้นเมืองแต่อย่างใด ถ้าจะให้พูดกันอย่างตรงๆ ก็ต้องว่า “ละครลิง” นี้คงจะได้ความคิดเบื้องต้นมาจากพวก “ละครสัตว์” ของพวกฝรั่งมังค่าเป็นแน่แท้

แต่ของฝรั่งนั้น เขาเล่นฝึก สิงโต เสือ ช้าง ลิง ก็เป็นลิงชิมแปนซีตัวใหญ่ๆ

ซึ่งบ้านเมืองเราไปหาสัตว์เหล่านั้นไม่ได้ แม้แต่ การฝึกซ้อมให้ออกแสดงอะไรได้อย่างชาวสุรินทร์แสดง งานช้างนั้นก็เพิ่งจะมีเกิดขึ้นมาเมื่อไม่กี่ปีนี่เอง

จะมีก็แต่ลิงตัวเล็กๆนี่เอง ซึ่งฝรั่งเห็นก็คงเมิน ซี้เกียจเสียเวลาฝึกแต่คนไทยเรากลับฝึกจนออกแสดงได้”

จากนั้นคุณเจนภพก็เล่าตำนานละครลิงว่า

“ว่ากันว่า “บิดาแห่งวงการละครลิง” ผู้เป็นเจ้าของ ความคิดพิเรนๆ และเจ้าของคณะละครลิงคณะแรกของเมืองไทยนั้นตะแกชื่อ “ทอง”

เป็นคนเมืองนนทบุรีนี่เอง รู้แต่ปีเกิดว่าปีมะเส็ง เท่านั้น แต่ไม่รู้ปี พ.ศ. เท่าไรแน่

นายทองคนนี้เป็นคนสนุก เจ้าคารมคมคาย ตลกคะนอง มองโลกสดใสเสมอ แม้จะบวชเป็นพระแล้ว ก็ยังไม่วายสำแดงเดชจนใครต่อใครพากันขนานนามท่าน ว่า “นักเทศน์มหาพน” ด้วย

ครั้นพอนายทองแกสึกจากพระออกมา ก็พอดี

อายุเข้าเกณฑ์ทหารซึ่งตกอยู่ในราวๆ พ.ศ. ๒๔๕๔ นายทองเป็นไฉ่เนรแล้วก็ได้ไปประจำอยู่ที่ราบ ๑๑ กองร้อยที่ ๕ กองพัน ๒ ซึ่งตั้งอยู่ที่หลังวังปารุสก์วัน

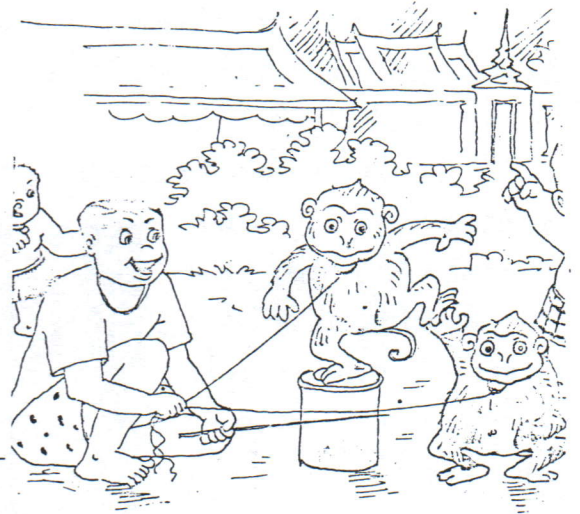
ทหารเกณฑ์รุ่นเดียวกับนายทองครั้งกระนั้น ล้วนแล้วแต่หนุ่มกำลังห้าวยิ่งเมื่อได้มาอยู่รวมกันเฉพาะผู้ชายก็ยิ่งเฮฮาคึกคะนองเป็นการใหญ่ ตกวันเสาร์ อาทิตย์ ทางกรมปล่อยให้พักผ่อนเต็มที่มิหนำซ้ำ มีละครมาให้ดู อยู่เป็นนิจ โดยจะเรียกมารวมกันที่โรงอาหาร ซึ่งในทุกๆ เสาร์-อาทิตย์นั้น นอกจากจะมีหนังละครอะไรไปตามเรื่องแล้ว นายทองตัวกลั่นก็รับอาสาขึ้นเวทีหาอะไรสนุกๆ มาสำแดงเสมอๆ

นายทอง คนนี้แก่งทางกะล่อนทอง ฉะนั้นไม่ว่าแกจะเล่นจำอวด หรือออกเทศน์ตลก และหลายครั้งที่แกไปเอาลิงมาจากไหนไม่รู้ มาเล่นเป็นเรื่องราว ตลกคะนองแบบทะลึ่งๆ ปรากฏว่าสร้างความสนุกสนาน

นายทอง ถึงกับหลบงานจากในวังข้ามคลองมาดู นายทองออกสิงออกค่างทุกอาทิตย์ว่า

“นี่ถ้าทหารรุ่นอื่นคึกคักเหมือนรุ่นนี้ มีหวัง อินโดจีนแตกภายใน ๗ วันแน่ๆ”

อยู่มาจนกระทั่งครบเกณฑ์ ทหารแต่ละคนก็ถูก

นายทอง คนนี้แก่งทางกะล่อนทอง ฉะนั้น

ไม่ว่าแกจะเล่นจำอวด หรือออกเทศน์ตลก และ

หลายครั้งที่แกไปเอาลิงมาจากไหนไม่รู้ มาเล่นเป็นเรื่องราว ตลกคะนองแบบทะลึ่งๆ

ปรากฏว่าสร้างความสนุกสนานให้ทหารเกณฑ์ทั้งหน่วยที่มาดูกันวันนั้นเป็นอย่างมาก

ให้ทหารเกณฑ์ทั้งหน่วยที่มาดูกันวันนั้นเป็นอย่างมาก

ทุกวันเสาร์-อาทิตย์เสียงเฮฮา เป่าปาก ขอบอก ขอบใจจึงดังลั่นก้องไปทั้งกรม เสียงปรบมือเป่าปากร้องไชโยกันเปื้อยปาวดังสนั่นข้ามคลองเม่งเสียงเข้าไปถึงในวังปารุสก์วันถึงกับทูลกระหม่อมจักรพงษ์ภูวนาถ (กรมหลวงพิษณุโลก) ออกปากมีรับสั่งกับ นายสิบโทผูก มหาเด็กรักษาพระองค์ที่ติดใจในการแสดงตลกของ

ปลดไล่กลับท้องถื่นของตัว นายทอง ก็ถูกปลดเป็นทหารกองหนุนแล้วต้องกลับไปอยู่เมืองนนทบุรีตามเคย

ประมาณปี พ.ศ. กิตกราวๆ ปี ๒๔๕๕-๖ เห็นจะได้ นายทองเมื่อกลับมาอยู่บ้านก็ไม่มียานการอะไรทำเป็นขึ้นเป็นอัน จะนั่งๆ นอนๆ อยู่เฉยๆ ก็คงอดตาย อย่ากระนั้นเลย คิดไปคิดมา นายทองก็จึงเอาความทะลึ่ง

ตกลงตนเองนี่แหละมาเป็นช่องทางหาเงิน

โดยไปเที่ยวสืบเสาะขอซื้อลิงมา ๓-๔ ตัว เอา
มาถึงก็ลงมือหัดฝึกให้แสดงท่าทางต่างๆ ตามที่แกลเห็น
ว่าสนุก โดยมีแกลเองร่วมร้องร่วมกำกับบทยูด้วย

ฝึกลิงอยู่ไม่นาน นายทองก็พาสมุนลิงของแกล
ออกเปิดการแสดงเร่ไปตามงานวัดต่างๆ อาทิ งานภูเขา
ทอง งานพระพุทธรบาท งานองค์พระปฐมเจดีย์ งาน
พระเจดีย์กลางน้ำ ฯลฯ

ลักษณะของนายทองกับลิงตอนนั้น มีสภาพ
คล้ายวณิพก นั่นคือออกเล่นจําอวดกับลิง เพื่อแลกเงิน
ทองสิ่งของเสื้อผ้าได้ใช้จ่ายไปวันๆ

ที่นี่ เมื่อเขาออกเล่นได้ไม่นาน ก็ปรากฏเป็นที่
ชื่นชอบของคนดูทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดาเด็กๆ ต่าง
เข้าอุดหนุนดูนายทองออกลิงออก
ค่าผสมกับดูลิงเล่นอย่างโน้น
อย่างนี้ มากขึ้นๆ ที่สุด นายทอง
เห็นเป็นช่องทางก็จึงประกาศตั้งเป็น
คณะเสียเลย

ละครลิงคณะแรกของ
เมืองไทยจึงเกิดขึ้นแต่บัดนั้น โดย
มีชื่อคณะว่า “คณะละครลิงวัฒนาวานร” มีนายทอง
เป็นเจ้าของคณะ

ละครลิงสมัยนายทองเป็นยังงัย?

บางทีคุณๆ อาจจะสงสัยสนใจขึ้นมา

ก็ไม่มีอะไร นายทองแกลมีกลองรำมะนาอยู่ใบ
เดียว ลิงของแกล ๓-๔ ตัว นั้นแกลจับสวมหัวสวมหน้าหรือ
บางทีก็มัดหน้าตาแป้กันเป็นการใหญ่ แล้วก็ไปหาเศษ
ผ้ามาแต่งเนื้อแต่งตัวเป็นชุดต่างๆ เหมือนชุดลิเกละคร
จากนั้นก็ปล่อยลิงออกมาเล่นเต้นระบำรำยักท่าทางบ้าง
ตลกบ้าง โดยมีนายทองทั้งร้องทั้งตีกลองให้จังหวะ ทั้ง
บังคับลิงอยู่คนเดียวเหมือนขีดหนังตะลุงนั่นแหละ

คณะละครลิงวัฒนาวานร - ของนายทอง เป็น

ที่ชื่นชอบของคนดูเป็นอย่างมาก ด้วยนายทองแกลมีมุข
ตลกสนุกสนานมากมาย ซ้ำลิงของแกลทุกตัวก็เล่นได้
เก่งอย่างเกินลึง”

เกี่ยวกับเรื่องดนตรีละครลิงนี้ ในสมัยที่ผู้เขียน
เป็นเด็ก เคยดูละครลิงเห็นใช้ระนาดเอกกับกลองตี
แบบเดียวกับการเล่นละครของคน มาอ่านเรื่องของคุณ
เจนภาพเล่าตำนานละครลิงในตอนท้ายต่อไปครับ

“ถัดจากคณะนายทองมาไม่นานก็เกิดมีละคร
ลิงคณะอื่น ๆ เกิดขึ้นหลายเจ้า ต่างก็วิวัฒนาการกันไป
มีเครื่องดนตรีปี่พาทย์ครบวงทีเดียว แถมยังมีเครื่องแต่ง
เนื้อแต่งตัวลิงอย่างวิไลมาหรายังกะละครทรงเครื่อง
ใหญ่เนาะ

แต่กรรมวิธีการเล่นก็คง
รักษาลักษณะที่นายทองเล่นเอาไว้
อย่างเหนียวแน่นคือ ตัวเจ้าของ
คณะต้องออกมานั่งอยู่มุมเวทีแล้ว
ก็ถือไม้เรียวเล็กๆ อยู่มือหนึ่ง อีกมือ
หนึ่งบังคับเชือกที่คล้องคอลิง
บังคับให้ลิงรำร่าออกท่าออกทาง
ไปตามที่ฝึก โดยตัวนายโหรนั้นต้อง
ร้องส่ง และเจรจาไปในตัวเสร็จโดย

มีปี่พาทย์รับและให้จังหวะเป็นช่วงไป”

ต่อไปจะได้กล่าวถึง เรื่องละครลิง ของคุณทวี
วัดงาม ซึ่งมีประวัติความเป็นมาว่า

“ความเป็นมาของละครลิงนั้นไม่มีหลักฐาน
ปรากฏอย่างแน่ชัด ว่ามีมาครั้งแรกในเมืองของเราตั้งแต่
สมัยใด จัดเป็นการแสดงประเภทละครสัตว์ชนิดหนึ่ง
นอกจากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่บอกเล่าสืบกันมาว่า
ละครลิงนั้น เดิมทีมิได้แสดงเป็นคณะอย่างปัจจุบัน แต่
จะมีการแสดงความสามารถของลิงตามคำสั่งของผู้
เลี้ยงหรือผู้ฝึกสอนที่เป็นวณิพก ก็คือขอทานประเภท
หนึ่งที่ขอทานโดยมีสิ่งตอบแทนให้ด้วยการแสดงต่างๆ
เช่น อาจจะร้องเพลง เล่นดนตรี เป็นต้น พวกวณิพก
เหล่านี้จะนำสิ่งของตนออกแสดงเพื่อขอทานตามตลาด

สด ชุมชนหมู่บ้านต่างๆ เรียกกันว่า **ลึงวณิก**"

ต่อมา ในช่วงสมัยรัชกาลที่ ๖ คือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีชายผู้หนึ่งชื่อ นาย ปือก นามสกุล บุญเสนอ ได้ริเริ่มนำลึงที่หัดเอาไว้มารวมกันหลาย ๆ ตัวแล้วเล่นเป็นเรื่องราว จนสามารถจัดตั้งเป็นคณะออกแสดงในงานวัดทั่วไปได้ โดยตั้งชื่อว่า **"ปรีดาพาน"** เขาละครับคราวนี้ก็เกิดละครลึงคณะแรกแห่งประเทศไทยขึ้นแล้วละครับ จากการแสดงในงานต่างๆ ปรากฏว่าละครเป็นที่ชื่นชอบแก่ผู้ชมเป็นอย่างยิ่ง จนสามารถแสดงถวายหน้าพระที่นั่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ที่พระราชวังบางปะอิน จังหวัด

ก็รับช่วงคณะละครลึงของบิดามาดำเนินการต่อจนถึงปัจจุบัน เมื่อนายสละเสียชีวิตลง โดยใช้ชื่อคณะว่า **"ดำรงศิลปพาน"** เห็นไหมครับชื่อยังกับคณะลิเกเงินล้านอย่างไรวางงั้น และตัวคุณอำนวยก็ตั้งคณะ **"ดำรงศิลปพาน"** มาอีก ๓๐ ปีเศษแล้ว ตัวแกเองก็อายุเข้าไป ๖๐ ปีแล้ว ละครลึงจะมีมานานขนาดไหน ท่านก็ลองคำนวณเวลาเอาเองก็แล้วกันครับ"

ท่านผู้อ่านที่เคารพ ได้อ่านประวัติละครลึงของคุณเจนภพ จบกระบวนวรรณ ที่ผู้เขียนตัดตอนนำมาให้อ่านในตอนต้น จะเห็นได้ว่าผิดแผกแตกต่างกับประวัติละครลึงที่คุณทวี วังงาม เล่า รวบรวมกับคนละเรื่อง

ลึงที่สามารถนำมาฝึกหัดให้เล่นละครได้นั้น.....

ต้องทำการทดสอบเสียก่อนว่า

ลึงตัวนั้นจะลาดพอที่จะทำการฝึกหัดต่อไปได้หรือไม่

ทั้งนี้โดยการจับทุลึงทั้งสองข้างยกขึ้น

หรือดึงขึ้นให้ขึ้นแล้วปล่อย.....

ลึงตัวใดเมื่อปล่อยมือออกจากทุลึงแล้วยังขึ้นอยู่ตามเดิม

ไม่ทรุดตัวลงหนึ่ง

แสดงว่าลึงตัวนั้นไม่ดี

พระนครศรีอยุธยา เรียกได้ว่าไม่เบาทีเดียวละครับ

เมื่อนายปือก บุญเสนอ ถึงแก่กรรมลง นายสละ บุญเสนอ ก็รับช่วงเอาคณะละครลึงมาดำเนินการก่อตั้งชื่อคณะเสียใหม่ว่า **"ไชว์ศิลปพาน"** ซึ่งส่วนใหญ่จะออกแสดงตามงานวัดในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง ในที่สุด นายอำนวย บุญเสนอ บุตรชายของนายสละ

เดียวกัน ซึ่งเรื่องที่เล่าแตกต่างกันอย่างนี้ ผู้เขียนเห็นว่ามีประโยชน์ เพราะจะทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้เรื่องละครลึง ถึง ๒ แบบ ส่วนใครจะเชื่อแบบไหนหรือเชื่อทั้ง ๒ แบบ ตามอย่างผู้เขียนก็ไม่ว่ากันครับ

เอาละครับ คราวนี้มาทราบถึงวิธีการหัดลึงให้

เล่นละคร ซึ่งคุณทวี วัดงาม ค้นคว้าและเรียบเรียง ตีพิมพ์ในสุจิตร์ประกอบรายการแสดงครั้งที่ ๖๒๑ ว่า ด้วยเรื่อง ละครลิง คณะดำรงศิลปาวรณ ศูนย์สังคีตศิลป์ วนาคารกรุงเทพ จำกัด สาขาสะพานผ่านฟ้า เมื่อวันที่ศุกร์ ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๓๕ คุณทวีเล่าว่า

“สิ่งที่สามารถนำมาฝึกหัดให้เล่นละครได้นั้นจะต้องเป็น ลิงกัง ลิงบุต ลิงเสน เท่านั้น เพราะเป็นลิงที่ฉลาดและเชื่อฟังคำสั่งง่าย ส่วนลิงแสมจะไม่นิยมนำมาฝึกหัดเพราะเป็นลิงที่ดื้อ และซุกซนมากยากแก่การนำมาฝึกหัด เมื่อได้ลิงมาแล้วจะต้องทำการทดสอบเสียก่อนว่า ลิงตัวนั้นๆฉลาดพอที่จะทำการฝึกหัดต่อไปได้หรือไม่ ทั้งนี้โดยการจับหูลิงทั้งสองข้างยกขึ้น หรือดึงขึ้นให้ยื่นแล้วปล่อย ทำเช่นนี้หลายๆ ครั้ง ลิงตัวใดเมื่อปล่อยมือออกจากหูแล้วยังยืนอยู่ตามเดิม ไม่ทรุดตัวลงนั่ง แสดงว่าลิงตัวนั้นไม่ดื้อ สามารถนำมาฝึกหัดได้ ต่อมาต้องคอยสังเกตนิสัยของลิงที่จะฝึกอีกสองถึงสามวันว่า ลิงตัวนั้นๆ มีนิสัยเป็นเช่นไร จึงจะมอบบทบาทที่เหมาะสมให้ เช่น ลิงที่ค่อนข้างจะซุกซนก็จะให้เล่นบทบาทที่โลดโผน ลิงตัวใดอยู่หนึ่งก็จะมอบตัวพระให้เป็นต้น”

และในหนังสือสนุกกับงานวัด เรื่อง ละครลิง คุณทวี วัดงาม ก็เล่าเกี่ยวกับเรื่องการฝึกหัดลิงให้เล่นละครต่อไปอีกว่า

“ในการฝึกหัดนั้นจะต้องทำกันในเวลากลางคืน เพื่อให้ลิงมีสมาธิสามารถจดจำสิ่งที่ผู้ฝึกได้ฝึกหัดได้ง่าย ไม่ออกแวกในการฝึก แต่ครั้งนั้นจะต้องใช้เวลาไม่เกินครึ่งละสองถึงสามชั่วโมง ในการฝึกต้องฝึกหัดให้ลิงรับรู้สัญญาณต่างๆจากผู้ฝึกให้ได้ เช่น การกระตุกเชือก การเคาะไม้ การขึ้นนิ้ว การยกมือ เป็นต้น สัญญาณเหล่านี้จะสามารถทำให้ลิงรับรู้ว่าจะให้ปฏิบัติอย่างไร เมื่อออกแสดง ขึ้นตอนสุดท้ายจะต้องนำเอาลิงที่ฝึกไว้ทั้งหมดมาผูกรวมกันเอาไว้ เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยเสียก่อน จึงจะสามารถนำออกแสดงได้โดยไม่กั๊กกัน ก็เหนื่อยเอา

การอยู่ละครรับกว่าจะฝึกได้สักตัว เรียกได้ว่าพอสมควรทีเดียวละครับ”

คุณทวี วัดงาม เล่าถึงเรื่องที่น่ามาใช้แสดง ละครลิง ผิดแผกไปจากผู้เขียนเคยดูคือ เรื่องจันทโครพ คุณทวี เล่าว่า

“เนื้อเรื่องที่ใช้นั้นเดิมนั้นไม่พ้นเรื่องจักรๆ วงศ์ๆ นั้นแหละครับ มีทั้ง แก้วหน้าม้า ไกรทอง พระรถเมรี พระอภัยมณี ซึ่งมักจะจับแสดงตอน ลาพระอาจารย์กลับบ้านเมือง ทั้งนี้ นอกจากนี่ยังมีการแสดงที่เรียกว่า ชุดเบ็ดเตล็ดอีก ได้แก่ ชุด หัดทหาร ชุดขี่ม้า ชุดยิงปืน ชุดพม่ารำชวาน หัดกายกรรม ฯลฯ เป็นต้น แต่ปัจจุบันนี้ทันสมัยมากครับ ไม่ค่อยแสดงแล้วเรื่องจักรๆ วงศ์ๆ อย่างแต่ก่อน เขาหันมาแสดงเรื่องละครโทรทัศน์กันแล้ว เมื่อวันลอยกระทงปีนั้นผมไปดูที่งานภูเขาทอง คุณอำนวย จัดแสดงเรื่องละครเร่กันเลยครับ แหมมันมากชนิดที่ทันสมัย ไม่เห็นฝุ่นเลยทีเดียว”

เท่าที่ท่านผู้อ่านที่เคารพได้อ่านมานี้ คงจะได้ทราบถึงเรื่องราวของละครลิง และที่ผู้เขียนยืนยันว่า ละครลิงเป็นละครสัตว์นั้น ผู้เขียนมิได้ถูกเหยียดหยาม ละครลิงแต่ประการใด ตรงกันข้ามผู้เขียนนิยมชมชอบ และเคยดูละครลิงบ่อยๆ แต่ก็ไม่คิดว่าละครลิงจะเป็นมรดกวัฒนธรรมไทย ถึงแม้ว่าละครลิงจะไม่ใช่มรดกวัฒนธรรมไทยในความคิดเห็นของผู้เขียน แต่ผู้เขียนก็ไม่อยากให้ละครลิงสูญหายไปจากเมืองไทยเหมือนที่คนทั่วไปกำลังวิตกกังวลอยู่ในเวลานี้ ผู้เขียนอยากให้ละครลิงในเมืองไทยหลายๆคณะ และมีการแสดงบ่อยๆ ตามงานวัด ในเขาดิน หรือในสวนสนุกทั่วไป และผู้เขียนก็ยังคิดว่าเด็กๆ คงจะชอบดูละครลิง ถึงแม้ผู้ใหญ่อย่าง ผู้เขียนก็ยังชอบดูละครลิง ถ้ามีละครลิงแสดงอยู่เป็นประจำตามงานและสถานที่ที่กล่าวมา ละครลิงคงจะไม่หายไปจากเมืองไทยอย่างแน่นอน

ทำปุ๋ยหมัก “ไอ-คอมเพล็กซ์” ใช้เองก็ได้บรรพชนก็ดี

ชاکริต จุลกะเสวี

ชมรมพัฒนาและพิทักษ์การเกษตรแห่งชาติ

ในสมัยก่อนแต่เดิมนั้นพื้นที่ป่าธรรมชาติของประเทศไทยเรา ยังมีความอุดมสมบูรณ์ดีเป็นส่วนใหญ่ เศษของใบไม้ใบหญ้าตลอดจนวัชพืชต่างๆ ที่เป็นปุ๋ยธรรมชาติ ซึ่งเน่าเปื่อยผุพังทับถมให้ไว้ในดิน ได้ผสมกับมูลสัตว์ป้าบรรดามีทั้งหลาย ไม่ว่าเสือ ช้าง กระตัง เก้ง กวาง และแม้แต่พวกนกต่างๆ และค้างคาว ซึ่งมีมูลของมันที่ถ่ายออกมาสู่ดิน ผสมกับเศษใบไม้ใบหญ้าในป่าที่บั้นนั้น

เมื่อได้ความชื้นในป่าซึ่งมีจุลินทรีย์ในธรรมชาติเป็นตัวการช่วยด้วย การสลายตัวเน่าเปื่อยแปรรูปรวมกันเป็นปุ๋ยหมักตามธรรมชาติ ที่จะทำให้นดินดีขึ้นนั้นได้อย่างวิเศษยิ่ง โดยมนุษย์เราไม่ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องช่วยเหลือแต่อย่างใดเลย

ต่อมาในปัจจุบันนี้ ปุ๋ยธรรมชาติอย่างที่ว่านี้ก็หาได้ยากยิ่งขึ้นทุกทีแล้ว เป็นเพราะสภาพของป่าไม้ได้ถูกทำลายลงอย่างรวดเร็วในยุคต่อมานี้ด้วย การหยุดยั้งมิให้มีการตัดไม้ทำลายป่า และให้มีการปลูกสร้างสวนป่าใหม่ขึ้นทดแทน จึงเป็นสิ่งจำเป็นส่วนหนึ่งที่คนไทยเราจะต้องเร่งกระทำอย่างรีบด่วน และอย่างจริงจังยิ่งขึ้นด้วยแล้วละ

ได้มีข้อแนะนำจากนักวิชาการทางอนุรักษวิทยา กล่าวแนะเตือนเอาไว้อีกส่วนหนึ่งว่า ในแต่ละปีทั้งป่าในทวีปเอเชีย ในอเมริกาใต้ และแม้แต่ยุโรปเองด้วย ก็ได้มีไฟป่าไหม้ทำความเสียหายเกิดขึ้นปีละนับหมื่นนับแสนไร่ เพิ่มก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ให้แก่บรรยากาศที่ห่อหุ้มผิวโลกเรามากขึ้นน้อย ทำให้โลกในแถบนั้นจะร้อนจัดยิ่งขึ้นกว่าเดิมอีกมากมาย

และในปัจจุบันนี้ เศษพืชเศษขยะต่างๆ ตามบ้านเรือนและในไร่นาบรรดามี เราก็ควรจะเปลี่ยนการทำลายจากการเผาทิ้ง หันกลับมาใช้วิธีการทำปุ๋ยหมักเอาไว้ใช้กันดีกว่า ยิ่งพวกวัชพืชทั้งหลายที่ชาวไร่ตากถางออกแล้ว ก็ควรจะเอาไปทำปุ๋ยกองหมักไว้ ไม่นานก็จะได้ปุ๋ยหมักมาใช้ใส่ให้พืชผลในไร่นาสวนของเราได้ดีด้วย จะช่วยลดค่าใช้จ่ายค่าปุ๋ยเคมีลงได้ไม่น้อยเลยในแต่ละปี

อย่างเศษฟางและผักตบชวาที่หาได้ง่ายๆ พวกนี้ เรายังสามารถจะนำไปใช้ในการเพาะเห็ดฟางได้ดี เก็บดอกเห็ดฟางที่เพาะขายสัก ๑-๒ รุ่น แล้วก็ยังสามารถปุ๋ยหมักที่เหลือจากการเพาะเห็ดนั้น เอามาใช้ในการเพาะปลูกพืชผลของเราได้สบายไปอีกด้วย

นอกจากเศษพืชเศษฟางแล้ว การทำปุ๋ยหมักจากเศษใบไม้ใบหญ้า ผักตบชวา มูลสัตว์ต่างๆ ในคอกในเล้าที่เลี้ยงกันไว้ รวมทั้งเกลบจากโรงสี และส่วนที่เหลือจากเศษพืชผลที่เราทิ้งไป ตลอดจนกากของอ้อยหรือตะก้นจากโรงหีบอ้อย อินทรีย์วัตถุต่างๆ เหล่านี้ หรือแม้แต่เศษใบไม้ตามบ้านของท่านที่มีร่วงหล่นอยู่ เราก็ไม่ควรจะทิ้งไปเปล่าๆ อีกต่อไปแล้ว เพราะสิ่งเหล่านี้ก็สามารถจะนำมาใช้ในการกองทำปุ๋ยหมักเอาไว้ใช้ได้ดี มาก ถึงแม้วิธีเก่าตามปกติจะต้องใช้เวลานานสักหน่อย แต่ก็ดีกว่าที่เราจะเผาทำลาย หรือปล่อยให้ย่อยสลายกระจาย กระจายอย่างไม่เป็นระเบียบอย่างนั้นต่อไปอีกเลย แต่ทั้งหมดนี้เราต้องรู้จักทำให้พอเหมาะพอดีก็จะมีประโยชน์ยิ่ง

การนำฟางข้าวมาใช้ประโยชน์เพื่อการปรับปรุงบำรุงดิน นอกจากจะเป็นการช่วยเพิ่มปริมาณธาตุอาหารพืชแล้ว ยังจะช่วยปรับปรุงคุณสมบัติทางเคมีและฟิสิกส์ แกดิน และยังช่วยป้องกันไม่ให้ดินเป็นกรดมากเกินไปได้ด้วย นอกจากนี้ยังจะช่วยให้ดินร่วนโปร่ง มีอากาศถ่ายเทในดินได้สะดวกยิ่งขึ้นด้วย

เรื่องการนำเอาฟางข้าวมาใช้ประโยชน์ ในการพัฒนาคุณภาพความอุดมสมบูรณ์ของดินนั้น ได้เคยมีการทดลองในหลายภูมิภาคแล้ว ก็พบว่าให้ผลได้ดีจริงๆ อย่างเช่นที่พบจากการวิจัยแล้วว่า หากใช้ฟางข้าวผสมคลุกเคล้ารวมกับการใช้ปุ๋ยเคมีที่เหมาะสม ทำการปลูกข้าวพันธุ์ กข. ๗ โดยใช้ฟางข้าว ๑ ตัน ร่วมกับปุ๋ยเคมีสูตร ๑๒-๑๕-๖ จำนวน ๕๐ กิโลกรัม ในพื้นที่ ๑ ไร่ จะสามารถผลิตข้าวได้ถึง ๖๒ ถัง ผลผลิตที่ได้นี้สูงขึ้นกว่าการทำนาแบบดั้งเดิมประมาณ ๒๗-๓๒ ถังเชียวละ

ซึ่งปัจจุบันนี้ล่าสุดก็ได้มีการผสมปุ๋ยชีวไนทรีย์ใช้ในการปลูกข้าวด้วย ก็พบว่าได้ผลผลิตถึงไร่ละกว่า ๘๐ ถังก็มีแล้วละครับ

ในการใช้ฟางข้าวใส่ลงไปในดินร่วมกับปุ๋ยเคมี นอกจากจะช่วยเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้แก่ดิน ในการที่จะช่วยเพิ่มผลผลิตข้าวให้สูงขึ้นได้แล้ว ยังเป็นการลดต้นทุนการผลิตได้ดีด้วย ซึ่งเป็นการลงทุนน้อยแต่ได้ผลผลิตที่ดี ด้วยเป็นการช่วยลดอัตราการใช้ปุ๋ยเคมีลงได้ส่วนหนึ่ง เท่ากับช่วยให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิตได้อีกส่วนหนึ่งด้วย

ดังนั้น หลังจากการเก็บเกี่ยวและนวดข้าวแล้ว พี่น้องเกษตรกรไม่ควรจะเผาฟางข้าวและตอซังไปโดยเปล่าประโยชน์ ต่อไปนี้จึงควรที่จะเก็บไว้ใช้ในการทำปุ๋ยหมักปรับปรุงคุณภาพของดิน ซึ่งจะเป็นการช่วยลดต้นทุนการผลิต และลดอัตราการใช้ปุ๋ยเคมีลงได้ดีด้วย จะทำให้มีผลกำไรตอบแทนได้สูงขึ้นด้วย แต่สำหรับฟางข้าวนั้นวิธีที่ดีที่สุดควรนำมาใช้เพาะเห็ด เก็บดอกเห็ดขายสัก ๑-๒ รอบก่อน แล้วจึงค่อยนำฟางที่หมักแล้วมาทำเป็นปุ๋ยต่อไป ก็จะได้ผลตอบแทนที่ดีมาก

ในปัจจุบันนี้ **ปุ๋ยหมัก** จึงได้เข้ามาเป็นอีกทางเลือกหนึ่งให้แก่เกษตรกร ในการที่จะช่วยเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้แก่ดิน และเพิ่มธาตุอาหารที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตของพืชที่สำคัญ คือ ทำให้เองก็ได้ในราคาไม่แพง แต่เนื่องจากยังมีข้อจำกัดบางประการ เช่น ปริมาณธาตุอาหารพืชในปุ๋ยหมักจากฟางมีอยู่น้อย และต้องใช้ปุ๋ยหมักในปริมาณมาก ดังนั้น จึงทำให้การรณรงค์ใช้ปุ๋ยหมักของภาครัฐยังไม่ค่อยจะประสบความสำเร็จได้เต็มที่นัก จึงสมควรพัฒนาให้มีการใช้ต่อไปให้ได้ผลดียิ่งขึ้นด้วย

เพื่อความเข้าใจที่ง่ายขึ้น ใคร่ขอกล่าวทบทวนไปถึงการทำปุ๋ยหมักอย่างง่าย ด้วยดินเหนียวพอเป็นพื้นฐานให้เข้าใจว่าเขาทำกันอย่างไร การทำอย่างง่าย ๆ ก็โดยการกองวัชพืชสดหรือเศษพืชแห้ง ในพื้นที่ที่มีความกว้างประมาณ ๓ เมตร ความยาวไม่จำกัด ทำการกอง

เป็นชั้นๆ สลับกันไป เช่น ระหว่างเศษพีชแห้งกับผัก ตบขาว มูลสัตว์ และดิน ไล่ทับกันไปเป็นชั้นๆ แต่ละชั้น ให้มีความสูง ๒๐ เซนติเมตร รดน้ำแล้วเหยียบให้แน่น โดยการกองนี้ให้ใช้เศษพีชกองในชั้นล่าง และชั้นต่อมา เป็นผักตบชวาสด ขณะทำการกองอยู่นั้นต้องย่ำให้แน่น ต่อมาจึงใส่มูลสัตว์และดิน ทำสลับไปจนครบ ๔ ชั้น จะได้กองสูงพอเหมาะแล้ว ชั้นบนสุดจึงใช้มูลสัตว์และดิน หรือดินเลนตะกอน โรยทับไล่ชั้นบนสุดให้หนา ๕ เซนติเมตร แล้วรดน้ำให้ชุ่ม คลุมด้านบนด้วยหญ้าแห้ง หรือฟางไว้ด้วยก็จะดี

ที่กองเป็นชั้นๆ สลับกันไปนี้ ก็จะได้เป็นกองปุ๋ยหมักที่มีความสูงประมาณ ๑.๕๐ เมตร ขณะที่หมักอยู่ ความชื้นจากผักตบชวาสดจะไหลออกมา โดยเศษพีชแห้งจะซับเอาไว้ การหมักโดยวิธีธรรมชาติอย่างง่าย ๆ นี้ ผักตบชวาและเศษพีชที่กองหมักนั้น จะสลายตัวเน่า เปื่อยเป็นปุ๋ยหมักได้ภายในระยะเวลาประมาณ ๑๕๐ วัน จะได้เป็น **ฮิวมัส** ที่ดีใส่ให้ต้นพืชได้

ในประเทศไทยเรานี้ การเสียหายของผิวน้ำดิน มักจะมีเกิดมากในช่วงฤดูฝน ในปีนี้คาดกันว่าอาจจะมีปรากฏการณ์ **ลานีญา** เกิดขึ้นด้วย ต่อไปนี้จึงอาจจะมีฝนตกลงมาชุกมากกว่าช่วงปีที่แล้วมา นอกจากจะทำให้เกิดมีน้ำท่วมฉับพลันเกิดขึ้นได้มากในหลายพื้นที่แล้ว ความแรงของเม็ดฝนที่ตกลงมากกระทบผิวดินโดยตรง นั้น ก็มีผลทำให้เกิดการชะล้างพังทลายของผิวน้ำดิน ที่อุดมไปด้วยอาหารแร่ธาตุที่จำเป็นของพืชผลทางการเกษตรได้อย่างรุนแรงด้วย

จึงทำให้ความเสื่อมโทรมของดินนั้นเกิดขึ้นได้ง่าย เมื่อขาดแคลนอาหารแร่ธาตุที่จำเป็นเสียแล้ว พืชผลต่างๆ ก็ย่อมจะเติบโตเจริญให้ดอกผลได้ไม่สมบูรณ์ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้นุ้ยเคมีใส่เพิ่มเติมลงไปให้บ้างตามความเหมาะสม นุ้ยเคมีจึงได้รับความนิยมมากขึ้นเป็นลำดับมา ด้วยใส่นุ้ยวิทยาศาสตร์นี้เพียงเล็กน้อย ก็บังเกิดผลเห็นได้ทันตา จึงทำให้ต่อมาได้มีการใช้กันต่อมาอย่างประมาท

หากแต่การใส่นุ้ยวิทยาศาสตร์นี้มากเกินไปก็มีผลเสีย คือ จะมีสารตกค้าง และทำให้ดินนั้นเป็นกรดมากเกินไป ดินจะจับตัวแข็ง ไม่เหมาะสมกับการเจริญของรากพืช และยังมีผลเสียอื่นๆอีกมากมายหลายประการ ในการเติบโตและให้ผลผลิตของพืชเหล่านั้นด้วย

ดังนั้น นักวิชาการเกษตรจึงได้พยายามเสนอแนะ ให้แก่เกษตรกรส่วนใหญ่ได้หันมาใช้ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยมูลสัตว์ และปุ๋ยหมักจากเศษพืชต่าง ๆ รวมทั้งปุ๋ยชีวอินทรีย์ เข้าช่วยให้มากขึ้นด้วยในยุคปัจจุบันนี้ เพราะหากปล่อยให้พืชขาดสารอาหารที่จำเป็นจะไม่ได้ผลดีแน่ ๆ การใส่นุ้ยหมักปุ๋ยอินทรีย์ต่างๆเหล่านี้ จึงได้รับความสนใจใช้กันมากขึ้นแล้ว

และเพื่อร่วมกันช่วยประหยัดเงินตรา มิให้ไหลออกนอกประเทศเป็นค่าปุ๋ยเคมีมากเกินไปนั้นอีกด้วย ขณะนี้จึงได้มีปุ๋ยหมักชนิดใหม่ที่เรียกว่า **ปุ๋ยหมักไฮ-คอมเพล็กซ์** ขึ้นมาให้ใช้กันได้แล้วละครับ

เพราะเหตุที่การหมักโดยวิธีธรรมชาติจะต้องใช้เวลานาน และปัจจุบันก็มักจะได้ปุ๋ยหมักที่มีคุณภาพต่ำกว่าที่ควร ดังนั้น ในการทำปุ๋ยหมักแผนใหม่จึงนิยมใช้สารตัวเร่งการหมัก หรือหัวเชื้อปุ๋ยหมัก และนุ้ยเคมีธาตุอาหารพืชตัวหลักสำคัญๆเข้าช่วยด้วย เพื่อทำให้กระบวนการหมักเป็นไปได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น ปุ๋ยหมักที่ได้จึงมีคุณภาพสูงโดยไม่ต้องกลับกองปุ๋ย และสามารถที่จะนำไปใช้ประโยชน์ตามที่ต้องการได้เร็วดีขึ้นด้วย

สำหรับอีกวิธีหนึ่ง ที่ดร.นิรันดร์ สิงหนุตรา นักวิจัยของคณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้ทดลองใช้ได้ผลดีแล้วนั้น ใช้พวกวัสดุพวกเศษใบไม้ใบหญ้า เศษพีช ฟางข้าว หรือกากอ้อยที่ใช้กองหมักนั้นหนักประมาณ ๑ ตัน กองปุ๋ยหมักได้สูงประมาณ ๑.๕ เมตร กว้าง ๒ เมตร มีความยาวประมาณ ๓ เมตร ปิดทับด้านบนกองด้วยดินตะกอน หรือพลาสติกสีดำให้เกิดสภาพขาดออกซิเจน

แต่ได้ใช้สารจุลินทรีย์ตัวเร่งหรือหัวเชื้อปุ๋ยหมัก อย่างเช่น พ.ค.๑ ของกรมพัฒนาที่ดินใส่ให้ด้วย ๒๕๐ กรัม และใส่อาหารเสริมด้วย ๑ กิโลกรัม เป็นหินพวก ฟอสเฟตที่มีฟอสเฟต ๓๐-๓๕ เปอร์เซ็นต์ หรือจะใช้ปุ๋ย นาสูตร ๑๖-๒๐-๐ แทนก็ได้ แต่ต้องใช้ปุ๋ยนี้ ๒ กิโลกรัม และมียูเรียด้วย ๒ กิโลกรัม หรือใช้มูลจากสัตว์เคี้ยวเอื้อง ๒๐๐ กิโลกรัม ส่วนดินที่ใช้ควรเป็นดินร่วน หรือจะใช้ ดินเหนียวทุบละเอียดก็ได้ทั้งนั้น

การกองปุ๋ยหมักโดยใช้สารหัวเชื้อตัวเร่งช่วย ตามแบบของ ดร.นิรันดร์ สิงหนุตตรา ดังกล่าวแล้วนี้ นอกจากจะมีความดีเด่นที่ช่วยให้ทำการกองหมักได้ง่าย ขึ้นโดยไม่ต้องกลับกองปุ๋ยให้ยุ่งยากอะไรเลยนั้น สาร ตัวเร่งหรือจุลินทรีย์ที่ได้คัดเลือกเอามาใช้เป็นตัวเร่งสูตร ดังกล่าวนี้นี้ ยังจะช่วยให้ปุ๋ยหมักนั้นสลายตัวเป็นคอม โพสท์หรือปุ๋ยหมักได้เร็วดีขึ้นมาอีก หมักเพียงเดือนครึ่งก็ จะย่อยสลายได้ ปุ๋ยหมักสีน้ำตาลปนดำ เปื่อยยุ่ย และ ไม่มีกลิ่นรบกวนพร้อมให้ใช้การได้แล้วดีจริง ๆ ความร้อน ในกองปุ๋ยนั้นก็จะลดลงเป็นปกติได้เร็วดี เมื่อเย็นดีแล้ว ก็ใช้ใส่บำรุงต้นไม้พืชได้สบายไป

การทำปุ๋ยหมักใช้เองในไร่นาและในสวน หรือ ในบริเวณบ้านของเราได้เองนั้น ถือว่าเป็นประโยชน์ได้ อย่างดียิ่ง ด้วยจะช่วยให้การกำจัดเศษวัชพืช และ เศษพืชผลต่างๆที่เราไม่ใช้แล้ว นำมากองหมัก เปลี่ยนให้มันกลายเป็นปุ๋ยหมักที่ดี ให้ประโยชน์ช่วยให้ เกิดการบำรุงดินได้อย่างประหยัด ได้ผลตอบแทนสูงดี ขึ้นด้วย เกษตรกรและผู้รักความก้าวหน้าทั้งหลาย จึงควรจะหาทางทำการกองปุ๋ยหมักขึ้นไว้ใช้กันเองให้ มากขึ้น ก็จะช่วยให้ประหยัดค่าใช้จ่าย และช่วยให้ได้ รับพืชผลที่สมบูรณ์ตอบแทนได้ดีขึ้นด้วย

ปัจจุบันนี้ รองศาสตราจารย์ ธงชัย มาลา และ คณะนักวิจัยของภาควิชาปฐพีวิทยา คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ก็ได้พัฒนาปุ๋ยหมักขึ้นใหม่ เพื่อให้ได้ใช้ประโยชน์ได้ดียิ่งขึ้น โดยได้นำเอาข้อดีของ

ปุ๋ยหมักและปุ๋ยเคมีมารวมเข้าด้วยกัน และตั้งชื่อปุ๋ยหมัก ใหม่ชื่อว่า **ไฮ-คอมเพล็กซ์**

ปุ๋ยหมักไฮ-คอมเพล็กซ์นี้มีคุณสมบัติในการย่อย สลายอินทรีย์สาร และโอบอุ้มธาตุอาหารพืชต่างๆ เอา ไว้ โดยพืชสามารถใช้ได้อย่างช้าๆ และต่อเนื่องยาวนาน หลายเดือน พร้อมๆ กับช่วยส่งเสริมการกระจายของราก พืช ทำให้ดินร่วนซุยอุ้มน้ำได้มากขึ้น จึงเหมาะสม สำหรับการปลูกไม้กระถาง และพืชที่เน้นความสวยงาม รวมทั้งใช้บำรุงต้นไม้ผล ไม้ยืนต้น และพืชไร่ต่างๆ ได้ด้วย ซึ่งมีอยู่ ๒ สูตรด้วยกัน คือ

สูตรแรก เป็นปุ๋ยหมักฟางข้าว ที่ได้รับการปรุง แต่งให้มีธาตุอาหารหลัก คือไนโตรเจน ฟอสฟอรัส และ โพแทสเซียม ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือ ๕ ต่อ ๕ ต่อ ๕ และยังอุดมไปด้วยธาตุอาหารชนิดอื่น ๆ ที่จำเป็นอีก ด้วย จึงเหมาะเป็นพิเศษแก่การใส่บำรุงไม้ใบ และพืช ผักทั้งหลายด้วย

สูตรที่สอง เป็นปุ๋ยที่ได้จากการหมักอิมวล โดยได้เสริมให้มีฟอสฟอรัสสูงเป็นพิเศษ ประกอบกับการ ที่ปุ๋ยนี้มีอิมวลสูง จึงช่วยให้พืชใช้ประโยชน์จากฟอสเฟต ธาตุรอง และธาตุอาหารเสริมที่มีอยู่ได้ง่ายและต่อเนื่อง คือในสัดส่วน ๕ ต่อ ๑๐ ต่อ ๕ ซึ่งจะเหมาะแก่พืชทุก ชนิด โดยเฉพาะทั้งไม้ดอก ไม้ผล และพืชให้เมล็ด ต่าง ๆ ด้วย

จากการที่ปุ๋ยหมักแบบนี้มีปริมาณธาตุอาหาร สูงกว่าปุ๋ยหมักโดยทั่วไป จึงสามารถใช้ในปริมาณน้อย กว่าปกติประมาณ ๓ เท่า เรียกว่าช่วยลดต้นทุนผลิตลง ได้มากที่สุดทีเดียว ในยุคเศรษฐกิจไอ เอ็ม เอฟ อย่างในปี ๒๕๔๒ นี้ที่ปุ๋ยเคมีก็มีราคาแพงขึ้นมากแล้วด้วย

อนึ่ง ปกติปุ๋ยหมักที่ได้มีสภาพที่ยังไม่เหมาะ สมในการนำไปใช้ในไร่นา เพราะปุ๋ยยังคงแห้งเป็นฝุ่นผง หรือในบางครั้งปุ๋ยหมักนั้นก็ยังอยู่ในสภาพที่มีความชื้น ค่อนข้างสูง บางครั้งอาจเปียกหรือแฉะ และมีน้ำหนัก มาก ถึงแม้ว่าจะมีการนำไปตากแห้ง แต่ก็ยังไม่ได้รับความนิยมนอกจากเกษตรกรผู้ใช้ทั้งหลายนั้น

ซึ่งในปัจจุบันปัญหาเหล่านี้จะหมดไป เพราะ รศ. ธงชัย มาลา และคณะ ได้ทำการวิจัยปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพปุ๋ยหมักเหล่านั้นได้สำเร็จแล้ว ด้วยการอัดแห้งหรืออัดเป็นเม็ด แล้วนำไปผ่านกระบวนการทำให้แห้งด้วยแสงแดด หรือผ่านความร้อนที่เหมาะสม เพื่อให้เหลือความชื้นอยู่ในปริมาณที่ต่ำ สามารถเก็บรักษาได้นานขึ้น ปุ๋ยหมักอัดแห้งนี้จึงอยู่ได้นานในรูปแห้งหรือเม็ด ซึ่งจะสะดวกในการนำไปใช้ในไร่นา และเมื่อถูกน้ำหรือความชื้น จะยุ่ยและค่อย ๆ ปลดปล่อยธาตุอาหารออกไปให้เป็นอาหารพืชได้ทีละน้อย ๆ ไม่ละลายหมดשובซาบไปอย่างแต่ก่อน ๆ อีกแล้ว

ส่วนขั้นตอนในการอัดแห้งปุ๋ยหมักนั้นทำได้โดย นำปุ๋ยหมักที่กองไว้มาตรวจสอบความชื้นว่าเหมาะสมหรือไม่ ความชื้นที่เหมาะสมในการอัดแห้งนั้นจะอยู่ที่ ๔๐% โดยน้ำหนัก ซึ่งสามารถประมาณได้โดยการกำและบีบด้วยมือ ถ้าความชื้นเหมาะสมจะเป็นก้อนชุ่มมือ ไม่ไหลหลุดออกจากกัน น้ำไม่ไหลออกจากมือ หรือถ้าแห้งเกินไปก็จะเป็นก้อนเหมือนกัน แต่จะหลุดลุ่ยสลายออกได้ง่าย อย่างนี้ก็ให้แก้ไขด้วยการฉีดพ่นน้ำให้ แล้วนำมาคลุกเคล้ากันให้ดี แต่ถ้าความชื้นมากเกินไปจะแฉะเมื่อบีบให้เป็นก้อนจะมีน้ำไหลออกจากมือ อย่างนี้ก็ควรแก้ด้วยการเกลี่ยกองปุ๋ยให้บาง เพื่อไล่ความชื้นส่วนที่เกินออกไปให้เหลือแต่พอเหมาะได้

แล้วก็ให้นำปุ๋ยหมักที่บีบดูความชื้นเหมาะสม แล้วนั้นเข้าเครื่องอัดแห้ง จากนั้นจึงนำไปทำให้แห้ง ซึ่งจะเหลือความชื้นอยู่ประมาณ ๑๐% ส่วนการเก็บรักษาปุ๋ยหมักแบบนี้ นั้น ให้เก็บไว้ในภาชนะที่แห้งและปิดสนิท เช่น ใส่ในถุงพลาสติก เพื่อป้องกันความชื้นมิให้เข้าสู่ภายในได้

สำหรับเครื่องอัดปุ๋ยหมักเป็นแท่งในการนี้นั้น เกษตรกรสามารถนำเอาเครื่องบดหมู หรือบดพริกทั่ว ๆ ไปเอามาปรับใช้ในการนี้ได้ โดยเปลี่ยนขนาดรูของตระแกรงให้ใหญ่ขึ้นตามความเหมาะสมตามที่ต้องการ และในหนึ่งวันสามารถจะอัดแห้งปุ๋ยหมักนี้ได้ถึง ๕๐๐

กิโลกรัม สำหรับแรงงานเพียง ๑ คน ซึ่งชาวบ้านสามารถจะใช้เครื่องมือเตอร์ทั่ว ๆ ไป ขนาดประมาณ ๓ แรงม้า เป็นต้นกำลังทำการอัดแห้งก็ได้

ข้อดีของปุ๋ยหมักอัดแห้งนั้นก็คือ มันจะช่วยให้สะดวกในการขนส่ง เก็บรักษาก็ได้นานโดยไม่มีการสูญเสียธาตุอาหาร แห้งและแข็งดี เมื่อถูกความชื้นจะค่อย ๆ ยุ่ยสลายตัวออกได้ สะดวกแก่การใช้ และค่าใช้จ่ายในการลงทุนก็ไม่สูง เกษตรกรเราสามารถจะทำได้ไม่ยากเลย ซึ่งเกษตรกรสามารถจะนำไปประยุกต์ดัดแปลงการกองหมักนี้ทำได้หลายวิธี เพื่อที่จะเอามาเข้าเครื่องอัดปุ๋ยหมักอย่างว่านี้ อาจใช้ผักตบชวาที่หั่นเป็นชิ้นเล็กๆ สดๆ ๑๐๐ ส่วนโดยน้ำหนัก หรือใช้ผักตบชวาที่เป็นชิ้นแห้งแล้ว ๒๐ ส่วนโดยน้ำหนัก อย่างนี้ก็ต้องใช้กองหมักในอัตราส่วนที่ต่างกันไปให้เหมาะสม

ส่วนผลสมอื่นๆ ที่ต้องใช้ในการกองปุ๋ยหมักนี้ ก็ควรจะมีเศษวัชพืชหรือเศษพืชแห้งที่ได้จากในไร่นา เช่นพวกแกลบ ชี้อยู่ ขุยมะพร้าว ต้นข้าวโพด ต้นถั่วต่างๆ หรือขี้ตะกันอ้อย ซึ่งเป็นชิ้นเล็กๆ แล้ว เหล่านี้ก็ใช้ประมาณ ๒ ส่วนโดยน้ำหนัก และก็มีมูลสัตว์แห้ง ๑ ส่วนโดยน้ำหนักเช่นกัน

การใช้ผักตบชวาสดที่เก็บเกี่ยวขึ้นมาจากน้ำ จะโดยแรงคนหรือเครื่องจักรกลช่วยเก็บขึ้นมาก็ตาม ต้องตัดสับเป็นชิ้นเล็กๆ ก่อนได้ก็จะสะดวกดี การใช้ส่วนที่ยังสดๆ นี้กองปุ๋ยหมัก จะต้องใช้ถึง ๑๐๐ ส่วน ดังนั้นเพื่อไม่ให้ต้องทำกองใหญ่ยุ่งยาก จึงควรฝึ้งผักตบชวาตัดสับแล้วนั้นให้แห้งสักหน่อยหนึ่งก่อนจะสะดวกดีขึ้น คงใช้เพียง ๒๐ ส่วนก็พอ

ขนาดกองควรกว้างสัก ๒ เมตร ความยาวแล้วแต่วัสดุที่มีทำการกองปุ๋ยหมักนี้ ส่วนความสูงของแต่ละชั้นควรสูงประมาณ ๓๐-๔๐ เซนติเมตร โดยแต่ละชั้นอาจจะรองพื้นด้วยผักตบชวา แล้วโรยทับด้วยเศษวัชพืชหรือเศษพืชแห้ง ที่เป็นชิ้นเล็กๆ แล้วลงด้วย ๒ ส่วนดังกล่าวแล้ว จากนั้นโรยทับด้วยมูลสัตว์แห้ง ๑ ส่วน พร้อม

ผักตบชวาใช้ทำปุ๋ยหมักได้

ทั้งโรยปุ๋ยเคมีอาหารพืชหลัก N-P-K ตัวที่ต้องการใช้สำหรับที่นั้นลงด้วย รดน้ำให้ชุ่มแล้วเหยียบให้แน่น ถ้าจะใช้สารตัวเร่งเชื้อจุลินทรีย์ก็ต้องเลือกใช้เชื้อให้เหมาะสม ละลายน้ำราดลงบนชั้นนั้นด้วย

ทำการกองซ้อน ๆ กันขึ้นไป ๔ ชั้น ก็จะได้กองสูงประมาณ ๑๕๐ เซนติเมตร เพราะกองชั้นบนสุดนั้นเมื่อรดน้ำและเหยียบกองให้แน่น และราดสารเร่งเชื้อจุลินทรีย์ให้ครบชั้นตอนแล้ว ก็ต้องนำปุ๋ยมูลสัตว์แห้งมาหว่านทับ แล้วก็ต้องนำดินร่วนมาโรยทับปิดหน้าชั้นบนสุดให้หนาประมาณ ๑ นิ้ว แล้วจึงนำฟางหรือหญ้าแห้งปิดทับ ถ้าจะให้ดีควรใช้พลาสติกสีดำมาปิดคลุมบนกองปุ๋ยหมักนี้ให้ด้วย เพื่อให้เกิดสภาพขาดออกซิเจน

อนึ่ง ในการกองปุ๋ยหมักดังกล่าวนี้ ควรจะต้องหมั่นตรวจดูกองพืชและวัสดุที่หมักนั้น ระบุงการให้น้ำอย่าให้แห้งหรือแฉะจนเกินไป โดยวิธีการตรวจง่าย ๆ คือเอามือสอดเข้าไปในกองลึก ๆ หยิบชิ้นส่วนมาบีบดู ถ้ามีน้ำติดอยู่ที่ฝ่ามือก็แสดงว่ามีความชื้นพอเหมาะไม่ต้องรดน้ำ แต่ถ้าไม่มีน้ำติดฝ่ามือ ก็แสดงว่ากองปุ๋ยหมักนั้นแห้งเกินไป ต้องรดน้ำในระยะนี้ได้ และถ้าไม่ได้เจาะ

รูระบายอากาศกลางกองไว้ให้ ก็จะต้องกลับกองปุ๋ยให้ด้วยทุก ๗-๑๐ วัน เพื่อการสลายตัวที่สมบูรณ์ของปุ๋ยเหล่านั้น

สำหรับปริมาณแร่ธาตุอาหารพืชหลัก จากปุ๋ยหมักผักตบชวาดังกล่าวมาแล้วนี้ จะมีไนโตรเจน ๑.๒๗% ฟอสฟอรัส ๐.๗๑% โพแทสเซียม ๔.๘๔% เมื่อเปรียบเทียบกับปุ๋ยเคมี และปุ๋ยหมักผักตบชวา ๑ ตัน จะให้ปุ๋ยแอมโมเนียมซัลเฟตได้จำนวน ๖๐ กิโลกรัม ให้ปุ๋ยทริบเล็ลซูเปอร์ฟอสเฟตจำนวน ๑๕ กิโลกรัม และปุ๋ยโปแตสเซียมคลอไรด์จำนวน ๘๑ กิโลกรัม ซึ่งเหมาะสำหรับการใช้ใส่บำรุงต้นพืชผลต่างๆ ได้ดีช่วยให้ประหยัดปุ๋ยเคมีซึ่งมีราคาแพงลงได้ไม่น้อยเลย

และในปัจจุบันนี้ นอกจากจะมีการกองปุ๋ยหมักกองใหญ่ ๆ บนพื้นดินตามปกติแล้ว ยังมีการทำปุ๋ยหมักในถุงพลาสติกสีดำขนาดใหญ่ หรือในถุงขนาดเล็กด้วยก็ได้ อย่างที่แม่บ้านในญี่ปุ่นนิยมทำกันในขณะนี้ ก็ใช้ขยะจากบ้านเรือนทั่วไปในเมือง เอามากองปุ๋ยหมักในถุงพลาสติกใช้การได้ดีเช่นกัน

ตามวิธีการทำปุ๋ยหมักในถุงพลาสติกนี้ซึ่งก็ทำได้ง่าย ๆ โดยใช้วิธีเดียวกับการกองปุ๋ยหมักในไร่ทั่วๆ ไป

แต่เราอย่าสวนลงมาให้พอเหมาะ คือ ใส่วัตถุต่าง ๆ ที่จะหมักทำปุ๋ยนั้น สลับชั้นกันลงไปใส่ในถุงพลาสติก คือชั้นล่างสุดควรใส่เศษวัชพืช หรือซากต้นซากใบพืชที่พอจะผุเปื่อยได้ง่ายหน่อย ใส่ลงกันถุงให้หนาพอประมาณ แล้วก็เอาดินร่วนโรยทับบนชั้นของพืชที่หมักนั้น เติมปุ๋ยมูลสัตว์ลงไปอีกชั้น อาจใส่ปุ๋ย N-P-K สูตรที่ต้องการลงไปนิดหน่อยบนชั้นดินนั้น แกมใส่ปูนขาวลงด้วยอีกหน่อยหนึ่งก็จะดี

เมื่อใส่วัตถุต่าง ๆ ที่จะหมักดังกล่าวทับลงไป ทำเป็นชั้นสลับกันไปจนเกือบจะเต็มถุงพลาสติกที่ใช้ นั้น อัดให้แน่นแล้วจึงใช้น้ำรดให้พอชุ่ม ทำสลับกันไปอย่างนี้ ชั้นบนสุดใส่ดินร่วนอัดลงไปให้ด้วย เรียบร้อยแล้วจึงปิดปากถุง จัดวางเรียงไว้ในที่ร่มเย็น ประมาณ ๒ สัปดาห์ต่อมา ปุ๋ยหมักในถุงนั้นก็จะเริ่มยุบตัวลง เพราะเกิดการสลายตัวขึ้นแล้ว ซึ่งขณะนี้ในประเทศญี่ปุ่นกำลังนิยมให้แม่บ้านทั้งหลาย ทำปุ๋ยหมักใส่ถุงอย่างว่านี้ใช้เช่นกัน แต่ของเขาเติมจุลินทรีย์อี. เอ็ม. ลงด้วย ช่วยการย่อยสลายวัตถุต่างเหล่านั้นได้ดีและเร็วขึ้น ซึ่งขณะนี้มีการใช้อยู่ในเมืองไทยเราแพร่หลายแล้วเช่นกัน

การหมักแบบใส่ถุง ในการกลับกองปุ๋ยนี้ควร

เปลี่ยนถุงปุ๋ยหมักให้ใหม่ โดยถ่ายถุงสลับให้ส่วนบน กลับลงล่าง ส่วนล่างกลับขึ้นด้านบนของถุงใหม่นั้น อาจต้องใส่ปูนขาวโรยช่วยอีกนิดหน่อยในช่วงนี้ ต่อมาเมื่อมีการผุเปื่อยสลายตัวจนกลายเป็นปุ๋ยหมัก ที่สลายตัวเต็มที่และเย็นสนิทดีแล้ว จึงค่อยนำออกมาคลุกเคล้ากันให้ดีทั้งถุงนั้น

เมื่อการสลายตัวยุติลงแล้ว จะได้เป็นปุ๋ยหมักสีดำ ๆ ร่วน ไม่เปียกชื้นมากนัก เมื่อเย็นสนิทดีแล้วจึงค่อยนำไปใส่ให้แก่พืชผัก หรือต้นไม้ในกระถางที่ปลูกได้ตามบ้าน หรือใส่ตามโคนต้นไม้ผลในบริเวณบ้านของท่านได้

นอกจากนี้ส่วนของน้ำที่ได้จากการหมักนี้ ก็ยังสามารถนำไปเป็นปุ๋ยน้ำใส่รดพืชได้ดีเสียละคุณ ๆ พ่อบ้านแม่บ้านที่สนใจ ก็สามารถจะจัดทำใช้กันเองตามบ้านในเมืองได้ไม่ยาก นอกจากช่วยให้เกิดความภูมิใจ ในความสามารถของตัวเองแล้ว ยังช่วยปรับปรุงบำรุงดินทำให้พืชผลในบริเวณบ้าน หรือในไร่นาของท่าน เจริญเติบโตได้งอกงามสมบูรณ์ดี โดยวิธีที่ประหยัด เหมาะสมกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในยามนี้ได้เป็นอย่างดี

และเพื่อช่วยให้พืชได้ผลผลิตที่ดีขึ้นอย่าง

ประหยัด ทางกรมส่งเสริมการเกษตร ก็ได้ฝากคำแนะนำ
วิธีการใช้ปุ๋ยหมักนี้ให้เกิดประโยชน์ที่สุดดังนี้ด้วย คือ

๑. นาข้าว ใช้ปุ๋ยหมักที่ย่อยสลายอย่างดีแล้ว
ปรับปรุงดินนาข้าวจะได้ผลดี แต่ปุ๋ยหมักจะเหมาะ
สำหรับเกษตรกรที่มีนาจำนวนน้อย และหลังจากการทำ
นาแล้ว พื้นที่นั้นสามารถปลูกพืชหมุนเวียนอย่างอื่นได้
อัตราที่แนะนำให้ใช้ประมาณ ๑-๓ ตันต่อไร่ ต่อปี ใส่
ขณะเตรียมดินโดยหว่านให้ทั่วทั้งแปลง แล้วจึงทำการ
ไถกลบลงไปอีกที จากนั้นทิ้งไว้ประมาณ ๗-๑๕ วัน จึงทำ
การปลูกข้าว ถ้าต้องการให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น ควรใส่ปุ๋ย
เคมีสำหรับนาข้าวด้วย ปุ๋ยนาที่นิยมใช้ คือสูตร ๑๖-๒๐-๐ และ ๑๘-๒๒-๐ , ๒๐-๒๐-๐ หรือปุ๋ยที่มีปริมาณธาตุ
อาหารใกล้เคียงนี้ ในอัตรา ๑๕-๓๐ กิโลกรัมต่อไร่

๒. พืชไร่ แนะนำให้ใช้ปุ๋ยหมักในอัตรา ๒-๓
ตันต่อไร่ ต่อปี ถ้าจะใส่ครั้งเดียวก็ใช้อัตรา ๓-๖ ตันต่อไร่
แล้วปลูกพืชติดต่อกันเป็นเวลา ๒-๓ ปี โดยหว่านให้ทั่ว
แปลง แล้วทำการไถคราดกลบทิ้งไว้ประมาณ ๗-๑๕ วัน
จึงทำการปลูกพืชต่อไป

๓. ไม้ผลยืนต้น ปุ๋ยหมักนับว่าเป็นปุ๋ยที่มี
ประโยชน์ต่อไม้ผลยืนต้นอย่างยิ่ง ให้ใส่ปุ๋ยหมักเฉพาะ

หลุมที่ปลูกเท่านั้น ไม่ใส่ทั้งแปลงเหมือนพืชไร่ ซึ่ง
สามารถให้ปุ๋ยหมักแก่ไม้ผลยืนต้นได้หลายระยะและ
หลายวิธี คือ ระยะแรกเตรียมหลุมปลูก ควรคลุกเคล้า
ปุ๋ยหมักให้เข้ากับดินที่ใช้ปลูก อัตราหลุมละ ๒๐-๔๐
กิโลกรัมต่อต้น ทั้งนี้แล้วแต่ชนิดและขนาดของหลุม
และไม้ผลที่ปลูก หากจะให้ผลดียิ่งขึ้น ควรคลุกเคล้า
กับปุ๋ยเคมีเพิ่มเติมลงไปด้วยในระยะเตรียมหลุมนี้ โดย
ใช้ปุ๋ยเคมีสูตร ๑๕-๑๕-๑๕, ๑๔-๑๔-๑๔ หรือ ๑๓-๑๓-๒๑
อัตรา ๑๐๐-๒๐๐ กรัมต่อหลุม

ในระยะต่อไปให้ใช้ทุก ๆ ๑ ปี เมื่อไม้ผลอายุ
มากขึ้นให้ใส่รอบ ๆ ทรงพุ่ม โดยขุดร่องให้รอบ แล้วนำ
ปุ๋ยหมักและปุ๋ยเคมีคลุกให้เข้ากัน ใส่ลงไปในเรื่องรอบ ๆ
ทรงพุ่ม แล้วเอาดินกลบร่องให้มิด

๔. พืชผัก ปุ๋ยหมักนับเป็นปุ๋ยที่มีประโยชน์ต่อ
สวนผัก เนื่องจากช่วยทำให้ดินร่วนซุย พืชผักซึ่งเป็นพืช
อายุสั้น และมีระยะรากสั้นแผ่ขยายออกด้านข้าง
ถ้าปลูกในดินเหนียวจัดรากจะไม่สามารถแผ่กระจายไป
ได้ไกล ถ้าปลูกในดินทรายซึ่งมีการอุ้มน้ำได้น้อย ปุ๋ยหมัก
จะช่วยแก้ไขสิ่งเหล่านี้ได้ ส่วนมากใช้ใส่ในอัตรา ๑-๓
ตันต่อไร่ โดยการหว่านให้ทั่วแปลงขณะเตรียมดิน แล้ว

ทิ้งไว้ประมาณ ๗-๑๕ วัน จึงจะทำการปลูกลง

๕. ไม้ดอกไม้ประดับ ตลอดจนสนามหญ้าทุกชนิด ส่วนมากใช้ใส่อัตรา ๑-๓ ตันต่อไร่ โดยใส่ระยะเตรียมดิน หรือหลังการปลูกพืชแล้วทำการพรวน คลุกเคล้าให้เข้ากับดินที่ปลูกก็ใช้ได้

๖. ไม้กระถาง ใช้อัตราส่วนระหว่างดิน ๔ ส่วน ต่อปุ๋ยหมัก ๓ ส่วน ต่อทราย ๓ ส่วน โดยปริมาตร ซึ่งท่านผู้อ่าน **วารสารไทย**ทั้งหลาย ก็สามารถจะปฏิบัติได้โดยไม่ยากเลย

ถ้าหากมีข้อสงสัย หรือสนใจรายละเอียดเพิ่มเติม ผู้ที่อยู่ต่างจังหวัดก็อาจติดต่อสอบถามได้ที่ เจ้าหน้าที่เกษตรตำบล และที่สำนักงานเกษตรอำเภอ หรือที่สำนักงานเกษตรจังหวัดใกล้บ้านท่านได้เสมอ

ดังที่กล่าวแล้วว่า นอกจาก**ปุ๋ยเคมี**ซึ่งมีราคาแพง เพราะส่วนใหญ่ยังคงต้องซื้อหามาจากต่างประเทศแล้ว ปุ๋ยที่ใช้กันอยู่ก็มี**ปุ๋ยอินทรีย์** ซึ่งรวมถึงปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด และปุ๋ยหมัก ดังที่กล่าวนี้แล้วนั้น ปัจจุบันก็มี**ปุ๋ยชีวภาพ** เป็นปุ๋ยอีกประเภทหนึ่งที่น่าสนใจและได้มีการใช้กันมากขึ้นด้วยแล้ว

ปุ๋ยชีวภาพนี้ ได้จากการนำเอาจุลินทรีย์ที่มีประโยชน์ต่อดินและพืช มาเพาะเลี้ยงขยายพันธุ์จำนวนมากๆ ขึ้น แล้วเติมลงในดินที่จะเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ ช่วยให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ยิ่งขึ้นได้ดีมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะช่วยเพิ่มไนโตรเจนในดินได้ดีมาก อย่างเช่นถ้าใช้ปุ๋ยชีวภาพที่ผลิตจากสาหร่ายสีน้ำเงิน

แกมเขียว สายพันธุ์ที่มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า **อนาบิน่า ไชแอมเมนซิส** (อันตะริกานนท์) (*Anabaena siamensis*, *Antarikamonda*) ที่ดร. พงศ์เทพ อันตะริกานนท์ แห่งประเทศไทยเป็นผู้วิจัยค้นพบ และได้รับการตั้งชื่อให้เป็นเกียรติแก่ประเทศไทยด้วย

ปุ๋ยชีวภาพจากสาหร่ายสีน้ำเงินแกมเขียวนี้ เป็นสาหร่ายพันธุ์ใหม่ ที่เจริญเติบโตโดยอาศัยแหล่งไนโตรเจนเพียงอย่างเดียวได้รวดเร็วที่สุดในโลก สามารถแบ่งเซลล์ได้ทุกๆ ๔ ชั่วโมง ปัจจุบันทางสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วท.) ได้ผลิตออกเผยแพร่ให้เกษตรกรใช้แล้ว โดยมอบให้บริษัทอัลโกเทค จำกัด ผลิตและจำหน่ายในชื่อของ**ปุ๋ยอัลจิว** ซึ่งมีกำลังผลิตปีละ ๕๐,๐๐๐ ตัน ขายกิโลกรัมละ ๒ บาท ใช้ในนาข้าวก็เพียงไร่ละ ๔๐ บาทเท่านั้นเอง

จากการทดลองในระดับไร่นา ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง ก็ได้พบว่าการใช้ปุ๋ยชีวภาพนี้ร่วมกับปุ๋ยเคมีที่เหมาะสม ก็สามารถเพิ่มผลผลิตข้าวเปลือกได้เฉลี่ยถึง ๑๔% หรือเป็นน้ำหนักข้าวเปลือกที่เพิ่มขึ้นประมาณ ๑๐๕ กิโลกรัมต่อไร่ ช่วยให้มียาได้เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจนมาก

สำหรับการทำปุ๋ยหมักนั้นยังมีวิธีการดัดแปลงทำได้หลายแบบ แต่ปัจจุบันนี้อยากจะขอเสนอให้พิจารณาจัดทำ**ปุ๋ยหมักไฮ-คอมเพล็กซ์** ใช้กันเองให้มากขึ้นด้วยก็จะมีประโยชน์คุ้มค่าดีแน่ๆ

ชีวิตในอเมริกา

สถิตย์ เล็งไธสง

(ถอนาบ)

ที่ดินเปล่าฝั่งแปซิฟิก

รุ่งเช้าจากวันที่ไปซาดราเมนโต้ เราได้ไปดูที่ดินอีกแปลงหนึ่งบนฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิก ซึ่งเรารับจ้างเอาไว้ ๒ ล้านดอลลาร์ แต่ขายไม่ออกเพราะคนซื้อเขาให้ ๑๐๐,๐๐๐ ดอลลาร์ เท่านั้น เป็นที่ดินแปลงยาวเลียบชายฝั่ง สูงจากพื้นน้ำทะเลราว ๑๐ เมตร ที่เนินผาบางแห่งน้ำฝนเซาะเป็นร่องพัง เพราะเป็นดินทรายชายทะเล ที่เป็นโชดหินมีน้อย มีหญ้าชายทะเลขึ้นหนาแน่น แต่ก็ไม่ไวไฟพังกเมื่อน้ำฝนเซาะ ส่วนที่พังก็เป็นหน้าผาชันไม่มีหญ้า โอกาสที่พังอีกมีได้ทุกเมื่อจึงขายยาก

ที่พังเพราะคลื่นซัดน่าจะน้อยเพราะ น้ำทะเลอยู่ต่ำลงไปอีกระดับหนึ่ง และคลื่นฝั่งแปซิฟิกนี้ไม่แรง จึงได้ชื่อว่าแปซิฟิกซึ่งแปลว่าสงบ ทางด้านหน้าผาแผ่นดินใหญ่จดถนนหลวงซึ่งลาดยาง อัดบดแน่นหนาดีและคิดว่าไม่พังซ้ำพเจ้าเห็นแล้วก็ปลง เพราะเป็นความผิดของเรเองที่ไปเอาจำนวนที่หลุด แทนที่จะให้ศาลยึดขายทอดตลาด

ไลต์เฮาส์

ไลต์เฮาส์เป็นโรงแรมของธนาคารอีกแห่งหนึ่งบนฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิก อยู่ในย่านเดียวกับที่ดินร้างฝั่งทะเลพังที่กล่าวแล้ว แต่โรงแรมแห่งนี้ไม่มีหน้าผาสูงชัน

ที่จะทำให้พังต่อไป อาจเป็นเพราะได้พังหน้าผาและทำเขื่อนหินกันคลื่นซัดไว้แล้วก็พังได้ ประวัติหลังเป็นอย่างไรไม่มีคนเล่าให้ฟัง ที่เข้าใจว่ามีการได้พังหน้าผาก็เพราะใกล้ๆ โรงแรมนั้นมีหน้าผาสูงยื่นออกไปในมหาสมุทรสวยงามยิ่งนักทั้งปากซ้ายและปากขวาเลยที่เดียว เพราะฉะนั้น ที่ดินว่างเปล่าที่กล่าวถึง ถ้าได้สร้างเขื่อนก็จะเป็นที่ๆ มีราคาไม่น้อยทีเดียว

โรเบิร์ต ซับรธ

ประมาณ ๒๐ นาทีก็ไปถึงโรงแรมไลต์เฮาส์ ขณะนั้นเป็นเวลามืดแล้ว เป็นโรงแรมตากอากาศ ๔ ชั้น มีห้องพัก ๙๖ ห้องรวมทั้งห้องสวีท

(SUITE) ด้วยก็ ๑๐๐ ห้อง ไฟเปิดแต่พอมองเห็นทางเดิน โรเบิร์ตพาข้าพเจ้าไปยังห้อง ๔๔๐ ซึ่งเป็นห้องมเหสี มีห้องนอน ห้องรับแขกแยกจากกัน ทุกอย่างอัดรีฐานเสียจริง มีทีวีเครื่องใหญ่ โทรศัพท์ทางไกล-ไกลและภายในให้อย่างบริบูรณ์ เทียบกับบ้านท้องถิ่นที่ข้าพเจ้าเกิดและเติบโตมาแล้วเป็นคนละเรื่องเลย แม้กระนั้นก็ยังคิดถึงชีวิตเมื่อยามเด็กที่อุดมสมบูรณ์ แล้วเห็นแต่ความต่างมิได้คิดว่าความหรูหราจำเป็นหรือวิเศษสำหรับข้าพเจ้าเลย นึกถึงหน้านาไปจับปลาด้วยไซ-อวน-ลอบ-สุ่ม-แหลน อย่างขำขันขำฉาน ยืน ๆ ใช้ไม้รวกผูกสายเบ็ดทำเอง ปากกาๆ ใช้เหยื่อไปตกกบตัวเล็กข้างแสนสนุก สมัย

เมื่อห้าสิบปีก่อนโน้นไม่มีอะไรคอยากเว้นแต่ข้าว บางปี
น้ำน้อยทำนาไม่พอกิน ไม่มีปุ๋ยเคมีเหมือนสมัยนี้ ก็อด
ข้าวกันบ้าง สำหรับครอบครัวข้าพเจ้าไม่ลำบากเพราะ
นาให้เขาเช่า แล้วยังจ่ายข้าวเปลือกเอาดอก ๑๐ คื่น ๑๓
ถึงก็เหลือกินแล้ว หน้าเกี่ยวข้าวไปเที่ยวนอนตามลาน
ข้าวชาวบ้าน ปล่อยให้ลูกธนูใบตาลดังเป็นเสียงดนตรี
ในลมหนาวตลอดทั้งคืน ถ้าหนาวก็ก่อไฟด้วยขอนไม้
ภายใต้ท้องฟ้าที่เต็มไปด้วยหมู่ดาว เสียงจากเสียงวิทยุมี
แต่เสียงคนส่งๆเรียกหา กัน นาน ๆ ครั้งเห็นผีพุ่งได้ ยิน
เสียงเรไรหรือร้อง หายใจอากาศอันแสนบริสุทธิ์ไม่แพ้ชาย
ทะเล ต่อให้เอาโรงแรมไฮท์ไฮล์มาแลก ๓ โรง
ก็ไม่เอา

เมื่อวางของเรียบร้อยแล้วได้ลงไปรับ
ประทานอาหารค่ำร่วมกับพรรคพวก ซึ่ง
ข้าพเจ้าเองทานได้แต่ผักลวกไม่มีความอร่อย
ติดอยู่เลยแม้แต่นิดเดียว เพราะเป็นโรคไตกิน
เค็มกับใครเขาไม่ได้รับเคี้ยวๆ กลืนๆ แล้วกลับ
มานอนฟังเสียงคลื่นเรียบๆ ชัดผั่งดังค่อย ๆ
คลื่นแล้วคลื่นเล่าจึงหลับไป

กลับสู่แอลเอ

แอลเอเป็นคำย่อของนครลอสแอนเจ

ลิส คุณวิชัยขอให้ข้าพเจ้าตื่นแต่ ๖ โมงเช้า ข้าพเจาตื่น
เอาเกือบ ๗ โมง ร้านอาหารเช้ายังไม่เปิดจน ๗ โมงเศษๆ
จึงมีผู้หญิงสาวมาเปิดประตู คุณวิชัยเองก็เพิ่งจะลงมา
เอาเมื่อข้าพเจ้ารับประทานอาหารเช้าเสร็จแล้ว เมื่อรับ
ประทานเช้าแล้วได้พากันลงมาถ่ายรูปข้างโรงแรมด้านที่
ติดชายทะเล จึงมาขึ้นรถที่ประตูออก จากนั้นดิฉันก็ขึ้น
รถบึ่งพามาที่สนามบินใช้เวลาเพียง ๒๐ นาที หมาย
ความว่าโรงแรมของเราสองแห่งอยู่ห่างกันเพียงนิดเดียว
พอมาถึงสนามบินนายดิฉันก็เปิดท้ายรถเอาของของเราลง
แล้วก็ไป พวกเราต้องช่วยตัวเอง ส่งสารน้องเหมียว
ภริยาของคุณวิชัยพะรุงพะรังมากกระเป๋าเล็กแต่หลาย
ใบ เจ้าใบที่มีล้อที่จับมันก็ลื่นนิดเดียว เวลาเธอขนมัน
ต้องก้มตัวเดิน ถูบที่วางบนที่จับมันก็ปลิ้นไปปลิ้นมา

ต้องหยุดถอดเสื้อเอาอีกใบที่มีสายมาสวมคอ เธอไม่
ปริปากแม้แต่คำเดียว มองไปข้างหน้าเห็นผู้คนแน่นขนัด
เหมือนผู้ใหญ่มากพาราชฎารไปเดินชบวน พวกเราไปต่อ
หางแถวซึ่งห้อยอยู่ไกลลิบ เราค่อยๆ ประคองกระเป๋าเดิน
ตามทางซึ่งพนักงานใช้แถบรึบบิ้นกันคุดไปออกมาเหมือน
พญานาคเพื่อให้ได้ความยาวจนเกิดเป็นชนกลุ่มใหญ่
แต่ก็ไม่ช้าเลย เพราะพนักงานเช็ดตัวมีหลายคนเรียง
หน้ากระดานคอยต้อนรับผู้โดยสารที่คอย คนไหนวางก็
รับเข้าหาคนนั้น อาจารย์วิชัยซึ่งเดินหน้าพวกเราไปเข้า
ช่องพนักงานที่เป็นแขก ซึ่งนอกจากสำเนียงจะฟังยาก

แล้วยังถาม คำถามที่ไม่น่าถามคือ ถามว่าข้าพเจ้าได้
ต่ออายุหนังสือเดินทางหรือเปล่า บอกให้เปิดให้ดูว่าอยู่
ตรงไหน เขาช่างไม่คิดเลยว่าเราไปจากประเทศไทย
ถ้าหนังสือเดินทางขาดอายุจะไปได้อย่างไร เมื่อเช็ค
กระเป๋าเข้าได้ท้องเครื่องบินแล้ว ต่างก็ตัวเบาถือบอร์ดี้
การ์ดไปรอขึ้นเครื่องบินไปแอลเอ

เวลาเป็นของแน่นอนและซื้อสัตย์ มันไม่เคยผิด
นัดกับใคร ทุกคนคอยเวลาที่ระบุไว้ในการ์ดคือ ขึ้นเครื่อง
เวลา ๘.๕๕ เมื่อถึงเวลานั้นพนักงานตรวจคนขึ้นเครื่อง
ก็พร้อม และผู้โดยสารก็ขึ้นเข้าคิวกันโดยไม่ต้องร้องโทร
โข่งเรียก และไม่คลาดแม้แต่นาทีเดียว หรือหลายๆ นาที
อย่างสนามบินที่บ้านเรา เทียว ๙.๐๕ น. นั้นช่างแน่น

เหลือเกิน จนไม่มีที่ใส่ของเหนือศีรษะ ข้าพเจ้าต้องยัด กระเป๋าใส่ได้ที่นั่งข้างหน้ารวมทั้งกล้องวิดีโอด้วย อี้อัดพอสสมควร ข้าพเจ้าได้ที่นั่งติดหน้าต่าง มองเห็น บ้านเรือนผู้คนข้างล่างดาดดาเหมือนกล่องไม้ขีดนับ พันวางเรียงกันเต็มแผ่นดินทั้งที่หุบเขาที่ราบ เขา และ บนผา แม้กระนั้นน้ำเขาก็ไหล ไฟเขาก็สว่างอย่างเหลือ เพื่อข้ามถนนหนทางดีด้วยเพราะภาษีที่เก็บไปไม่รั่วไหล เหมือนบ้านเรา

ข้าพเจ้าถามว่าได้น้ำที่ไหนมาทำน้ำประปาซึ่ง สะอาดดี ออกจากก๊อกก็ดื่มได้อย่างสบายใจ ก็ได้ความ ว่าจากเขาซึ่งรับหิมะไว้ในตอนกลางคืน พอได้แสงแดด ก็ละลายไหลลงมาสู่อ่างน้ำ วันที่ขึ้นเครื่องมาแอลเอก็ เห็นหิมะขาวเต็มยอดเขา ถ้าไหลลงมาหมดก็คงจะเต็ม อ่าง ต่างจากบ้านเราได้น้ำจากคลองโอบนไบไม้ที่ยอด เขา ถ้าต้นไม้หมดเมื่อใด แม่น้ำโขงก็เหือด น้ำมูล น้ำชีก็แห้ง ดังที่เห็นๆ กันอยู่เวลานี้ แม้กระนั้นพ่อค้าผู้เห็น แก่ตัวยังทำลายเขากันเป็นว่าเล่น ขอให้เงินอุดปากผู้มี อำนาจเซ็นก็แล้วกัน ก็สามารถทำลายเขาเป็นลูกๆ ได้ มีคนเรียกอาเลียมี่หนามีตา ทั้งๆ เขาเป็นผู้ทำลาย ข้าพเจ้ายกผ้าเช็ดหน้าขึ้นซับน้ำตาจนผู้โดยสารข้างๆ มองดูด้วยความสงสัย

ประเดี๋ยวหนึ่งพนักงานมาจดว่าใครจะทาน เครื่องดื่มอะไร แสดงว่าอีกไม่นานเครื่องจะลงที่แอลเอ ข้าพเจ้าไม่ดื่มอะไร และเห็นเป็นการเสียเวลาที่มาถามมา จดเพียงให้น้ำถ้วยเดียว มีอะไรก็แจกๆ ไปเลยก็สิ้นเรื่อง อย่างเครื่องบินไทยนะถูกแล้ว พอพนักงานแจกน้ำเสร็จ เครื่องก็ลดความสูงลงสู่สนามบิน และแตะพื้นโดย ปลอดภัยในที่สุด

พบ ดร. เดวิด ซอมเมอร์

ดร. ซอมเมอร์น้องเขยของคุณวิชัยมารับที่ประตู ทางออกได้ความว่ามาคอยราว ๑๐ นาทีไม่พบจึงขับรถ วนอยู่รอบหนึ่ง เป็นรอยล้อ เล็กซัส ดีที่สุดในตระกูล โดยดำ ในอเมริกันนิยมกันมาก นั่งนับดี แถบยังเปิด

หลังคาได้ด้วย

ดร. ซอมเมอร์เป็นนักธรณีวิทยาอายุ ๖๒ ปี เคย เป็นที่ปรึกษารัฐบาลอเมริกันในการกำจัดกากปฏิกรณ์ ปริมาณ ด้วยการนำไปฝังในทะเลทรายแถวๆ เนวาด้า ต้องขุดลึกลงไปถึง 2,000 เมตร แล้วสร้างอุโมงค์ คอนกรีตบรรจุปฏิกรณ์ที่นั่นไว้ ถามดูว่ากากปฏิกรณ์ พลังงานปรมาณูนั้นมีอะไรบ้าง ดร.ซอมเมอร์ตอบว่าทุก อย่างที่เกี่ยวกับพลังงานปรมาณู เช่น กางเกง เสื้อผ้าของ คนที่ใช้หรือดำเนินงานกับพลังตัวนี้อาไปฝังหมด เพราะ ถ้าให้มันอยู่ข้างนอกจะเป็นพิษต่อสิ่งที่มีชีวิต ข้าพเจ้า จำเหตุการณ์หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้ คราวนั้น ญี่ปุ่นยอมแพ้เพราะอเมริกันทิ้งระเบิดปรมาณูที่ฮิโรชิมา และนางาซากิ คนญี่ปุ่นตายในที่เกิดเหตุนับแสน พิษของปรมาณูแผ่มาถึงประเทศไทย ประชาชนเป็น แผลกันแทบทุกคน รักษายากมาก กว่าหายก็แรมปี ขนาดอยู่ไกลนับพันไมล์วัตถุที่แปดเปื้อนตกอยู่ในท้องนา คนไถนาตายจากพิษปรมาณูที่มีวัสดุนั้น เพราะฉะนั้น ประชาชนจึงหวาดกลัวพิษสงของปรมาณูมาก พอริเริ่ม จะตั้งโรงงานไฟฟ้าปรมาณูเมื่อใด เป็นต้องมีการประท้วง กันทุกทีทั้งๆ ที่ยังไม่ทราบข้อมูล จริงๆ แล้วสิ่งที่เป็นพิษ มหันตก็มีคุณอนันต์เหมือนกัน อย่างเรารักษาโรคมะเร็ง ด้วยแสงกัมมันตภาพ หรือเอกซเรย์กันอยู่ทั่วทุกโรง พยาบาล เวลานี้ก็ล้วนแต่รังสีของปรมาณูทั้งสิ้น ประชาชนควรศึกษาก่อนแสดงความคิดเห็นแต่พองาม อย่างกลัวเกินเหตุ เพราะเวลานี้เทคโนโลยีทันสมัย อย่าง แคนาดาเขาตั้งโรงไฟฟ้าปรมาณูไว้แค่สามเรือนไม่เห็น เป็นไร

ดร.ซอมเมอร์ได้พาเราแวะทานก๋วยเตี๋ยวร้าน อาหารญวน รสชาติดีมาก เข้าใจว่าใส่ชูรสเข้าไปมาก เหมือนกันชาละ ๖ ดอลลาร์ ทานคนเดียวไม่หมด ต้อง ห่อกลับบ้าน

การห่อกลับบ้านนี้ในสังคมอเมริกันปฏิบัติกัน เป็นปกติ แต่ในยุโรปเขาอายุกัน เหลือเท่าใดก็ทิ้งไปนำ เสียตาย

เสร็จจากอาหารกลางวันแล้ว เขาขับรถมาส่งข้าพเจ้าที่โรงแรมเมอร์ดิอันซึ่งเป็นโรงแรม ๓ ดาว คืนละ ๖๕ ดอลลาร์ ไบรอันจองและเสียเงินไว้ให้ทั้งหมด

เมืองที่ข้าพเจ้าไปพักนี้ชื่อ “เออร์ไวน์” บริเวณ ๒ ข้างทางของเมืองเออร์ไวน์นี้สะอาด ถนนกว้าง มีหญ้าเขียวขจี ไม่ทุกต้นได้รับการตกแต่งอย่างสวยงาม ข้าพเจ้าถามดร.ซอมเมอร์ระหว่างทางจากสนามบินว่าหน้าแล้งเมื่อไหร่แห้งแล้งแค่ไหน ก็ได้รับคำตอบว่าอีก ๒ เดือนก็จะหน้าแล้งแล้ว ทุกแห่งจะเต็มไปด้วยความแห้งแล้ง ถามว่ามีคนจุดเผาหญ้าแห้งบ้างหรือไม่ ก็ได้รับคำตอบว่าไม่มีไฟป่าในอเมริกามีได้เกิดจากคนจุด แต่เกิดจากความแห้งแล้งและฟ้าผ่า ทางกรมจะเตรียมพร้อมสู้อัคคีภัยกันทุกปี ทั้งทางเครื่องบินและพลดับเพลิง ข้อสำคัญก็คือ ลมแรงทำให้ดับยาก ดังปรากฏเป็นข่าวแต่ไม่บ่อย ข้าพเจ้ามองไม่เห็นรอยไฟไหม้เลยตลอด ๕ วันที่ผ่านมา

พบไบรอัน

ท่ามกลางไบรอันและแม็กที่ท่าห้อง ข้าพเจ้ามอบของขวัญมูลค่ากว่าหมื่นบาทให้เพื่อนรักทั้งสอง มีเสื้อฟิลิปินส์ตัวหนึ่ง เสื้อยืดเนื้อนิ่มสีชมพูอีกตัวหนึ่ง กับชุดซาฟารีอีกหนึ่งชุดสำหรับไบรอัน ส่วนแม็กก็ได้เข็มขัดเงิน ถาดใส่ผลไม้ เสื้อสูทใหม่ และผ้าพันคอ กระจุ๊กกระจิกอีกต่างหาก ข้าพเจ้าปลดนาฬิกาข้อมือเรือนทองให้ เธอไม่รับเพราะเกรงว่าจะไม่มีนาฬิกาข้อมือระหว่างเดินทาง ถ้าเป็นเขาก็คงเอาไปแล้ว เราเป็นเพื่อนที่รักกันมาก สมัยที่ข้าพเจ้าเรียนกฎหมายอยู่ที่มหาวิทยาลัยเวอร์จิเนียเมื่อ ๓๕ ปีก่อน จะไปกินข้าวบ้านไบรอันเสมอ เมื่อกลับมาแล้วก็ติดต่อกันตลอดเวลา เมื่อก่อนสื่อทางไกลร่วมกันได้ แต่เวลานี้เขาตัวโตมาก จะใส่ได้ก็แต่เสื้อยืด นอกจากนั้นยังมีไดอารี่ ซึ่งสำนักนายกรัฐมนตรีทำเป็นภาษาอังกฤษเผยแพร่ด้วย ๒ เล่ม ปี ๔๑ กับปี ๔๒

เขาพาข้าพเจ้าไปภัตตาคารอิตาเลียน เพราะทั้งไบรอันและแม็กก็ต่างมีเชื้อสายอิตาเลียน ซึ่งข้าพเจ้าเอง

ทานไม่ค่อยได้จึงได้สั่งปลาแซลมอนย่างชิ้นโตๆ ไม่มีเกลือ หลังจากทานอาหารแล้วเพื่อนรักทั้งสองได้พาข้าพเจ้ามาซื้อแบตเตอรี่สำหรับเครื่องถ่ายวิดีโอ ซึ่งมีสิ่งเดียวที่ถูกลงกว่าเมืองไทย ราคา ๗๒ ดอลลาร์ซึ่งที่เมืองไทย ๓,๖๐๐ บาท ไบรอันได้นำแบตเตอรี่ไปชาร์จไฟให้ที่บ้านแล้วนำมาใช้ถ่ายวิดีโอในเช้าวันรุ่งขึ้น

ไปโบสถ์

สิ่งที่คริสเตียนขาดไม่ได้ก็คือ ต้องไปโบสถ์ในวันอาทิตย์ สองเพื่อนรักได้มารับข้าพเจ้าเวลา ๑๐.๓๐ นาฬิกา ข้าพเจ้าบอกไบรอันตั้งแต่หัวค่ำให้ถามลูกชายของเขาชื่อนายแรดซึ่งเป็นหมอว่า ทำไมข้าพเจ้าจึงไอบามาก เกี่ยวอะไรกับโตไม่ดีขึ้นหรือไม่ ปรากฏว่าติดต่อกับลูกชายที่เมมฟิสไม่ได้ คืนนั้นข้าพเจ้าไอบามาก แทบไม่ได้นอนเลย เกรงว่าจะสร้างความรำคาญให้พรรคพวกในโบสถ์ แม้ก็ช่างฉลาดพาข้าพเจ้าเข้าไปนั่งข้างประตูออกข้างโบสถ์เพื่อว่าเมื่อรู้สึกไม่สบายจะได้รับออกไปไอบ้างนอก ก็ปรากฏว่าไอบาจริงๆ ข้าพเจ้าจึงออกมาไอบ้างนอกแล้วก็ทูลอธิษฐานให้พระบิดาช่วยอย่าให้ไอบาระหว่างสวดมนต์ซึ่งก็สัมฤทธิ์ผลสมปรารถนา ตลอดเวลา ๒ ชั่วโมงในโบสถ์ข้าพเจ้าไม่ไอบาเลย ข้าพเจ้าน่าจะได้ทูลขอตั้งแต่กลางคืนแล้ว

ในโบสถ์มีหลายชาติหลายภาษารวมทั้งแขก อินเดีย หน้าป้อมๆ ตัวดำๆ และฟิลิปปินโน เมืองอเมริกันนี้ช่างเต็มไปด้วยชนชาติต่างๆ ปะปนกันมากมาย ได้ความเป็นนโยบายของรัฐที่จะให้คนผสมระหว่างเชื้อชาติได้คนฉลาดมารับใช้สังคม ไม่สมรสระหว่างสายเลือดซึ่งจะทำให้ได้ลูกหลานที่โง่หรือเสมอพ่อแม่คนจีนจึงถือมากในเรื่องนี้

เราออกจากโบสถ์มาเที่ยงเศษ ข้าพเจ้าได้ทำบุญกับโครงการปลูกบ้านให้คนจนที่เม็กซิโกอยู่ ทำให้นึกถึงศาสนาพุทธของเรา ถ้าวัดทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางแห่งความช่วยเหลือ เช่น พระพยอม หรือหลวงพ่อดูณ ก็จะมีเหมือนกับโบสถ์ และสังคมจะเป็นสุข เงินรายได้จาก

สิ่งที่นำเอาเป็นตัวอย่างอย่างยิ่งก็คือเขาเอาน้ำ
 ที่จากบ้านเล็กบ้านน้อยไปบำบัดทำเป็นน้ำใหม่ ใช้รด
 หญ้า รดต้นไม้ มีท่อนส่งต่างหาก เรื่องนี้ในยุโรป เช่น
 ฝรั่งเศสทำมานานแล้ว ข้าพเจ้าเคยคิดมานานแล้ว
 เหมือนกัน เมื่อสมัยเป็นเด็ก ข้าพเจ้าปลูกตำลึงไว้ที่ข้าง
 เรือน แล้วทำไม้ค้ำให้มันไต่ขึ้นมาแผ่เป็นพุ่มบนค้ำ
 เหนือชานเรือน รดมันด้วยน้ำล้างหน้าแปรงฟันลงไปตรง
 เหน้งมันทุกวันถึงกองงามดี เก็บกินได้ทุกวัน แถมยังเป็น
 ร่มเงาที่ชานเรือนได้ด้วย ทำให้นึกถึงคำที่พระพุทธองค์
 ตรัสสอนพระอานนทว่า จีวรที่ขาดให้เอาไปทำเป็นสบง
 สบงขาดยังทำเป็นอังสะซึ่งเล็กลงไปได้ ถ้าอังสะขาดก็
 ยังเอาไปทำเป็นผ้าเช็ดเท้าได้ และถ้าผ้าเช็ดเท้าขาด
 พระองค์ก็ไม่ให้ทิ้ง แต่ให้นำไปผสมกับมูลโคฉาบทาเป็น
 ฝาเรือน ทรัพย์ทุกชิ้นควรจะใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม
 และถึงที่สุด ข้าพเจ้าเห็นราษฎรบ้านเราใช้น้ำประปารด
 ต้นไม้แล้วไม่สบายใจ เพราะไม่คุ้มกัน เท่ากับใช้ผ้าเช็ด
 ตัวใหม่ ๆ ไปถูพื้น ร้ายยิ่งกว่านั้นก็คือ บางบ้านใช้น้ำ
 ประปารดถนนเพื่อมิให้ฝุ่นขึ้น ซึ่งไร้เหตุผลโดยสิ้นเชิง
 อยากจะตะโกนดังๆ ว่า “รดทำไม ปลูกหญ้าคลุมดินซิ
 แล้วฝุ่นก็จะไม่มีเอง” ลูกของข้าพเจ้าในเยอรมันเล่าว่า
 ที่นั่นเขาไม่ใช้น้ำประปาล้างรถ ถ้าใครใช้น้ำประปาล้าง
 รถ ชาวบ้านจะมารุมต่อว่ากัน นั่นคือประชาธิปไตย
 ข้าพเจ้าก็ได้แต่เขียนให้คิดกัน เชื่อเหลือเกินว่า วันหนึ่ง
 พี่น้องชาวไทยจะมีความสำนึกดี ทำให้ความฝันของ
 ข้าพเจ้ากลายเป็นความจริงสักวันหนึ่ง

เดินทางกลับ

วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๔๒ ซึ่งก็คือวันที่ ๙ บ้านเรา
 พวกเราเดินทางกลับ ดร.ซอมเมอร์ มาส่งแต่ลำพัง ภริยา
 ไม่มาด้วยเพราะคุณวิชัยได้ของมาเต็มรถ ข้าพเจ้าเองไม่ซื้อ
 อะไร ไม่ว่าจะไปประเทศไหนก็ประพฤติแบบนี้ ถือว่า
 ประหยัดเงินไว้ซื้อของไทย ดีเลวอย่างไรเงินทองก็ไม่รั่ว
 ไหลออกนอกประเทศ ขากลับก็นั่งเครื่องบินอย่างภาคภูมิใจ
 ที่สนามบินได้พบคุณสุทธิชัย หวังหลี น้องของ

คุณธรรมนุญผู้จัดการบริษัทการบินไทย ซึ่งไม่ได้พบกัน
 มาเป็นเวลากว่า ๑๐ ปี คุณสุทธิชัยกับภริยาพากันไป
 เยี่ยมบุตรที่เรียนอยู่ในอเมริกา และไปธุระเกี่ยวกับ
 สมาคมไลออน ซึ่งเป็นการกุศลด้วย ท่านเป็นคนรวยที่
 เสียสละแต่ไหนแต่ไรมาเป็นคนเชื้อเงินที่ช่วยสร้างชาติ
 ไทย คนอย่างนี้มีอยู่เป็นอันมาก ตระกูลท่านค้าข้าวและ
 ตั้งธนาคาร ไม่ได้ไปตั้งโรงเลื่อยๆ ไม่เหมือนบางคนที่
 ทำลายป่าจนได้เป็นรัฐมนตรี ข้าพเจ้าได้คุยกับคุณสุทธิชัย
 ที่ภัตตาคารสำหรับผู้โดยสาร จนกระทั่งแยกกันไปขึ้นเครื่อง
 ท่านแยกไปชั้นหนึ่งเราไปชั้นธุรกิจ แล้วก็ไม่ได้อีก

ขณะนั่งมาบนเครื่องข้าพเจ้าก็เขียนเรื่องนี
 ตลอดทาง ไม่เคยปล่อยเวลาให้เสียไปโดยเปล่า
 ประโยชน์แม้แต่นาทีเดียว ขณะที่พรรคพวกหลับอยู่นั้น
 ข้าพเจ้าได้ตั้งจิตอธิษฐานให้พระเจ้าอวยพรทุกคน
 จนวงจิงเอนตัวหลับ ตื่นขึ้นก็เปิดไฟเพดานที่เขาทำ
 ให้ มีแสงส่องลงมาตรงที่วางถาดอาหารข้างหน้าไม่รบกวน
 คนข้างเคียงมากนัก แล้วก็นั่งเขียนหรืออ่านหนังสือ
 เพราะนิสัยเช่นนี้มาตั้งแต่ครั้งเป็นเด็ก และจะทำต่อไป
 จนกว่าจะกลับไปอยู่อยู่กับพระเจ้า

พอมาถึงสนามบินดอนเมืองเป็นเช้าวันที่ ๑๐
 มีนาคม คนขับรถไปรอรับ ก็ให้พาไปที่ทำงานเลย
 ของฝากของข้าพเจ้าก็คือ เงินดอลลาร์ที่ได้รับมาจากค่า
 เบี้ยเลี้ยง เพราะมิได้ซื้ออะไรมาฝากใครเลย เมื่อก่อน
 เคยไปซื้อของแถวๆ ประตูน้ำเป็นของฝากจากเมืองนอก
 แต่คราวนี้ไม่มีเวลาทำเช่นนั้น เพราะแถวสะพานดำซึ่ง
 เป็นที่ตั้งที่ทำงานอยู่ในทำเลที่ขายแต่เครื่องเรือน

ข้าพหวังว่าข้อเขียนนี้จะเป็นเครื่องสะกิดใจ
 เตือนสติพี่น้องที่รักทุกคนให้มีความสำนึกดี ช่วยกัน
 พัฒนาชาติของเราให้เจริญทั้งด้านความคิด และวัตถุ
 เทียบเทียบกับอเมริกาที่ผมไปเห็นมา ไม่ทำลายป่าไม่เผา
 หญ้า เผาป่าเผาฟางให้ดินเสื่อมคุณภาพ ไม่ทำลายสิ่ง
 แวดล้อมกันอีกต่อไป ซึ่งผลที่ได้รับก็คือความทุกข์ยาก
 ปากหมองของพี่น้องประชาชนเอง

เรียน ท่านผู้อ่านวารสารไทย

คณะกรรมการการจัดทำวารสารไทย ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ได้จัดพิมพ์วารสารไทยมาตั้งแต่ต้นปี ๒๕๒๔ เพื่อเผยแพร่ความรู้ในด้านต่างๆที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน และเพื่อเป็นการสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

เราได้เปิดโอกาสให้ท่านผู้อ่านได้แสดงความคิดเห็นในด้านต่างๆที่เกี่ยวกับวารสารไทย หรือหากท่านต้องการให้เรานำเสนอเรื่องใดที่ท่านคิดว่าน่าสนใจ และมีประโยชน์ต่อส่วนรวมและชาติบ้านเมือง คอลัมน์นี้เป็นเวทีของท่าน ขอได้โปรดเสนอความคิดเห็นส่งมาในใบตอบรับนี้ และกรุณาอย่าลืมปิดดวงตราไปรษณียากรด้วย

ขอขอบคุณ

ใบตอบรับ วารสารไทย	ได้รับ วารสารไทย ฉบับที่.....เรียบร้อยแล้ว	วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ๒๕.....
ชื่อผู้รับ.....		
ที่อยู่/สถานที่ทำงาน :		
คำถาม/ข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็นต่างๆ :		

กรุณาส่ง

ปิดดวงตราไปรษณียากร
๒ บาท

ฝ่ายจัดทำ “วารสารไทย”

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

ส่วนการศึกษาโรงเรียนนายร้อย จปร. (เดิม) ทำเนียบรัฐบาล

ถนนราชดำเนิน เขตดุสิต

กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

(แนวก๊อป)

(แนวก๊อป)

มาลิ้นลาภสิริสรร นานาพันธุ์บนดอย...อ่างช้าง

อ่างช้าง เป็นชื่อดำบลหนึ่ง ตั้งอยู่บนเทือกเขาตะนาวศรี สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๑,๔๐๐ เมตร อยู่ในเขตอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ อ่างช้างภาษาเหนือหมายถึง **อ่างรูปสี่เหลี่ยม** ลักษณะของดอยอ่างช้างเป็นหุบเขาทอดยาวล้อมรอบด้วยเขาสูงทุกด้าน จึงมีอากาศหนาวเย็นตลอดทั้งปี

ทุกวันนี้สภาพพื้นที่บนดอยอ่างช้างได้รับการฟื้นฟูปรับปรุงสภาพให้กลายเป็นพื้นที่เกษตรกรรมและป่าธรรมชาติ ซึ่งเกิดจากการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ **เสด็จประพาสต้นบนดอย** โดยเสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมชาวเขาหลายหมู่บ้านบนดอยต่างๆของภาคเหนือ และได้โปรดเกล้าฯให้ตั้ง **โครงการหลวง** ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ เป็นโครงการส่วนพระองค์ โดยมีหม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี เป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการในตำแหน่งผู้อำนวยการโครงการหลวง

สถานีเกษตรหลวงอ่างช้าง เป็นสถานที่ทดลอง ค้นคว้า วิจัยพืชผลเมืองหนาวที่สามารถปลูกได้ดีในพื้นที่ เพื่อนำผลการทดลอง ค้นคว้า และวิจัยไปส่งเสริมให้ชาวไทยภูเขาปลูกพืชทดแทนการปลูกฝิ่น เพื่อชาวเขาจะได้ตั้งหลักแหล่งที่แน่นอน ไม่ต้องอพยพเคลื่อนย้ายไปที่อื่น อันเป็นแนวทางหนึ่งในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และต้นน้ำลำธาร

ปัจจุบันบนสถานีเกษตรหลวงอ่างช้าง ภายในเรือนเพาะชำ ซึ่งเปิดให้ประชาชนทั่วไปได้เข้าชม ได้มีการทดลองปลูกไม้ดอกเมืองหนาวนานาพันธุ์ได้สำเร็จ ภาพไม้ดอกที่ท่านผู้อ่านเห็นอยู่นี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น และในวารสารไทยฉบับต่อไป จะแนะนำไม้ดอกเมืองหนาวหลากหลายชนิดให้ท่านผู้อ่านได้รับทราบ รวมไปถึงไม้ผล พืชผักต่างๆ ซึ่งเป็นผลผลิตของโครงการหลวง

(ภาพ : อนุตรา หงษ์สุวรรณ)

ฟูกเซีย (Fuchsia)

ไซคลาเมน (Cyclamen)

แฟรี่ พริมโรส (Fairy Primrose)

พระบรมธาตุดอยอ่างขาง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นปูชนียสถานที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่สักการบูชาแก่บุคคลทั่วไป ได้ทำพิธีวางศิลาฤกษ์ก่อสร้าง เมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๓ ทำพิธีสมโภช เมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๓ และบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๓ โดยมีพระเทพกวี (จันทร์ กุสโล) วัดป่าดาราภิรมย์ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นประธานฝ่ายบรรพชิต หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี ผู้อำนวยการโครงการหลวง เป็นองค์ประธานฝ่ายฆราวาส พร้อมด้วยพุทธบริษัท

(ภาพ : อนุตรา หงษ์สุวรรณ)